

ב.ו.ל.ט.ו.ן

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 56 גליון מס' 400

מוסף עברי

נובמבר-דצמבר 2009 ♦ שנה 56 ♦ כסלו-טבת תש"ע

www.jewsofchina.org

סין וישראל

המדע בשרות הדיפלומטיה

יוסי שלהבת

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",

רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997

פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסייע הדדי ולשיתוף-פעולה".

(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן

סגנית עורך מוסף עברי: יהודית ביין

חברי המערכת: יהודית ביין,

אורי ביין, תדי קאופמן, יוסי קליין

ויהודית סנדל

מטרות ה"בולטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בולטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.

2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.

3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.

4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

3	ת. קאופמן	בענייני דיומא
4		מזל טוב
5		באיגוד יוצאי סין
6		באגודת ידידות ישראל-סין
7	ת. קאופמן	יבשבילי הידידות עם סין
8		קהילת יהודי שנחאי
10	דר' א. קאופמן	רופא המחנה
13	סוי ג'אן	רגשותיה ישראלית לסין
14		יום הולדת 85
16	ס. קשניצקי	ילדי שינדלר היפני
17	דר' נ. בלום	השיטפון בחרבין
17	א. אייכנר	שיב(ע)ת הסינים
18	פרופ' נ. מרויאמה	יהודים ויפן
20		האיש שלנו בוינה
21	נ. חלוף	צלם הצמרת משנחאי
22	ב. ארד	בעזרת השם
23	א. לוסין	אדמירל צ'ייני
25		שנחאי יהודית 1936
26	ע. פרת	המחשבה הסינית
27	ע. פרת	תרבות הסינית
29		ת.ד. 29786
30	צ. סנצ'ין	תפקידם של יהודים בחרבין
31		ממדף הספרים
32		יומן סין
33	ב. ארד	גטו סיני
34	א. זלצברג	מלחין סיני
35		חיילים כותבים
36		לזכרם

ההנהלה של איגוד יוצאי סין בישראל מתכבדת להזמין למפגש המסורתי של יוצאי סין, שבמרכזו טקס חלוקת מלגות לסטודנטים.

האירוע יתקיים ביום חמישי, כ"א בטבת תש"ע 7 בינואר 2010, במרכז ענב לתרבות, רח' אבן גבירול 71, על גג "גן העיר" תל-אביב.

דלתות תפתחנה בשעה 17:00 למפגש חברים וכיבוד קל. דלתות האולם תנעלנה בשעה 18:00 לפתיחת הטקס.

איגוד יוצאי סין בישראל

הזמנה

שימו לב!

תאריך חדש! מקום חדש!

ספרים חדשים על סין ועל יהודי סין

בימים האחרונים יצאו לאור ספרים חדשים על יהדות סין ועל סין הראויים לתשומת לבנו. "מהמזרח הרחוק לקרוב", הוצאה לאור של המרכז המדעי, "יהודי רוסיה מעבר לגבול", בעריכת מ. פרחמובסקי. הספר מוקדש להיסטוריה של יהודי סין, יחד עם דמויות מובילות ברחוב היהודי בערי סין. זוהי עבודה יסודית בשפה הרוסית אשר ראוי להימצא בכל משפחה יוצאת סין הדוברת רוסית. יוסף שלהבת עמד בראש משלחת אקדמית בפקין, שנתיים לפני כינון היחסים הדיפלומטיים בין שתי הארצות ב-1992. ספר זה אינו רק מסמך היסטורי, אלא גם סיפור סוחף על חייהם של הישראלים הראשונים בסין החדשה. הספר נכתב בעברית, וכל המתעניין בסין וביחסים בין שתי המדינות מן הראוי שיקרא את הספר "ישראל וסין".

תכניות לעתיד

בתכנית העבודה לשנת 2010 מתגבשת האפשרות, לארגן בחרבין כנס לחקר יהודי סין. זהו פרויקט משותף עם הארגון Limmud FSN, הנתמך ע"י הסוכנות היהודית, האקדמיה למדעי החברה בחבל הילוצ'יאן, איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין. הכנס המדעי יערך ככל הנראה בחרבין בספטמבר 2010. כנס זה יהיה המשך לשלושה כנסים אחרים שהתקיימו בחרבין בשנים 2004, 2005 ו-2007.

למצוא בכתבי עת רבים ובספרים על יהדות סין ועל סין בכלל. היקף כתב העת אינו גדול, אך כל 500 העותקים, אשר אנו מפיצים בחו"ל מגיעים ל-200 נקודות על פני כדור הארץ. עם הוצאת הגיליון ה-400 במספר אנו יכולים להיות גאים ולהביט אחורה בשביעות רצון, על העבר ועל התגובות החיוביות הרבות אשר מדרבנות אותנו להמשיך במלאכתנו.

הפגישה המסורתית של יוצאי סין בחנוכה

ב-7 בינואר 2010, תתקיים בתל אביב הפגישה המסורתית הארצית של יוצאי סין וטקס חלוקת מלגות לילדיהם, נכדיהם וניניהם של יוצאי סין. כבעבר, זהו חג גדול לכולנו והננו תקווה שגם בעתיד יהיה לנו כוח ורצון להמשיך בחגיגה זו.

שלושה תארי "חבר כבוד" חדשים הוענקו ע"י איגוד יוצאי סין

- הנהלת איגוד יוצאי סין העניקה שלושה תארי "חבר כבוד" חדשים. שלושת הזוכים הם:
- המרכז לחקר ההיסטוריה היהודית של חרבין, באקדמיה למדעי החברה בחבל הילוצ'יאן (חרבין).
  - פרופסור צו ויי (חרבין), נשיא האקדמיה של מדעי החברה בחבל הילוצ'יאן, מייסד ומנהל המרכז לחקר ההיסטוריה היהודית בחרבין.
  - מר איסאי קאופמן, יו"ר אגודת יהודי המזרח הרחוק בסן פרנסיסקו, במלאות לו 90 שנה. כל אלו תרמו לשימור העבר היהודי בחרבין והגישו עזרה ליוצאי סין בישראל.

55 שנה - וגיליון מספר 400 יוצא לאור

חלפו 55 שנה מיום ההוצאה לאור של ה"בולטין" מס' 1, והיום אנו מוציאים לאור "בולטין" מס' 400 של איגוד יוצאי סין. אני זוכר היטב את ה"בולטין" הראשון, אשר הודפס בהקטגוריה (מכונת צילום מיוחדת). זכורים לי גם האנשים שעמדו סביב מכונת הצילום ואשר היו למעשה ה"קול" של יוצאי סין מישראל ומהתפוצות. יש לזכור את כל אלו שניהלו את ההוצאה ה"בולטין" במשך 55 שנה, היו אלה ד. רבינוביץ', ו.ז.לוטניקוב, מ. קלייבר, פרופסור ב. ברסלר וב. מירקין. שנים רבות עבדו בהוצאת העיתון גם א. פרת (מ. פירוטנינסקי) צ. לובמן, י. דשינסקי, ש. יעקבי, ר. טוויג ועוד רבים אחרים שעזרו ועוזרים לנו לאורך תקופת החיים הארוכה של ה"בולטין".

הוצאת "בולטין" בשלוש שפות - רוסית, אנגלית ועברית בתוספת גיליון "קול הידידות ישראל-סין" בשפה האנגלית (מזה 17 שנה) הינה מלאכה לא קלה.

היכן תמונה התמורה של ה"בולטין"? ראשית, בקשר עם יוצאי סין. הודות ל"בולטין" מצאו עשרות אנשים את קרוביהם וידידיהם. תפקיד נוסף יש ל"בולטין" בשמירה על העבר היהודי המפואר של יהודי סין. ועל זיכרונם של אלה שאינם עמנו עוד.

כמו כן ניתן למצוא בעמודי כתב העת דו"ח על פעילות ארגוננו ועל חיי יוצאי סין בכל העולם. ה"בולטין" זוכה לכבוד לא רק בין יוצאי סין, אלא אף גם בעיני מדענים, חוקרי היסטוריה ועיתונאים. ציטוטים מתוך ה"בולטין" אפשר

סין וישראל - המדע בשירות הדיפלומטיה

באפריל 1990 פתחה ישראל בבייג'ינג משרד לקשרי מדע כנציגות הרשמית הראשונה של ישראל בסין. פרופ' יוסף שלהבת, שסיים שלושה חודשים קודם לכן את תפקידו כראש מינהל המחקר החקלאי והמדען הראשי של משרד החקלאות, התמנה להיות מנהל משרד הקישור של האקדמיה הישראלית למדעים בבייג'ינג.

בעיתונות הישראלית של שנות התשעים דווח כי בזכות פעולתו של פרופ' יוסף שלהבת והאמון שיצר בקרב הקהילה המדעית בסין, נבנו יחסי אמון בין ישראל לסין גם בנושאים שחרגו מהאקדמיה והובילו לקשרים דיפלומטיים ולפתיחת שגרירויות בישראל ובסין.

- הספר מתאר את החוויות האישיות של פרופ' שלהבת, כנציג הרשמי הישראלי הראשון בסין, ואת ההפתעות במפגש הראשון עם סין והסינים.
- את היוזמות שנלקחו לקידום ההבנה והקשרים בין עמים רחוקים זה מזה.
- את מצב המדע בסין עם שימת דגש על החקלאות, הרפואה והגנת הסביבה.
- את התפתחות יחסי המסחר בין ישראל לסין וכיצד עושים עסקים בסין.
- את מרכזיות היחסים של סין עם הפלסטינים וכיצד זה השפיע על יחסי סין - ישראל.
- את יהדות סין בעבר ובהווה ואת המצב בסין בתחומים שונים בתקופת כהונתו שם.

את הספר ניתן להזמין מיוסי שלהבת, ת.ד. 2051, רחובות 76120

josephs@netvision.net.il 050-5387598

לנצח / 2016!

סדי פיסטונוביץ' בן 75

לסדי פיסטונוביץ', חבר הנהלה פעיל של איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין, מלאו 75 שנים.

אנו מברכים בחום את סדי ואת רעייתו ג'ני ואת כל המשפחה ביום שמחתם ומאחלים להם בריאות, אושר והצלחה עד 1120!

שמחה במשפחה בין

לידידתנו מחרבין, יהודית (קרליק) ובעלה אורי בין נולדה נכדה - הילה. היא בתו של הבן ארנון בין ורעייתו שרית.

איגוד יוצאי סין מברך את משפחת בין בשמחתם ומאחל בריאות, אושר והצלחה עד 1120!

שמחה במשפחה רוזנבלט

ב-1 בנובמבר, נישאה דניאל, נכדתה של ידידתנו מחרבין איה רוזנבלט (וייטמן). דניאל, היא בתו של ישראל רוזנבלט, בנה של איה. איגוד יוצאי סין מברך את איה ואת כל משפחת רוזנבלט לרגל המאורע המשמח ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

יום הולדת לשרה רוס

ב-14 באוקטובר, בדירתה אשר בירושלים, חגגה שרה רוס את יום הולדתה ה-94. לכבוד המאורע התאספו ידידיה ומכריה מסין, עולים חדשים מרוסיה ועיתונאים סיניים וחברים לעבודה מירושלים. בין האורחים הייתה ורה קרליקובה (בורון), אשר הגיעה כתיירת מאוסטרליה.

ת. קאופמן בירך את שרה ואיחל לה בריאות ואריכות ימים עד 1120!

פרופסור אלכס כצנלסון - בן 90

לידידתנו משנחאי, הפרופסור אלכס כצנלסון מלאו 90 שנים.

אלכס, רופא ידוע, כירורג. שנים רבות עבד בצוות הרופאים המוכשרים בבית החולים "תל-השומר". לאלכס פרסים רבים ואותות כבוד. כיום, הוא תושב כבוד של העיר רמת-גן. איגוד יוצאי סין מברך את אלכס ואת כל משפחת כצנלסון ומאחל בריאות, אושר והצלחה עד 1120!

סם (סמסון) מושינסקי בן 75

ביולי 2009, בסידיני, חגגו לידידתנו משנחאי, סם (סמסון) מושינסקי מלאות לו 75 שנים. לסם מושינסקי מקום נכבד בין ידידינו באוסטרליה כפעיל רב שנים בארגונים יהודיים וקהילתיים אחרים. הוא בעל אותות כבוד על שירותיו לקהילה ולמדינה.

המפגש בסידיני היה מוקדש לא רק ליום הולדתו ה-75 אלא גם להוצאה לאור של ספרו, "שלום שנחאי". הספר מאויר בעושר רב ומהווה נכס להיסטוריה של יהודים בשנחאי ויעורר ללא ספק עניין בין ידידינו ובמיוחד ליוצאי שנחאי, שהיו בעבר חברי הקהילה היהודית בעיר. איגוד יוצאי סין מברך את סם ומשפחתו במלאות לו 75 שנים ומאחל בריאות, עושר והצלחה עד 1120!

איסאי פסטונוביץ' בן 90

לידידתנו מחרבין, איסאי פסטונוביץ', המתגורר בנהרייה, מלאו 90 שנה. איסאי, חבר רב שנים של איגוד יוצאי סין ותורם קבוע לקרנות של עזרה סוציאלית ליוצאי סין באיגוד יוצאי סין. איגוד יוצאי סין מברך את איסאי ומאחל לו בריאות והצלחה עד 1120!

שמחה במשפחת גולדרייך

ידידתנו משנחאי, בלה גולדרייך (זיגרמן) ובעלה אברהם חגגו בת מצווה לנכדתם מולי רוקלין.

מולי - היא בתה של סנדרה (גולדרייך) ובעלה אבן רוקלין, המתגוררים בלוס-אנג'לס. לחגיגה אשר נערכה בהרצליה התאספו כל בני המשפחה מישראל, ניו-יורק ולוס אנג'לס.

איגוד יוצאי סין מברך את משפחות גולדרייך ורוקלין לרגל המאורע המשמח ומאחל לכולם בריאות, אושר והצלחה עד 1120!

גלינה זונדלביץ' בת 80

לגלינה זונדלביץ', אלמנתו של ידידינו איגור זונדלביץ' מלאו 80. גלינה היא חברה פעילה בוועד הנשים של איגוד יוצאי סין ומשתתפת קבועה במפגשים של יום א' ב"בית פונבה".

ב-16 באוגוסט, בפגישה הקבועה של יום א' חגגו את יום הולדתה של גלינה זונדלביץ'. לחגיגה הגיעה גם בתה טניה והנכד דניאל. ת. קאופמן בירך את בעלת השמחה ואחל לה בריאות ואריכות ימים. לגלינה הוגשה עוגת יום הולדת. בתשובה, הודתה גלינה לכל מברכיה.

85 שנה לתדי קאופמן

ב-9 בספטמבר, ציינו חברי הנהלת איגוד יוצאי סין והוועד של אגודת ידידות ישראל-סין יחד עם עובדים של האיגוד את יום הולדתו ה-85 של תדי קאופמן.

במסעדה הסינית "China Sea" התאספו למעלה מ-50 איש. בין האורחים המכובדים היו גב' צ'אן, ממלאת מקומו של שגריר סין בישראל, השגרירה לשעבר של ישראל בסין גב' אורה נמיר ונציגים מהקהילה הרוסית הקשורים לפעילות של איגוד יוצאי סין: מנהל המרכז לחקר "הודי רוסיה מעבר לגבול" מיכאיל פרחימובסקי, עורכת ומחברת רינה פרחימובסקי, איסקרזניק, העיתונאי מיכאיל רינסקי אשר חיבר שורה של מאמרים על יהודי סין.

קליין פתח את הערב בתיאור אישיותו של תדי. אחריו נשאו דברים גב' צ'אן, גב' אורה נמיר, גב' ו. פריבר ומר מ. פרחימובסקי.

מיכאיל פרחימובסקי ורעייתו רינה וכן איסקרזניק הגישו לתדי את ספרם שזה עתה יצא לאור, המוקדש ליהודי סין "מהמזרח הרחוק לקרוב".

הפגישה הידידותית התארכה באווירה נעימה ביותר.

בקרו באתר של איגוד יוצאי סין

www.jewsofchina.org

האתר כולל מידע רב בתחומים הבאים:

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילי נאומים מקונגרסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.
- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

באיגוד יוצאי סין

הוצגה במשך שבועיים החל מה-5 עד ה-27 במאי 2009 ועוררה עניין רב בקרב הקהל.

מספר היהודים שיצאו מסין לישראל מ-24.12.1946 עד 1.09.1951

באנויות

י'ווסטר ויקטור" (דרך איטליה) 21.12.1948

"קסטל ביאנקו" (דרך איטליה) 31.12.1946

"קפיטן מרקוס" (דרך איטליה)

"גנרל גורדון" ו"דרך ארה"ב) 5.02.1949

"גנרל מו"יגה" (דרך ארה"ב)

"קריסטובל" (דרך הונג-קונג) (טיסה)

"אנה סלן" (דרך פנה ונפולי) 12.09.1950

טיסות ישירות משנחאי (1-8)

13.01.1949-11.05.1949 "ווסטר ויקטור"

(מסלול ישיר) 6.11.1949

טיסות ישירות מחרבין (6-1)

24.02.1950-28.05.1950

טיסות ישירות דרך הונג-קונג (7-17)

01.09.1950-20.12.1950

ביום א', ה-18 באוקטובר, לאחר חודש של הפסקה בגלל החגים, התקיימה הפגישה השבועית הקבועה ב"בית פונבה"

ואליה הגיעה ידידתנו משנחאי, ורה קרליקוב מאוסטרליה, ידידת נפש, בידידות ארוכת שנים עם איגוד יוצאי סין.

ת. קאופמן, בירך את ורה והדגיש את תמיכתה העקבית באיגוד יוצאי סין. כמו כן, ברכו את האורחת יוסי קליין ותמרה פייבוסוביץ'. לורה הוגש זר פרחים.

ת. קאופמן בירך גם את שלושת החברות הקבועות של מועדון יום א': גבי נחתומי, מירה פיסצקי ואיה רוזנבלט ביום הולדתן.

בפגישה נכחו גם חברי ההנהלה של איגוד יוצאי סין: ג. ברובינסקי, ט. פיסטונוביץ', א. פודולסקי, וכן הפעילים ג'ו לבוב ובני צור. הפגישה התקיימה באווירה חמה. ועד הנשים כרגיל אירח את הבאים במתאבנים טעימים ובפירוזקי.

תערוכת צילום המוקדשת להונקיו

בין ה-13 ל-19 באוקטובר התקיימה באשדוד תערוכה המוקדשת לחיי הפליטים היהודים בשנחאי (1933-1945).

התערוכה הובאה מפריס על ידי האוצרת מישל חסון.

פרופסור ויקטוריה רומנובה

בעיר הסיבירית הרחוקה חברובסק, מתגוררת ועובדת ידידתנו, פרופסור ויקטוריה רומנובה.

ויקטוריה (ויקה) עוסקת זמן רב בהיסטוריה של היהודים במזרח הרחוק, בסין ובמיוחד בחרבין.

לפני עשר שנים הגיעה ויקטוריה לישראל לראשונה. היא עבדה בארכיון של איגוד יוצאי סין. מאוחר יותר פגשנו בה בחרבין, בשנת 2004, בזמן הכנס הראשון להיסטוריה של יהודי חרבין. השנה, הגיעה ויקטוריה של לישראל לביקור קצר עם אותה מטרה - לעבוד בארכיון וללמוד על ההיסטוריה של יהודי חרבין בתקופה הקשה של הכיבוש היפני של מנצ'וריה בין השנים 1931-1945.

לאורך הזמן פרסמה ויקטוריה מספר עבודות הקשורות לנושא יהודי חרבין. בשנה זו השתתפה בשני סמינרים המוקדשים ליהודי חרבין. אחד מהם נערך בגרמניה בעיר היידלברג. הסמינר השני אורגן עבור סטודנטים מגרמניה, והוא נערך בחרבין בשנה החולפת במשך שלושה שבועות.

כהיסטוריונית בחרה לעצמה ויקטוריה דרך לא קלה לחקור ולתעד את ההיסטוריה של יהודי חרבין. עבודתה היא אוצר בלום בכל הנוגע לשימור העבר של הקהילה היהודית רוסיית על אדמת מנצ'וריה.

אנו, ידידי ויקטוריה בישראל, משתדלים להגיש לה עזרה בעבודתה החשובה, שולחים לה את ברכותינו ואיחולי הצלחה ומחזקים את רוחה בכל השייך לעבודה הקשורה להיסטוריה של יהודי סין והמזרח הרחוק.

בהצלחה ובתקווה לפגישה קרובה בתל-אביב! ת. קאופמן

כתבת חדש

"Jewish Times Asia", יולי-אוגוסט 2009, הונג-קונג.

תרומה נדיבה של אסיה כוגן

אסיה כוגן תרמה מכשיר אמ.א.ר.א. לבית החולים "אסף הרופא" בצרפין. אמ.א.ר.א. זהו מכשיר להדמיית תהודה מגנטית (MRI - Magnetic Resonance Imaging), אשר בעזרתו ניתן לקבל סריקה מדוקדקת ואבחנה מוקדמת של מחלות.

תערוכה "יהודים בסין" - בפלורידה

ידידנו מחרבין סנדר (סניה) ויינר ארגן תערוכה של "היהודים בסין" בספריה העירונית בעיר תמרק אשר בפלורידה. התערוכה

תיירים מיפן יבקרו ב"בית פונבה"

ב-9 בפברואר 2010, צפויה להגיע קבוצת תיירים מיפן ל"בית פונבה", ביניהם חברי המועדון לזכרו של סמפו סוגיהרה ידיד אמת של היהודים. כידוע, סוגיהרה היה בתחילת מלחמת העולם השנייה, קונסול יפן בעיר הליטאית קובנו, והנפיק אשרות יציאה לפליטים יהודיים. בצורה זו הציל אלפי אנשים ממוות.

בראש קבוצת התיירים היפנית יעמוד יונתן טו. ת. קאופמן ירצה לפני האורחים על "פנים יידיה היהודים". תהיה זו קבוצת תיירים שניה מתוך המועדון לזכרו של סוגיהרה המבקרים ב"בית פונבה".

ספר - אלבום של שרה רוס

ת. קאופמן

בירושלים, בחודש אוקטובר, יצא לאור ספר - אלבום של ידידתנו מחרבין ומשנחאי שרה רוס "חמישים שנה עם המצלמה בבית נשיאי ישראל". הספר הודפס על נייר מעולה בצורת אלבום בשפה הרוסית.

זהו ספר היסטורי על עבודתם היוצאת דופן של שרה ובעלה המנוח אלי רוס (רוזנברג). על פני 165 עמודים, מאוירים ובתוספת תוכן מוצגת ההיסטוריה של בית נשיאי ישראל ושל ידידנו כאחת, צלמים מוכשרים אשר הנציחו על גבי סרטי צלום את ההיסטוריה של המדינה. הצילומים ותוכנם מאירים לא רק רגעים היסטוריים בעבודת חמשת נשיאי ישראל, אלא גם מעלים על נס את העבודה המקצועית המושקעת של שני הצלמים שרה ואלי רוס. הספר הוא גם סוג של הנצחה לאלי, לאדם, אשר הצילום היה עבורו לא רק אמנות אלא מהות החיים.

לשרה רוס תפקיד של כבוד בין יוצאי סין בישראל. כל אדם, אשר מכיר את שרה רוחש לה כבוד והערכה. במשך כמעט ארבעים שנה הייתה שרה צלמת-עיתונאית של ה"בולטין". עם מצלמתה היא הנציחה אירועים רבים של איגוד יוצאי סין, אשר הפכו עם הזמן להיסטוריה. כל הפגישות, החגיגות, הכנסים, התערוכות, קבלות פנים צולמו במצלמתה של שרה.

זה עתה מלאו לה 94 שנים, ואנו, ידידיה מסין, עולים חדשים יוצאי חבר העמים, ונציגי סין בישראל (עיתונאים ועובדים במשרות שונות בישראל), מברכים את שרה בחום, על כשרונה כצלמת וכאוהבת מושבעת של ירושלים וישראל. מכל הלב אנו מאחלים לה בריאות ואפשרות לחוות כמו עיניה את צמיחתה של מולדתנו, הצלחה לעם ולידידיה הרבים - ידידיה של אישה אצילת נפש, שרה רוס.

בשבילי הידידות עם סין

ת. קאופמן

באינטרנט "סין היום". בטכס נכחו שר ההסברה הסיני ונג צ'ן, סגן הנשיא לשידורי הרדיו הבינלאומיים של סין סו יוסיאן ונציג מטעם המשרד ליחסי חוץ של ישראל. את אגודת הידידות ישראל-סין ייצגו ת. קאופמן, י. קליין, ר. וינרמן ות. פיסטונוביץ'.

ב-18 באוקטובר, בסינמטק בתל-אביב נפתח שבוע הסרט הסיני.

בטכס הפתיחה נשא דברים שגריר סין בישראל צ'לאו צזון. הסרט "פרק" הותיר רושם עמוק על הקהל, הודות לתוכנו, למשחק, ועבודת ההפקה והמוסיקה. את אגודת הידידות ישראל-סין, ייצגו ר. ות. קאופמן, א. ור. וינרמן, ו. וא. זוסמן, וב. דראל.

ב-19 באוקטובר באוניברסיטת תל-אביב נערך סימפוזיון בנושא

אביב. חברי הקבוצה - חרשים, עיוורים ובעלי מוגבלויות נוספות, הופיעו לפני הקהל בתכנית ריקודים, שירה ונגינה על כלים שונים. דברי פתיחה נישאו על ידי נשיא המדינה שמעון פרס, שר ההסברה הסיני ונג צ'ן ושגריר סין בישראל צ'לאו צזון. הייתה זו הופעה בלתי נשכחת ומהממת ביופיה, אמנותית ומרגשת. את אגודת הידידות ישראל-סין ייצגו ר. ות. קאופמן, פ. וי. קליין וא. ור. וינרמן.

"סין, ישראל והכלכלה העולמית".

במהלכו נשאו דברים נשיא האוניברסיטה הפרופסור אהרון שי, שר ההסברה של סין ונג צ'ן, מנכ"ל בנק ישראל סטנלי פישר ופרופסור גדי אריאב.

באותו יום, ה-19 באוקטובר, במלון "רנסנס" התקיימה פתיחה חגיגית להעלאת אתר עברי

חלוקת מלגות לסטודנטים מסין.

בפגישה המסורתית של יוצאי סין בישראל, אשר התקיים ב-7 בינואר 2010, יוענקו מלגות ל-15 סטודנטים סיניים הלומדים בישראל, מתוך קרנות הידידות ישראל-סין. מסורת זו נשמרת כבר 15 שנים, ואנו מקווים שתימשך גם בעתיד.

חגיגות בישראל לציון 60 שנה להקמת הרפובליקה הסינית העממית

חודש אוקטובר חלף תוך ציון חגיגות 60 שנה מיום הקמת הרפובליקה הסינית העממית (1 באוקטובר 1949) בשורה של חגיגות ואירועים בישראל.

החגיגות החלו עם קבלת פנים שערך שגריר סין בישראל. במסגרת האירועים שהוקדשו לאירוע היסטורי חשוב זה, הופיעה קבוצת רקדנים, מוסיקאים וזמרים בעלי מוגבלויות גופניות במסגרת הופעות אורח של בלט עכשווי מבייג'ינג. בתל-אביב וביפו הוצגו שתי תערוכות, אחת מהן "היסטוריה של יחסים בין ישראל-סין ויהודי סין", והשנייה - תערוכת צילומים "סין בקרבת מקום". באוניברסיטת תל-אביב נערך סימפוזיון, המוקדש להתפתחות הקשרים הכלכליים בין סין לישראל. בנוסף, נפתח אתר חדש בעברית באינטרנט תחת השם "סין היום". כל זה מדגיש את העניין של סין בישראל ואת חשיבות היחסים בין שתי המדינות, וכן, כמובן, מציג את הרצון ההולך וגדל בחוגים הרחבים של ישראל לדעת יותר ויותר על מדינה ענקית זו ועמה העתיק. אנו גאים ושמחים, בתרומתנו להידוק הקשרים הנמשכים 17 שנה.

ספרו של הפרופסור י. שלהבת

יצא לאור בעברית ספרו של פרופסור י. שלהבת "סין וישראל". פרופסור י. שלהבת - חלוץ לכינון היחסים בינינו לבין סין. במשך שנתיים עד לכינון היחסים הדיפלומטים הרשמיים בין ישראל לסין, עמד פרופסור י. שלהבת בראש המשלחת האקדמית לבייג'ינג, שהייתה שוות כוח כשל שגרירות. הוא היה בין אלה, שהחל לסלול דרך לכינון היחסים בין שתי המדינות.

ספרו של פרופסור י. שלהבת "סין וישראל" - יש בו לא רק חשיבות היסטורית, אלא גם סיפור הרפתקאות של הישראלים הראשונים על אדמת סין. הספר קל לקריאה ומוסיף קשר נוסף במטרה להדוק הקשרים עם סין.

חגיגות במלאות 60 שנה להקמת הרפובליקה הסינית העממית

לרגל מלאות 60 שנה להקמת הרפובליקה הסינית העממית, הופיעה קבוצת אומנים ב-17 באוקטובר במשכן לאומניות הבמה בתל-

עברית הם ידברו אליכם

סהר, סתיו, מיכאל, זוהר, אורי ויעל - אלה השמות העבריים שהוענקו לסטודנטים הסינים שסיימו ללמוד בחוג לשפה ולתרבות עברית באוניברסיטת פקין. החוג מתקיים תוך שיתוף פעולה עם משרד החוץ הישראלי. שלושה מהבוגרים ימשיכו את לימודיהם באוניברסיטה בירושלים, ושניים נוספים צפויים לצאת לשליחות בשגרירות סין בישראל. דובר שגרירות ישראל בסין, נדב אשכר, סיפר כי לימודי העברית מתחילים להיות מבוקשים בסין (כתב: איתמר אייכנר, צילום: ד"ר שושן ברוש-וייץ)

הקהילה היהודית של שנחאי דאז, גאה בעברה העשיר, אשר בא בעקבות גלי הגירה גדולים מבגדד, הודו, רוסיה, לונדון וכן ממזרח וממערב אירופה עם הכיבוש של גרמניה הנאצית.

במאה ה-19 היה זה נמל פעיל שעל חוף נהר הינגצה ונחשב לנמל מרכזי - בינלאומי, אשר דרכו נסחר האופיום.

כמו הונג-קונג עבור בריטניה, כן שנחאי יחד עם עוד ארבעה נמלים בסין היה פתוח לסחר עם ארצות זרות.

רבים חושבים, שההיסטוריה של הקהילה היהודית בעיר, מתחילתה ועד סופה, קשורה למלחמת העולם השנייה. מחשבה זו קשורה להיסטוריה של הקמת גטו עבור פליטים יהודיים - קורבנות השואה, והיעלמותם עם סוף המלחמה בעקבות עזיבת המוני הפליטים את שנחאי לארצות שונות. אך אירועים אלו, אינם שייכים לא להתחלה ולא לסוף ההיסטוריה של יהודי שנחאי.

ההתיישבות היהודית בשנחאי החלה בסוף שנת 1840. הגל הראשון של ההגירה היה של יהודים ספרדים שהגיעו מבגדד ומבומביי לאחר הסכם סחר חופשי עם סיומ מלחמת האופיום. המשפחות האמידות ביותר היו: ששון, חרדון וכדורי שהיו ידועים בכל אסיה. לקהילה הייתה זו תקופת פריחה וצמיחה. בזכות העושר הרב של יהודי בגדד, קהיר ובומביי נפתחו לאנשי הקהילה אפשרויות להרחבת העסקים. הם השקיעו את הונם בחברות רבות ברחבי העיר. אומרים, שרק למשפחת ששון היו שייכים 1900 בניינים, דבר שהביא לשינוי מהותי של העיר והפך את שנחאי למרכז מסחרי וכלכלי.

בשנת 1870 נשכר בניין אשר שימש כמקום תפילה ליהודים. בסוף 1880 נבנה בית הכנסת "בית-אל". אחריו נבנו עוד שבעה בתי כנסת. ב-1898 ד"ג, אברהם בנה את בית הכנסת "שאריית-ישראל". ב-1907 נבנה בית הכנסת האשכנזי, "אהל משה", עבור יהודים רוסיים ובו בזמן הוקם הגרעין להתארגנות ציונית "בית-ר".

ב-1904, יצא לאור עיתון בשפה האנגלית Israel's Messenger על יד מ.י. בעזרא שהיה ממנהיגי הקהילה.

עם גידול האוכלוסייה, החליף בית הכנסת "אהל רחל" ב-1920 את בית הכנסת "בית-אל".

בית כנסת זה נבנה עבור הקהילה הספרדית מיוצאי בגדד על ידי סר ג'ייקוב אליאס ששון לזכר רעייתו רחל. באופן רשמי נחנך בית הכנסת עם ברכתו של הרב א. הירש בינואר

1921, אך עם סיומ העבודה הלך לעולמו סר ג'ייקוב ששון. ב-1900 נבנה בית הכנסת "אהל לאה" בהונג-קונג בעזרתו של סר ג'ייקוב לזכרה של אמו.

בבית הכנסת "אהל רחל" התפללו קרוב ל-700 מתפללים, כאן נשמרו גווילי תורה. על מגרש בבעלותו של סר הורציו כדורי, ובעזרתו הכספית נבנה בית ספר יהודי. כל הבניינים הללו הוקמתם מהווים עדות לכוח ולעושר של יהדות שנחאי דאז, יהודי ספרד ואשכנז כאחד. נפתחו ארבעה בתי עלמים, בית חולים יהודי ומועדון יהודי.

גל שני של מהגרים הגיע לשנחאי והשתכן בה בתחילת המאה ה-20 ועד 1920, תוך שהם מגדילים את הקהילה שמנתה באותו זמן 1,700 איש. המהגרים החדשים לא יכלו לבנות מפעלים או להרחיב את המסחר. היו אלו יהודים מרוסיה שברחו מהפוגרומים ומדיכוי זכויות אדם. למעשה, הם השתכנו לאורך מסילת הברזל המזרחית של סין - המשכה של הרכבת הטרנס-סיבירית בערים כמו חרבין וטיינצ'ין, כתוצאה ממהפכת אוקטובר ברוסיה בשנת 1917 גדל מספר היהודים שמצאו מקלט בסין. ב-1930 רבים מהם ברחו לשנחאי, הפעם בעקבות הכיבוש היפני במנצ'וריה.

בסך הכל הגיעו לשנחאי באותה תקופה 4,500 יהודים מרוסיה וכך גדלה משמעותית הקהילה היהודית בעיר. לבאים עזרו ארגוני התנדבות שונים שנסודו על ידי הקהילה הוותיקה בשנחאי. מתוך רצון להתבסס במהרה ולהתאים לתנאי החיים בעיר, פתחו יהודי רוסיה תנויות קטנות, מאפיות וממכר כובעי נשים. על פי נתונים מסוימים, מספר היהודים בעיר הגיע ל-10,000 איש. תרומתם הייתה רבה לחי התרבות בקהילה היהודית. עקב השפעת האידיאולוגיה הציונית, הוקמו בעיר ארגונים ציוניים שונים.

ב-1928 פנו היהודים הרוסים לרב מאיר אשכנזי, חבר בתנועת חב"ד-לובביץ', בבקשה להיות רבה הראשי של העיר. הרב אשכנזי, שהיה אהוב ומכובד עקב עזרתו הרבה ליהודי שנחאי, היה לרב הראשי של העיר עד ליציאתו לניו-יורק ב-1949.

בזמן מלחמת העולם השנייה, נסו היהודים מאימת השואה, וניסו בכל כוחם למצוא דרכי מילוט. מדיניות ההגירה של רוב הארצות התבטאה במתן רשיונות מזערי לפליטים ועם אדישות מוחלטת למצב היהודים.

רק סין, ובמיוחד שנחאי פתחו את שעריהן לקליטת הפליטים - שברחו מאימת השואה. בתקופת המלחמה נקלטו בעיר קרוב

ל-24,000 פליטים יהודיים. לא היה צורך בדרכון או באשרת כניסה.

בשל כך, נודעה שנחאי בשנים 1930-1940 כאחת ממטרות ההמלטות האפשריות. משהגיעו לשנחאי, התארגנה כל הקהילה היהודית במקום לבוא לעזרתם. היפנים שפלטו לסין, וכבשו את שנחאי ב-1937 נמצאו תחת לחץ הנאצים, אשר דרשו מיפן להיצמד למדיניות האנטישמית שלהם באסיה. לביקור רשמי בסין הגיע איש הגסטפו ג'וזף מייסינגר, ראש השלטון של גרמניה הנאצית ביפן. הוא הגיש תכנית נאצית, אשר לפיה יש לעצור את היהודים, להובילם לאוניה אשר תצא לים ושם ימותו

מרבץ מאחר וכל הדרכים למילוט נסגרו. לבסוף, בשנת 1942 הכינו היפנים תכנית משלהם, שאושרה על ידי בת בריתם - גרמניה. פליטים יהודיים שהגיעו לשנחאי ב-1937 ומאוחר יותר אולצו להתגורר באזור מוגבל הונקיו, למעשה היה זה גטו, או כפי שנקרא בזמנו "אזור מגורים לאזרחים חסרי נתינות". לפליטים ניתנה תקופת חודש ימים על מנת להחליף את מקום מגוריהם. בהונקיו, הילדים היהודים הלכו לבית הספר, שחקו עם חברים, עסקו בספורט, הלכו לבית הכנסת והשתתפו בפעילות בארגונים קהילתיים. חיי הקהילה היהודית נמשכו.

לצאת מתחום הגטו ניתן אך ורק לפי רשיון מיוחד גם לאנשים שעבדו בעיר. ניהול האזור היה בידי משרד מיוחד לענייני פליטים חסרי נתינות. הפליטים קבלו באומץ את החיים והקשיים של עיר כבושה ואזור מגורים צפוף עד אפס מקום. היה צורך להסתגל לצפיפות ולחיים בגטו. למרות הכל, היו בגטו תיאטרון, מוסיקה, בתי ספר, עיתונים ובית קפה. בעזרת הקהילה היהודית הוותיקה שעזרה כמיטב יכולתה בהטבת החיים של הפליטים, עם מתן מזון חינם ועזרה רפואית.

משהסתיימה מלחמת העולם השנייה, רוב הפליטים היהודים עזבו את שנחאי ושובו לאירופה, או הרחיקו לכת עד ארה"ב ואוסטרליה. רבים נסעו לישראל, לעזור בהקמת מדינה יהודית חדשה, אך הזיכרונות על שנחאי נשאר עמם לתמיד.

רק שני בתי כנסת נותרו עד היום, אך משמעותם שונה, הם רק עדים אילמים של ההיסטוריה. חברי הקהילה היהודית הפזורים היום ברחבי העולם, מקיימים עד היום מפגשים, מוציאים לאור ספרים וכתבי עת, מארגנים סימפוזיונים חינוכיים, יוצרים אומנויות שונות. סין נותרה חלק בלתי נפרד מנפשם.

לשנגחאי יש היסטוריה יהודית עשירה, ואפשר ללמוד עליה בסוירים מרתקים של העיתונאי, הבמאי ותושב העיר דביר בר-גל

מבין המטיילים הישראלים הרבים שמגיעים לשנגחאי והולכים לאיבוד בין סמטאותיה הקסומות, גורדי שחקיה האימתניים וקניניה האינסופיים, מעטים הם אלה שמקדישים יותר מכמה רגעים להיסטוריה היהודית העשירה שלה. גם יחידים סגולה אלה מסתפקים בדרך כלל בביקור קצר בבית הכנסת "אוהל משה", אחד המבנים היהודיים היחידים ששרדו את תלאות השנים ואת מהפכת התרבות האלימה שסחפה את סין לפני חצי מאה, ומשמש היום מוזיאון צנוע לתולדותיה של מה שהייתה פעם הקהילה היהודית הגדולה ביותר במזרח הרחוק.

קשה להאשים אותם: בעיר גדולה ומבלבלת כל-כך קל לפספס את מה שעשרות שנות שלטון קומוניסטי ותנופת בנייה ופיתוח חסרת-תקדים הצליחו להעלים ולהסתיר. למשל, את הגטו היהודי ההולך ונעלם של שנגחאי, ששימש בימי מלחמת העולם השנייה מקלט זמני ליותר מ-20 אלף יהודים שהצליחו להימלט מאימת הנאצים. על שרידיו של הגטו, בתוך רובע הונגקו העלוב והמתפורר - השכונה הענייה ביותר בעיר העשירה ביותר בסין - עולים בימים אלה דחפורים. עוד מקום הוא בית הכנסת הנוסף שעומד עדיין על תלו, "אוהל רחל", הנעול בתוך מתחם סגור של משרד החינוך של שנגחאי ואינו פתוח לציבור.

רבים מבניינה הישנים והמרשימים של העיר, כמו "מלון השלום" המפורסם שניצב במרכז הבונד, הטיילת הפוטוגנית, נבנו על-ידי סוחרים ואנשי עסקים יהודים עשירים מעיראק, שהגיעו לעיר הנמל הפורחת והקוסמופוליטית כבר באמצע המאה ב-19, והפכו תוך כמה עשורים לכוח משמעותי בנוף המסחר והנדל"ן שלה.

אל כל המקומות האלה אפשר להגיע, ובקלות, באמצעות דביר בר-גל, עיתונאי ובמאי סרטים דוקומנטריים, ישראלי שהגיע לשנגחאי לפני שמונה שנים, גילה בה אוצר בלום של היסטוריה יהודית מרתקת - ומאז חי ונושם אותה על בסיס יומיומי. זה כבר כמה שנים שבר-גל מדריך בשנגחאי סיורים אינטימיים ומיוחדים בעקבות עברה היהודי של העיר, סיורים שמושכים אליהם לא רק ישראלים ויהודים מכל רחבי העולם, אלא גם תיירים זרים רבים ואפילו מקומיים סקרנים.

בר-גל עשיר בידע ומלא בהומור, וסוחף את מבקריו אל תוך עולם מופלא וחמוץ-מתוק שבו מתערבבים יחד סוחרים אופיום, אילי נדל"ן, קולוניאליסטים בריטים, ניצולי שואה וסינים קשי-יום. הסיור לא זול - 400 יואן לאדם (כ-200 שקל) - אבל שווה כל אגורה. סטודנטים מקבלים הנחה משמעותית.

לפרטים נוספים: www.shanghai-jews.com

בוז ארד, שנגחאי

המבנה, בלי לגעת בצדו החיצוני, כל זה לכבוד בואן של גב' הילרי קלינטון ומזכירת ארה"ב מדלן אולברייט. ב-2002 הוכרז בניין "אהל רחל" כאחד ממאה מבנים בעלי משמעות היסטורית.

נכון לעכשיו, מתירה עיריית העיר להתכנס בבית הכנסת למספר מוגבל של אנשים לשם אירועים מיוחדים. הקהילה החדשה יחד עם יוצאי שנחאי הוותיקים, המתגוררים כיום ברחבי העולם, מושיטים עזרה וממשיכים לקוות שבאחד הימים מורשת נפלאה זו תשוב לידי הקהילה היהודית. הם ממשיכים להאמין, ש"אהל רחל" ישוב להיות מרכז לחיים היהודיים בשנגחאי ושטכס הנישואין שנערך בו יהווה התחלה לטכסי נישואין בעתיד.

בטכס, פנה הרב גרינברג לזוג הצעיר באומרו: "כל חתונה - היא אירוע משמח ומאושר, אך כאשר בית הכנסת ממתין לו 60 שנה, הופכת השמחה באותו יום לגדולה שבעתים".

לחלק מחברי הקהילה היהודית החדשה בשנגחאי יש קשר משפחתי לקהילה הוותיקה של העיר. למשל, איש העסקים האמריקני ג'ים קפצן, סיפר לכתב של "אסושיאטד פרס", שאביו ברח מרוסיה ב-1917 מאימת המהפכה הרוסית והגיע לשנגחאי. הוא סיפר לבנו, כיצד נראתה שנחאי באותם הימים, וכיום, נעים לג'ים להימצא במקום בו התפלל אביו בחופשיות. על פי דבריו של בעל הגלריה לאמנות הישראלית, דביר בר-גל, עד מהפכת התרבות בשנגחאי, נחשבה העיר כקוסמופוליטית, אך מאמצע שנת 1950 ועד אמצע 1990 לא נמצאו בעיר יהודים כלל.

חודש ימים ניהל פן גואן שיחות עם שלטונות שנחאי בקשר לעריכת טכס הנישואין. "ניסינו להסביר את חשיבות האירוע לקהילה היהודית" - הוסיף, עם תום הטכס כשהוא עומד בין המוזמנים הלבושים בבגדי ערב. מסביב נשמעו שיחות בצרפתית, אנגלית וסינית. בין המוזמנים, שגרירי ישראל, ארה"ב, צרפת, ארגנטינה ומרוקו. "עבורנו זה אירוע מרגש וחשוב, ויש רצון להאמין שיהיו עוד כאלו" - אמר שגריר ישראל בשנגחאי אורי גוטמן. עזרו לרב שלום גרינברג בעריכת הטכס רבנים מסינגפור ומבייג'ינג, וילדים קטנים החזיקו בידיהם נרות בעומדם ליד החופה.

אביה של הכלה מוריס אוחנה פנה לאורחים בצרפתית, אך משפט אחד אמר באנגלית כשהוא פונה לפאן גואן "לא נשכח לעולם, את אשר עשית למעננו".

חתונה זו היא עדות לתחיית חיי היהודים ברחבי סין ומותירה תקווה לשינויים בעתיד.

Jewish Times - Asia

תחייתה של קהילה יהודית חדשה בשנגחאי לאחר דין ודברים שנמשך מספר חודשים עם שלטונות סין, הצליחה הקהילה היהודית החדשה לחגוג את תחייתה. בין קירות בית הכנסת התקיימה לאחר 60 שנה חתונה יהודית ראשונה.

לשנגחאי יש משמעות מיוחדת לקהילה היהודית בעולם כולו, מאחר ובתקופת מלחמת העולם השנייה מצאו בה מקלט עשרות אלפי יהודים. הקהילה שהייתה קיימת באותה תקופה, נעלמה ב-1949 כאשר השלטון עבר לידי קומוניסטים אשר הגבילו פעילות תרבותית, דתית ועוד צדדים רבים בחיי היום יום. במשך עשרות בשנים נרדפו ונהרסו בתי תפילה ומקדשים, והפכו לדוגמא, למקום אחסון תבואה.

כיום, העיר האדירה של סין המתפתחת בקצב מסחרר, רוצה לאמץ לעצמה דמות של עיר קוסמופוליטית.

הקהילה היהודית בשנגחאי מונה כיום למעלה מ-2,000 איש. יו"ר הקהילה, מוריס אוחנה, מתגורר עם משפחתו בשנגחאי כבר 10 שנים, הוא ידע שיהיה קושי להשיג רישיונות לשחזר את בית הכנסת "אהל רחל" לשם עריכת חופה לבתו מאחר והיהדות בסין אינה נמנית ברשימת חמשת הדתות הנהוגות בה.

מוריס אוחנה, איש העסקים, החליט לפנות לעזרה לפאן גואן, אקדמאי משנגחאי, דיקן בפקולטה ללימודי יהדות. שיחות ממושכות התנהלו עם השלטונות, אשר בסופו של דבר הוכתרו בהצלחה - חתונתם של דניס גיין ואודרי אוחנה התקיימה בנוכחות 250 מוזמנים מכל העולם בבית הכנסת היהודי בשנגחאי. את טכס החתונה ערך הרב שלום גרינברג, נציג חב"ד בשנגחאי.

לאירוע זה יש קשר היסטורי למקום עצמו. בית הכנסת "אהל רחל" נבנה ב-1920 על ידי יהודי מבגדד סר ג'יוקוב אליאס ששון. באותה עת היו בו 700 מקומות ישיבה ושלוש גוילי תורה. ב-1952 עבר המקום לידי הממשלה הסינית ובשנים הבאות היה שייך המבנה למשרד החינוך. כמעט כל קישוטי האמנות היהודיים נעלמו מלבד לוח זיכרון ליד הדלת, מגן דוד חרוט מעל מדרגות מאובקות, ואותיות בעברית. בעבר היו בשנגחאי שבעה בתי כנסת. היום זהו בית הכנסת היחיד מתוך שניים שנתרו בעיר, כאשר אף לא אחד מהם משמש כבית תפילה. בית כנסת אחר "אהל משה", נמצא באזור הונקיו ומשמש כמוזיאון להיסטוריה היהודית.

לאחר שיהודי שנחאי עזבו את העיר ב-1950 הפך בית הכנסת "אהל רחל" למחסן תבואה ולמשרדי ממשלה. היום הבניין מוזנח, אך תפקידו בהיסטוריה של יהודי שנחאי לא נשכח. ב-1993 הכריזה עיריית שנחאי על המבנה כעל מצבת זיכרון היסטורית, ואתר שימור ממשלתי. ב-1998 נערך שיפוץ בתוך

רופא המחנה - 16 שנה בברית המועצות

ד"ר אברהם קאופמן, המשך מגיליון 399 מתוך ספרו בשם זה

פרק חמישה- עשר

שוב אני בדרך לקראגאנדה. הפעם - כאיש חופשי. בקושי רב השגתי מקום בקרון המיועד ל"נשים", ובדיכוי ובתוך הרעש וההמולה שהקימו הילדים הרבים שבקרון ישבתי נוגה ועצוב. מה צפוי לי בקראגאנדה? האם זמן רב אהיה אנוס לשבת בה? בקראגאנדה אני מכיר איש, פרט לידידי דוקטור מ' המתגורר בבית הנכים שבעיר, אם כי ייתכן כי עוד מכרים רבים לי שם, שכן לעיר זו היו משלחים בזמנאות האסירים שריצואת תקופת מאסרם. למעלה ממחצית התושבים האירופיים של העיר הם אסירים שריצו את תקופת מאסרם, או אנשים שהוגלו למקום בזמן המלחמה, בעיקר גרמנים מאזור הוולגה, או צ'רקים. לא מעטים גם "מגויסי עבודה". בקרון נקשרה שיחה ביני לבין אישה יהודיה קשישה תושבת קראגאנדה, המתגוררת שם עם בתה. מדבריה מסתבר, כי אין בעיר מלון כלשהו והיא מציעה כי עד אשר אמצא חדר לגור בו אתגורר עמן. מקץ ארבעה ימי- נסיעה הגענו למקום. בתחנת הרכבת הקבילה הבת את פני אמה ונסעתי אל דירתן. הן גרו בעיר העתיקה בדירה קטנה ועלובה בת חדר אחד, עם חדרי שירות בחצר. זה שנים רבות משתדלות הן לקבל דירה אחרת, אך לפי שעה לא הצליחו בכך. האם וכן הבת מסבירות לי פנים שתייהן יהודיות נאמנות וטובות, ובמשך שנות שבע בעיר נקשרו בינינו יחסי ידידות.

למחרת בבוקר נסעתי אל בית הנכים לבקר את ידידי ד"ר מ' המשמש רופא- הבית. לאחר שחרורו ממחנה-העבודה, שם היה כלוא 27 שנים, נשלח לבית-הנכים הזה, בו התגוררו נכים שריצו את תקופת מאסרם ושאין להם קרובים, או שקרוביהם גרים במקומות אשר הישיבה בהם אסורה על "פושעים הפוליטיים" ששחררו מהמחנות. במוסקבה גרים ילדיו של ד"ר מ' וגם אחותו, והם רצו כי יגור עמם, אך הישיבה במוסקבה אסורה עליו והוא נשלח לבית הנכים בקראגאנדה... התברר, כי ידידי ד"ר מ' יצא לחופש למשך חודש ימים, אולם מצאתי בבית הנכים מכרים רבים מהמחנות וכן בני עיר, שאף הם נקלעו לשם. חיש מהר נפוצה הידיעה על בואי ומנהל בית הנכים הזמיניני למשרדו והציע, כי אעבוד כרופא בית עד שובו של ד"ר מ' מחופשתו. הסכמתי להצעה ועוד באותו יום עקרתי לבית הנכים, שם הוקצה לי חדר קטן. נוסף לכך הוסכם כי

אקבל כלכלה מלאה...

חולים רבים היו בין הנכים והעבודה הייתה מרובה. בארבעה מבנים בני קומתיים גרו כ-400 נכים, אסירים לשעבר, שנידונו לפי סעיף 58. רובם לא היו נכי גיל, נכותם היא תוצאה של מחלות שדבקו בהם במחנות ושבתנאי המחנה אינן ניתנות לריפוי. כחודש ימים, עד לשובו של ידידי שימשתי רופא בית הנכים. אוירת הבית, הייאוש וחוסר התקווה ששררו בו, העיקו על לבי. רציתי לברוח משם, מעולמם של אנשים מתנוונים שפיתל חייהם מתקצר והולך. במרוצת השנים הייתי בא לעתים קרובות לבקר בבית, וכל אימת שבאתי מצאתי כי אחדים מדירייו כבר נפטרו והלכו לעולמם.

התחלתי לעבוד בבית הנכים בנובמבר 1956. אותו זמן כבר הייתי מקבל מכתבים ממשפחתי בישראל, ואף הייתי כותב לה. יום אחד, במחציתו השנייה של חודש נובמבר, בימים שלאחר מבצע סיני, עמדתי לשלוח מכתב באחריות למשפחתי בישראל. אחד הנכים שאף בדעתו היה ללכת לדואר הציע כי ישלח גם את מכתבי אני. מקץ כמה זמן חזר חיזור ונרגש והחזיר לי את מכתבי. פקיד- הדואר לא קיבלו ממנו והטיח עלבונות קשים כלפי מדינת ישראל. ניכר היה כי הנכה מודאג מאוד, שמה נקלע לעסק ביש. לא מכבר שוחרר מהמחנה לאחר עשר שנות מאסר והגיע לבית הנכים. הוא פנה לשלטונות בבקשה להחזיר לו את זכויותיו. בעבר היה חבר המפלגה הקומוניסטית ושימש מרצה לפסיכולוגיה. פעמים הושבה בקשתו ריקם, והוא חושש פן יבולע לו בגלל המכתב לישראל. נטלתי את המכתב והלכתי לדואר. שאלתי את הפקיד:

"את המכתב הזה לא קיבלת למשלוח, האם נותקו קשרי הדואר עם ישראל?"
"ישראל היא תוקפן". היא תקפה את מצרים..."
"לא באתי אליך כדי לשוחח בעניינים פוליטיים... רצוני לדעת, על שום מה אין אתה מקבל את המכתב למשלוח?.. האם נותקו הקשרים עם ישראל?" חזרתי ושאלתי. הפקיד החריש ולא ענה דבר. נסעתי לדואר הראשי ושם, בלי אומר ודברים, קיבלה הפקידה את המכתב ואף נתנה לי קבלה. הדבר לא מובן לי. אולי אין הפקידה יודעת על ניתוק הקשרים עם ישראל. נכנסתי למנהל הדואר ושאלתי:
"אמור לי, חבר, לישראל אפשר לשלוח

מכתבים?"

"מדוע אתה שואל?" עונה המנהל. ספרתי לו, כי באחד מסניפי הדואר בעיר העתיקה לא קיבלו את המכתב. המנהל ענה כי אין כל מניעה למשלוח מכתבים לישראל, אך לא התעניין כלל באיזה מהסניפים סירבו לקבל את המכתב. מקץ שבוע שלחתי מכתב שני בסניף אחר של הדואר. הפקיד הסתכל בי בתמיהה:

"לישראל?..."
"כן, לישראל..."

"הנך כותב לישראל ומקבל משם מכתבים?..." הוא נוטל את המכתב, רושם את הקבלה, מניד בראשו, ספק מתוך אי אמון בדברי, ספק מתוך הבעת גינוי ואומר: "כדאי שתכתוב להם, כי יחדלו ממעשי תוקפנות נגד מצרים..." נצטחקתי ועניתי: "בדיוק בעניין זה כתבתי..." בעיתונות מתפרסמים מאמרי שטנה ושיסוי בהם מותקפת ישראל אף יותר מאנגליה וצרפת. היא מואשמת בביצוע מעשים אכזריים נגד תושבי מצרים "זקנים, נשים וילדים". יהודים רבים חוששים לכתוב לישראל, או לקבל מכתב או חבילה מישראל... סטאלין מת, אך "רוחו" עדיין חיה...

העיתונות פונה לעמלים בקריאה לתרום שכר עבודת יום לטובת מצרים, איש אינו שש להרים את התרומה, מה לו ולמצרים?" אך הכל חוששים פן יחליט התא המפלגתי במקום העבודה על תשלום חובה, ואין זה פשוט כל עיקר להמרות את פי ההחלטה. בסוף הוחלט להשאיר את דבר התרומה לרצונו החופשי של כל אחד מהעובדים, ומעטים מאוד היו שהשתתפו במגבת.

עם שובו של ד"ר מ' מחופשתו סיימתי את עבודתי בבית הנכים והתחלתי לחפש עבודה אחרת. הצרה היא שאין בידי כל תעודות המעידות על כך כי הנני רופא. המקצוע שלי צוין בדרכון שהיה לי, אולם שעה שאסרוני ניטל ממני הדרכון ולא הוחזר לי. אמנם היו בידי אישורים משני מחנות עבודה כי שימשתי רופא פנימי בבתי החולים של המחנות, אולם מה אעשה אם השלטונות לא יכירו בהם? פניתי למחלקת הבריאות העירונית ורווח לי. התברר כי רבים הרופאים בעיר, אף הם יוצאי מחנות העבודה, שהתעודה היחידה שבידיהם הוא אישור מטעם הנהלת מחנה העבודה בדומה לזה שבידי והדבר לא מנע מהם מלהתקבל לעבודה. בעיר חסרים רופאים

והוצעו לי לבחירה מקומות עבודה רבים, בעיר ובסביבה. לאחר שיקול דעת החלטתי לקבל את התפקיד של רופא פנימי באחת המרפאות העירוניות באזור מכרות הפחם. מילאתי שאלון ובו כ-40 שאלות וכעבור יומיים התחלתי בעבודה.

התעוררה גם שאלת מקום מגורי. לפי שעה הנני מתגורר בבית הנכים והמרחק ממנו עד למרפאה רב מאוד. מנהלת המרפאה פנתה אל ועד הדיור העירוני, אך החדרים שהם מציעים לי נמצאים ברחובות שההליכה בהם בשעות הערב היא בחזקת סכנה. אין מנהלת המרפאה מסכימה בשום פנים ואופן כי אגור שם. גם את הצעת ועד הדיור להקצות לי חדר בבית משותף של פועלים ופקידים אין היא מקבלת, שכן תגרות, שכרות ושערוריות חזין נפרץ הן בבתי אלה. היא תובעת מוועד הדיור להעמיד לרשותי חדר ברחוב הגון ובבית הגון. אך, כנראה, אין זה קל להשיג חדר, והוספתי לגור בבית הנכים. יום אחד באה למרפאה אישה, שלפני כמה שנים הייתה במחנה שאף אני הייתי כלוא בו. בהיותה במחנה חלתה ואושפזה בבית החולים בו עבדתי. היא טוענת, כי הטבתי לטפל בה ואף הצלתיה ממוות בטוח. מששמעה כי הנני זקוק לחדר, באה להציע כי אגור בחדר שנתפנה בדירתה השוכנת בקרבת מקום למרפאה. בדרך זו באה על פתרונה בעיית הדיור.

2

קראגאנדה היא עיר מחוז גדולה המשתרעת על-פני שטח עצום. מספר התושבים בה עולה על 400 אלף נפש. זוהי עיר תעשייתית ורבים בה מכרות הפחם. העיר גדלה והולכת, והזהמה רבה מאוד. אך מעטים הם הרחובות בעיר שנשללו בהם כבישים, ובעונת הגשמים אין לעבור, אף ברחובות המרכזיים, מפאת הבוץ הטובעני. כ-25% בלבד מתושבי העיר גרים במבנים מסודרים פחות או יותר, ואילו שאר כל התושבים גרים בבקתות חומר קטנות, בלא נוחות כלשהי, ולא מעטים גם הגרים באורוות ומחסנים שהותקנו למגורים. יש משפחות המתגוררות במשכנות עוני ממש. פעם אחת נקלעתי באחד הרחובות בהם גרים בעיקר פועלי המכרות. ראיתי בתים וצריפים עלובים, מטים ליפול, ובהם חלונות נמוכים, שבעדם חודרים לחדר מי גשמים ושלגים. כורים שנזדמנתו בדרכם בירכוני לשלום ואמרו: "הסתכל, דוקטור, ב'חרושצ'וב' בהם אנו גרים..." "כיצד אמרתם?" שאלתי. "קודם קראו להם 'טרושצ'וב' ואילו עכשיו, לכבודו של ניקיטה סרגייביץ', הוסב שם ל'חרושצ'וב'..." בהיותו בקראגאנדה ערך ניקיטה ביקור בהיכל התרבות של הכורים, אך לראות כיצד אנו גרים לא הואיל לבוא..."

התחלתי לעבוד במרפאה הצריף הישן והרעוע אינו מתאים כל עיקר לצרכי מוסד רפואי. החדרים חשוכים למחצה וקור עז שורר בהם רוב שעות היום. החולים מחכים זמן רב בתור

וקופאים מקור. בחדרים מתרוצצים עכברים. מפאת סתימת הצינורות מביאות העובדות מים בדליים, ופעמים עוברים יום-יומיים בלי מים בכלל. במרפאה אין בית שימוש ובית השימוש הציבורי הקרוב ביותר נמצא במרחק ניכר ממנה. לעומת זה משוכנים משרדיה הרבים של מחלקת הבריאות העירונית בבתי בני-קומתיים המסודרים נאה ובהם כל הנוחות.

מספר המרפאות בעיר אינו רב וכל אחת מהן משמשת אזור גדול למדי. גם בתי חולים חסרים. מחוסר מיטות פנויות אין זה קל להיכנס לבית חולים, ופעמים מטלטלים את החולה שעות רבות מבית חולים אחד למשנהו, עד שנמצא מקום לאשפוז. וכל זה בעיר גדולה שרבים בה המכרות, בעיר בה קיימים מוסדות רבים להשכלה גבוהה. ואילו לפי המספרים המתפרסמים על מספר הרופאים ומספר המיטות בבתי חולים ביחס למספר התושבים, תופסת ברידת המועצות את המקום הראשון בעולם...

בעיר חסרים רופאים. במרפאה שלנו חסרים ששה רופאים ובמקומם עובדים חובשים. גם במרפאות אחרות בעיר לא היה המצב טוב יותר. לא אחת עוררו הרופאים את הבעיה בפני מוסדות הבריאות העירוניים, אך התשובה היא תמיד אחת: "אין רופאים". כיון שכך, עובדים כל הרופאים שעות נוספות רבות. האמת ניתנה להיאמר, כי רופאים רבים מעוניינים בכך, שכן משכורתם דלה מאוד.

מצב הביטחון בעיר הוא בכי רע. הפשיעה גדולה מאוד. בלילות ואף בערבים אין הבריות נוהגים ללכת ביחידות, כי אם חבורות חבורות. מדי ערב קורים מקרי שוד רבים של עוברים ושבים, ופעמים מלווים הם מעשי אלימות.

רבה הייתה שמחתי על שעלה בידי לקבל חדר במשפחה יהודית. במשך השנים שהייתי כלוא במחנות ובבתי סוהר, נתקלתי במקרים כה רבים של שנאת יהודים, בין בקרב מפקדי בתי הכלא והמחנות ובין בקרב האסירים, עד כי עצם המחשבה על כך, כי אנוס אהיה לחיות בקרב אנשים זרים, בבית משותף כלשהו ובאווירת הביולוש וההלשנה האופיינית לבתים אלה, הטילה עלי מורא.

הפחד מפני הטרור הסובייטי עדיין לא סר ממני. בלילות, בייחוד בזמן הראשון לשבתי בקראגאנדה, עת שהייתי נשאר לבדי בחדר, הייתי נתקף פחדים. חששתי מכל צלצול ודפיקה על דלת הדירה, ומשהייתי שומע כי על-יד הבית נעצרה מכונית כלשהי, הייתי מדמה בנפשי כי אלה שליחי המג"ב שבאו לאסרני. הייתי מכבה את האור, קרב לחלון ומסתכל במכונית, לדעת מי ומי הם היוצאים ממנה ולאן מועדות פניהם. נורא ואיום... רשמי החוויות שעברו עלי טרם פגו, וכל המתרחש סביבי מעורר פחדים וחרדה. הבריות חוששים מלדבר איש עם רעהו, ואיש חושד בחברו...

שכר עבודתי החדשי במרפאה אינו עולה על 72 רובל, אך מקץ חודש ימים הוצע לי

לעבוד שעות נוספות ושכרי עלי ל-105 רובל. בשכר זה יכול אדם אחד להתקיים קיום צנוע. רופא בעל ותק של 25 שנות עבודה במקצוע מקבל 100 רובל בחודש, בלי שעות נוספות, אולם אין אני יכול להוכיח, כי הוותק שלי מגיע ל-47 שנים. במרוצת הזמן, ב-1960, קיבלתי תעודה מהסתדרות הרופאים בסין על הוותק שלי, ומשפחתי בישראל שלחה לי העתק של תעודת הגמר שלי, ועל סמך התעודות הללו הועלה שכר עבודתי.

שעות העבודה שלי במרפאה היו מ-9 בבוקר עד חמש וחצי אחר הצהריים, כולל שעות נוספות. הנני מטפל בפועלים של שני מכרות, שמספרם מגיע ל-3,200 איש. בני משפחותיהם נמצאים בטיפולו של רופא אחר. פעמיים בשבוע הנני מבקר ב"תחנות הבריאות" שבמכרות עצמם, הנמצאות בפיקוחן של אחיות. פרט לכך הוטל עלי לשמש חבר בוועדת יעוץ רפואית והעבודה מרובה... פעמים מלווה העבודה במרפאה סיבוכים ושערוריות. בשנים האחרונות בוטל ריתוקם של העובדים למקומות העבודה, וכל אחד רשאי להתפטר מהעבודה לאחר הודעה של שבועיים מראש. כיון שכך, עוזבים פועלים רבים את העבודה במכרות ובמקומם באים חדשים, בעיקר צעירים. הפועלים החדשים עוברים בדיקה רפואית קפדנית, על מנת לקבוע אם כשירים הם לעבודה במעבה האדמה, ואם נמצא מי שבריאותו לקויה אין מקבלים אותו אלא לעבודות שונות על-פני הקרקע. בעוד שהפועלים במכרות מקבלים שכר גבוה של 200 עד 240 רובל לחודש, קטן שכרם של עובדי הקרקע פי ארבעה. הפועלים החדשים, רובם צעירים לימים, באים ממרחקים. רבים טוענים, כי אין הם רוצים לעבוד בקולחוזים, שכן חיים בהם חיי-עוני ואין ידם משגת אפילו לקנות לעצמם מלבושים. צעירים אלה באים למכרות על מנת לעבוד בהם כמה שנים, בהנחה כי במשך הזמן יוכלו לחסוך משכרם, הגבוה לפי עתה, כמה אלפי רובל. ומשנפסל מי מהם מסיבות בריאות הם מקימים שערוריות, עולבים ברופאים ומאיימים עליהם. ברוב המקרים אין החשבון שהם עושים, אלא חשבון מוטעה שכן, כדרך הכורים הותיקים, נתפסים עד מהרה גם הצעירים לשכרות ומבזבזים את רוב כספם על וודקה. אולם בבואם לבדיקה רפואית חרדים הם סן יקבע הרופא כי מותר להעסיקם בעבודה שעל פני השטח בלבד, ששכרה קטן בהרבה, וכדי להערים על הרופאים היו לפעמים שולחים במקומם לבדיקה אנשים אחרים בריאים בתכלית. כיון שכה הונהג לאחרונה שכל הנבדקים חייבים להציג בפני הרופא הבדוק דרכון עם תמונה. העיון בדרכונים אלה מאלף ביותר. אצל רבים מהצעירים רשום בדרכון בסעיף "ההשכלה" כי הם ביקרו בבית ספר עממי שנה או שנתיים בלבד, שעה שבהתאם לחוק לימוד חובה חייבים היו ללמוד שבע או שמונה שנים. רבים מהם מתקשים בקריאה

ואינם יודעים לחתום את שמם. פעמים הייתי שואל: "כיצד קרה הדבר, הלא נולדת וגדלת בתקופת השלטון הסובייטי ואינך יודע קרוא וכתוב?" ולא אחת שמעתי בתשובה: "וכי יכולתי ללמוד? בסביבה שלנו היה בית-ספר אחד לארבעה כפרים, והכפר שלי היה מרוחק כדי ששה קילומטרים. ובחורף כיצד אלך יום-יום מרחק כזה ונעליים אין לי?.."

בכל דרכון רשום, בין היתר, על סמך איזה תעודות הוצא. על-פי רוב רשום, כל הדרכון הוצא על סמך תעודת-לידה, או תעודת-נישואין, וכיוצא בהן. אולם פעמים נאמר בן, כי הוצא על סמך "תקנות הדרכונים". נוסח זה סימן הוא, כי בעל הדרכון היה כלוא בבית-הסוהר, או במחנה עבודה, ובדרך זו קובעים עובדה זו לדיראון עולם, למען ידעו על כך השלטונות ברחבי ברית-המועצות כולה. פעמים, כשהייתי נתקל ברישום כזה בדרכונו של הנבדק הייתי שואל:

"ובעון מה ישבת בבית-כלא?.."

"זו מניין לך?!...!" היה האיש מטיל בי מבט משתאה ומבוהל...

עוד בשנות שבתי במחנה עבודה ראיתי כתובות-קעקע רבות. מקובל היה לחשוב כי הפליליים הם הלהוטים בעיקר אחר מנהג זה. אולם כאן, בשעת בדיקת הפועלים החדשים, נוכחתי לדעת כי נוהג זה נפוץ יותר מכפי ששיערת. כמעט כל אדם שלישי נשא על גופו כתובות קעקע... על-פי רוב הופיעו הכתובות הללו על החזה, הגב והידיים, פעמים על הבטן והרגליים. יש עניין רב בנושאי הצוירים המשקפים את הגיגיהם ומאוויהם של האנשים. מקום נכבד תופסים צויריהן של נשים מעורטלות, אך פעמים ראיתי גם אחת הלבושה שמלת-תחרה של רקדנית, ואילו אחרת מחזיקה בידיה נשר החובק בכנפיו ומקורו מנקר בלבה. לעתים קרובות מופיע שם של אישה ובמצורף לו "להתראות", "אל תשכחני", "סלחי לי", וכיוצא בזה כתובות. לב שבחציו האחד נעוץ סכין בלוויית כתובת "בעד בגידה", אף הוא צויר נפוץ. מקום נכבד מוקדש גם לנושא הוודקה. בצויר אחד נראה בחור המחזיק בידיו בקבוק וודקה ולידו כתובת: "בלעדיך חיי אינם חיים!", בצויר אחר אישה ערומה, כד וודקה וחפיסת קלפים וכתובת: "שלושה דברים שהם בעוכרי הגברים". והנה גם צויר אחר על אותו נושא: חצי סהר, שני בקבוקי וודקה וכתובת: "מי אמר כי על הירח אין וודקה?!" אצל רבים הנך מוצא כתובת מסוג: "אין מזל בחיים", או "נער הייתי גם זקנתי, ואושר לא ראיתי!...", "מעט חייתי, אך רבות סבלתי", "אומלל נולדתי ואומלל אמות". נושא נפוץ אחר הוא תל-קבר בצירוף כתובת: "לא אשכח את אמי הורת". רק לעתים רחוקות מצאתי צוירים על נושאים "רעיוניים" - כגון, דמותו של סטאלין על פיטמת החזה. אחד בלבד נזכר גם בלנין, ובצד דמותו של סטאלין, על הפיטמה השמאלית, חרת גם את דמותו על הימנית. אם כתובת קעקע מופיעה

על הבטן, הרי שהנושאים אחרים לגמרי: עצים, חורשה, ואצל אחד ראיתי ציור של אוניה. אחר רשם סביב הטבור באותיות של קידוש לבנה: "אלוהים, הציילני מכפור ומעבודת-פרך!" אין זאת כי בעל כתובת זו סבל רבות במחנות העבודה שבצפון ובדרך זו ביקש להנציח את סבלו...

מה מקורו של מנהג זה שפשט בקרב הנוער הסובייטי? אין איש יודע...

ג

העבודה במרפאה אינה קלה ופעמים אף לא נעימה. רבים באים לבדיקה במצב של שכרות, מקימים שערוריות ומנבלים פיהם. עיקר תביעתם - "אישור מחלה" הפוטרם למשך כמה ימים מעבודה. מנהלי המכרות פנו לא אחת אל מנהלי המרפאות ובת-החולים בתלונות על ריבוי ה"אישורים" הניתנים על-ידי הרופאים. על סמך "אישורים" אלה אין הפועלים באים לעבודה ומשוטטים ברחובות, או יושבים על כוס וודקה בבית-מרזח. היו גם מקרים של שיחוד רופאים. תמורת "אישור" הפוטרם מעבודה. למשך 5-6 ימים היו הכורים משלמים ממאה עד מאתיים רובל, וחשובנם עמם, שכן אם עבד במכרה למעלה מחמש שנים אין מנכים משכרו עבור ימי-היעדרות בגלל מחלה, והוא יוצא נשכר מהעסקה. הגיעו הדברים לידי כך, כי באלמה-אטה נתבעו לדין ששה-עשר רופאים בעוון הוצאת אישורים תמורת שוחד.

ב-1960 יצאה הוראה, כי אין פועל ועובד רשאי לעבוד אלא משמרת אחת. הוראה זו חלה גם על רופאים והיה בה כדי לפגוע ברמת חייהם, שכן שכר עבודה של משמרת אחת בלבד אין בו כדי קיום. מה התפלאתי לשמוע מפיו של אחד הרופאים בשיחה עם חבריו: "אין דבר, כל זמן שקיימים 'אישורים' לא נמות מרעב!...". מדי יום ביומו נערכת במרפאה התייעצות "חמשת-הרגעים", בה משתתפים הרופאים, החובשים, האחיות במרפאה ובתחנות הבריאות במכרות, וכל אחד מוסר דרך וחשבון על אירועי היממה שעברה. בשבתי בישיבות אלו הרהרתי לא אחת: "היכן אני? באיזה עולם אני חי?" החובש התורני של מכונת ה"עזרה הראשונה" מספר על עשרות מקרי "קריאה" במשך יום אחד, על-פי רוב לשם הגשת עזרה לפצועי תגרות שיכורים, כדי לאסוף גוויה שנמצאה ברחוב - קרבן רצח, או איש שקפא למוות. עשרות מקרים מסוג זה קורים יום-יום במרפאה שלנו בלבד, והרי מספר המרפאות בעיר מגיע לשתים-עשרה. הפשיעה אצלנו נמוכה בהרבה לעומת המדינות הקפיטליסטיות, קוראים אנו לעיתים קרובות בעיתונות הסובייטית, אולם התמונה המתגלה לנגד עינינו אחרת לגמרי. כך הוא המצב ביום רגיל, ואילו בימי החג של ראשון במאי ושביעי בנובמבר, רבים מקרי הפשיעה עוד יותר. אותם הימים פתוחים שערי בית-החולים לרווחה וידי הרופאים

במחלקות הכירורגיות מלאוה עבודה, שכן לכבוד החג גוברת השכרות ומספר השיכורים עולה בהרבה. נגע השכרות פשה ברחבי ברית-המועצות כולה. שותים הרבה, עד כדי הסתאבות ואבדן החושים, והשיכורים, גברים וכן נשים, מתגוללים ברחובות. אנשים עוברים על פניהם בלי לשים לב. מה הרבותא? שיכור, ותו לא! והם שרועים ברחובות עד שיפוג שיכרונם. עילה טובה לשכרות הם "הימים" למיניהם: "יום הצבא האדום", "יום החוקה", "יום הצי האווירי", "יום התותחנים", "יום הצי המלחמתי", "יום הרדיו", "יום המשטרה", "יום הנוער", "יום הקומסומוול", "יום האישה", "יום הכורים", "יום משמר-הגבול", "יום פועלי-הבניין", "יום פועלי-המתכת", "יום פועלי-הרכבת", "יום הכימאים", "יום פועלי-הדפוס", "יום פועלי-הכפר", "יום פועלי התעשייה הקלה", "יום הדייגים", "יום פועלי-המכרות", "יום העובד הרפואי", "יום המורה", "יום עובדי המסחר" וכיוצא בהם, "ימים" מ"ימים" שונים, וב"ימים" - מצווה היא לשתות והכל שותים לשכרה. פועלי המכרות שותים גם ביום פועלי-המתכת, ואילו פועלי-המתכת ואחרים "חוגגים" גם ביום האישה... שותים גם בימי חול, ולא רק בימי-גנוסאי. בחנויות מכולת מוצרכים יין ווודקה בלי תור. בעוד שהקונים מצרכים אחרים חייבים לעמוד בתורים ארוכים ואיש אינו שועה למחאותיהם - משרתים המוכרים את קוני הוודקה מחוץ לתור. כך הוא ה"נוהג". לאחר נאומו של חרושצ'וב במליאת מרכז המפלגה, בו אמר כי "אצלנו שותים לא הרבה, אך בכל זאת שותים", וכי יש צורך להיאבק עם "ספיח זה של העבר", פתחו במקומות שונים במאבק נגד השכרות, מאבק מהוסס, כדי לא לפגוע, חס וחלילה, במישהו. מן הדין להתריע נגד שתיית וודקה בכמויות גדולות. ניהול המאבק הוטל על הרופאים. יום אחד הופיעה אצלי במרפאה אחת הרופאות והודיעתני, כי הוטל על שנינו לעמוד בראש המאבק נגד השכרות. לשם כך שומה עלינו לארגן את ה"ציבוריות" ולהרצות על סכנת השכרות. קבענו תכנית-פעולה ובראש וראשונה זימנו את ראשי הפועלים במכרות, על מנת להיעזר בהם בפעולתנו. הרופאה דיווחה על התפקידים המוטלים עלינו וביקשה, בין היתר, כי מנהלי-העבודה יודיעו את שמות הפועלים במכרה השותים לשכרה, על מנת שנוכל להיפגש עמם ולנסות להשפיע עליהם בשיחה אישית. הכל החרישו, ואילו ראש ועד העובדים הפטיר: "הכל שותים!" - ובכך נסתיימה פגישתנו עם נציגי העובדים. יום אחד הרציתי בנושא זה באסיפה כללית של פועלי אחד המכרות. אחר ההרצאה הוצגו שאלות. בין היתר, שאל אחד הפועלים: "אם אכן כה רב הנזק שבוודקה, מדוע אין הממשלה אוסרת מכירתה?" יושב ראש האסיפה פסל את השאלה באמרו, כי אין היא נוגעת לעניין והיא נשארה ללא תשובה... באחד המכרות קרתה התפוצצות וששה פועלים נהרגו. אך על סיבות האסון ועל

קרבותיו אסור לדבר, ואף בעיתונים לא הוזכר הדבר. שכן "אצלנו", שלא כבמדינות קפיטליסטיות, לא ייתכנו אסונות מסוג זה. רצה הגורל וכעבור כמה ימים הופיעה בעיתונות הסובייטית ידיעה על מקרה דומה באחד המכרות בבלגיה - פועל נהרג וארבעה נפצעו - והידיעה מלווה פירושים על הפקרת חיי הפועלים במדינות הקפיטליסטיות... בבית-המועצות הכל נעשה "מתוך התנדבות". אין אונס. כך למשל, גם רכישת איגרות המלווה הממשלתי הייתה "בהתנדבות". איש אינו שואל את פי הפועלים, אך חודש-חודש, עם קבלת המשכורת, נוכו 10% משכרם, ותמורת זה קיבלו במרוצת הזמן איגרות-חוב. ב-1957 בוטלה מכירת איגרות-החוב ופדיון נדחה, "לפי רצון העמלים", ל-25 שנים! במקום איגרות-החוב הוכרז על

הגרלה ממשלתית - ושוב, עם תשלום השכר, מנכים מכל אחד סכום מסוים והוא מקבל כרטיסי הגרלה. איש אינו מוחה על ניכויים אלה. הכל חוששים מלהרים את קולם. אך יש שבכל-זאת נשמעים קולות מחאה. יום אחד הוחל ברכישת חברים ל"חברת הצלב האדום וחצי הסהר האדום". דמי-החבר אינם גבוהים, בסך-הכל כמה רובלים בשנה, אך באחד המכרות מסרבים הכורים להירשם. אחות המרפאה שנתמנתה לרכז את הפעולה אינה מצליחה בשום פנים ואופן לשכנעם, ובאחת האסיפות הוטחו כלפיה דברים קשים. "למה אתן מכספי לצרכי בית-חולים בחבש?" צועק אחד הפועלים. "אנו מוציאים מיליונים לבתי-חולים באדיס-אבבה, ואילו אצלנו מה המצב בבתי-החולים? מוטב כי ידאגו לנו..." ופועל אחר מחזיק-מחרה אחריו: "אתמול טלטלו את

אשתי שלוש שעות מבית-חולים אחד למשנהו והחזירה הביתה, כיון שבאף אחד מהם לא נמצא מקום לאשפזה... קודם כל שיבנו בת-חולים אצלנו..." רק לעתים רחוקות מכנסים אסיפות כלליות של הכורים. על-פי רוב מזמנים אסיפה כללית, לפי הוראת המפלגה, לרגל אירוע מיוחד. כך, למשל, כונסו אסיפות עם סילוקם של מאלנקוב, מולוטוב ובולגאנין. מזכיר המפלגה נשא נאום קצר על הקו האנטי-מפלגתי שלהם, קרא את החלטת הוועד המרכזי בנידון והעמיד את השאלה להצבעה. מי נגד? אף אחד... "פה אחד" אושרה הצעת החלטת הוועד המרכזי... זהו רצון העמלים...

המשך בגיליון הבא.

רגשותיה המיוחדים של ישראלית לסין

סויי גאן / מרוסית יהודית סנדל

לא מכבר ביקרתי ידידה ותיקה מסין, ישישה ישראלית בשם שרה רוס, המתגוררת בירושלים. בגיל 93 נחשבת שרה ל"אישיות היסטורית". מצד אחד, שנים רבות התגוררה בסין ושמרה על קשר הדוק לסין ולתושביה. במשך שנים ארוכות היא שומרת באדיקות על קשרים ידידותיים עם העיתונאים של כתב עת סיני "Reference News" בירושלים. מצד שני, מרגע הגיעה לישראל, שרה ובעלה אליהו רוזנברג עבדו שנים רבות כצלמי בית הנשיא, ובמשך כל תקופת עבודתם בישראל התחלפו חמישה נשיאים. בצורה זו, הם הפכו לעדים חיים להיסטוריה הישראלית. באוקטובר 2004 התקיימה תערוכה של צילומיהם של שרה ובעלה.

"אני סינית למחצה"

לשרה דירה לא גדולה אך חמימה. כאשר נכנסתי, חייכה לעברי מכסא גלגלים וברכה אותי בסינית ובאנגלית. היא יכולה לדבר מעט בסינית עם מבטא נכון. לאורך שיחתנו היא דיברה אנגלית בחופשיות. שרה נולדה ברוסיה באוקטובר 1915, שנה מאוחר יותר, והיא תינוקת עברה המשפחה לסין, שם חייתה במשך 33 השנים הבאות. כשהיא נזכרת בחייה בסין, אין באפשרותה של שרה להסתיר את רגשותיה "אני סינית למחצה" - אמרה.

בסין התגוררה שרה במספר ערים, כמו דירן, חרבין, צ'נצ'ון ושנחאי. רושם רב הותיר בה השלג בצ'נצ'ון וריקשה בשנחאי. ב-1990 היא נסעה להונג-קונג לבקר ידידים ותיקים. שרה רואה את העם הסיני כעם טוב ופשוט,

המתייחס בידדות לזרים. גם היום היא זוכרת כיצד איבדה בשנחאי טבעת יקרה. אישה סינית מצאה את הטבעת באקראי והחזירה לה אותה. שרה אינה יודעת את שמה. היא הראתה לי חלק מתמונותיה בצעירותה בשחור-לבן, ביניהם טקס חתונתה. מהתמונות הביטה לעברי אישה צעירה ומקסימה. הזמן האכזר עושה את שלו. שרה סיפרה לי שבשנחאי פגשה את בעלה לעתיד, והם התאהבו זה בזו ממבט ראשון. לפני 23 שנה הלך בעלה לעולמו והותיר אותה בעצב עמוק. אך היא כרגיל מקבלת את החיים באופטימיות.

לבוש סיני מסורתי ותה ירוק

עקב גילה המתקדם היא נאלצת להיעזר באישה סילפינית צעירה העונה לשם קוני. לא מזמן בריאותה התערערה והיא נאלצה להתאשפז בבית חולים. מאז הרגליים מסרבות ללכת, והיא על כסא גלגלים. מחלתה גרמה לחולשה, המשקפיים במסגרת רחבה מעניקים לפניה ארשת מעודנת, אך מורגשת אצילות הרוח. היא מבטאה בדייקנות את מחשבותיה ובצלילות מרבית.

בזמן ששוחחנו בחדר האורחים חשה שרה בקור. היא ביקשה מקוני להביא לה עליונית אדומה בסגנון סיני מסורתי. את העליונית הביאה עמה שרה לישראל עוד ב-1949 והיא מאד אוהבת אותה. עם זאת ציינה בבדיחות הדעת שהעליונית קשישה ממנה. שרה ביקשה מקוני להביא לי כיבוד. להפתעתי הרבה בין כל הדברים שהוגשו היה תה סיני ירוק מסין!

התה היה מעולה וריחני. הישראלים רגילים לשתות קפה או חלב, אך אם שותים תה, מעדיפים תה שחור. הבחירה בתה ירוק נחשבת חריגה. לשתות תה ירוק הרחק מהמולדת, בבית ישראלי, היה מאד מענג.

אני עדיין רוצה לנסוע לסין

לשרה ספרו שבזמן האחרון חלה התפתחות אדירה בסין ושנחאי בה התגוררה במשך עשר שנים (1939-1949) הפכה למטרופולין, משתווה לניו-יורק של היום. "האמנם זה נכון?" - שאלה אותי שרה.

סיפרתי לה, שבעשרים השנים האחרונות חלו שינויים רבים בסין. צמיחה מהירה, התחזקות העם, הרחבת אפשרויות. לא רק שנחאי מתפתחת אלא גם אזורים אחרים בסין. האירוע המרכזי - המשחקים האולימפיים בבייג'ין באוגוסט 2008, אליו הגיעו המוני תיירים וספורטאים מובילים מכל העולם. שרה הביעה את רצונה להגיע לסין, אם הבריאות תרשה לה. "אני רוצה למצוא עצמי שוב בסין, לראות כמו עיני את השינויים האדירים המתרחשים במדינה".

שוחחנו כשעתיים וחצי וכל אותו זמן הייתה שרה בהתרוממות רוח ונכונה לשיחה. אך כדי לא לעייפה יתר על המידה, נפרדתי ממנה באיחולים לבריאות ולשנים ארוכות. גם אני מאחל מקרב לב, שהידידות בין העם הסיני ליהודי תימשך לנצח.

הערה: מאמרו של מר סויי גאן ראה אור באחד העיתונים המרכזיים בסין "Reference News" בשפה האנגלית.

יום הולדת 85 לתדי קאופמן 9 בספטמבר

מ"מ שגריר יועצת שגריר סין בישראל, גב' צג'אן מברכת את בעל השמחה. לידה גב' אורה נמיר, לשעבר שגרירת ישראל בסין

באולם החגיגה

באולם החגיגה

באולם החגיגה

ההנהלה של איגוד יוצאי סין בישראל
מתכבדת להזמין למפגש המסורתי של יוצאי סין,
שבמרכזו טקס חלוקת מלגות לסטודנטים.

האירוע יתקיים ביום חמישי, כ"א בטבת תש"ע
7 בינואר 2010, במרכז ענב לתרבות,
רח' אבן גבירול 71, על גג "גן העיר" תל-אביב.

הדלתות תפתחנה בשעה 17:00 למפגש חברים וכיבוד קל.
דלתות האולם תנעלנה בשעה 18:00 לפתיחת הטקס.

איגוד יוצאי סין בישראל

שימו לב!
תאריך חדש! מקום חדש!

באולם האירוע

באולם האירוע

ת.קאופמן נושא דברים בחגיגה

ר. וינרמן, ת.קאופמן, יץ קליין

רשא ותדי קאופמן

ילדי שינדלר היפני

סבליי קשניצקי / מרוסית יהודית סנדל

אשרות מוזרות הצילו משפחות שלמות ממחנות ריכוז

בסתיו, יצינו בליטא, ישראל ויפן את מותם של יוקיקו סוגיהרה - אישה מיוחדת, אשר יחד עם בעלה סוגיהרה צ'יונה הצילו ממוות למעלה מששת אלפים איש. פליטים יהודים מפולין, שנתקעו בקיץ 1940 בליטא, ללא סיכוי להינצל מהפשיסטים לולא האשרה היפנית. הזוג סוגיהרה, היחידים מתושבי אסיה אשר זכו מאוחר יותר לקבל תואר חסידי אומות העולם בירושלים, תוך סיכון חייהם, העניקו לפליטים תקווה. בספטמבר 1939 התרסקו חיי היום יום של משפחת גרינברג. פולין מולדתם נכבשה על ידי גרמנים. בימים הראשונים של הכבוש, עזבו רבים את בתיהם ונסו על נפשם. משפחת גרינברג ברחו לקרובי משפחה בוילנה, אשר ניתנה במתנה על ידי סטלין לליטא, ומאוחר יותר סופחה לברית המועצות. דוריס בת ה-22 הייתה בהריון עם ילדה הראשון, ההורים שלחו אותה לקובנה (קאונוס), בירת ליטא דאז. הגרמנים רצחו את כל המשפחה הגדולה בפרבר של וילנה. דוריס בת ה-92 היום, מתגוררת עם נכדיה וננייה בסידני. את הצלתה היא חייבת לקונסול של יפן, אשר נתן לה אשרת מעבר.

אשרה לשום מקום

ליד ביתו של סוגיהרה בקובנה התאספו למעלה ממאתיים פליטים, אשר התחננו לפניו לתת להם אשרות נסיעה. הם בכו בקול, השליכו עצמם לרגליו של הדיפלומט, נישקו את נעליו. צ'יונה, למרות הוראה שקיבל מהממונים עליו, החל להנפיק אשרות מעבר, אשר נתנו לבעליהן זכות לחצות את שטחה של ברית המועצות ולהפליג באוניה מולדיבוסטוק ליפן. יפן, מדינה, אשר הייתה בת בריתה של גרמניה במלחמת העולם השנייה - לא קיבלה את הפליטים באופן מוחלט. על כן נותרה אפשרות אחת בלבד לקבל אשרת מעבר דרך יפן ולהשיג הרשאה להגיע למטרה סופית. אך מה היא? כל המדינות הדמוקרטיות נעלו את דלתותיהן בפני היהודים. אחד הפליטים הגה את הרעיון, שהמטרה הסופית תהיה האי קורסאו - קולוניה הולנדית בים הקריבי, מקום בו לא נזקקו לאשרות. קונסול הולנד בליטא, יאן צורטנדייק נתן את אישורו למסמך מוזר, המאשר את העובדה, כי בעל המסמך אינו זקוק לאשרה כדי להגיע לאי קורסאו.

במוזיאון סוגיהרה אשר בקובנה, שהיה ביתו בן שתי הקומות של שגריר יפן דאז, מוצג לראווה מסמך דיפלומטי לא שגרתי: במחציתו הימנית

כביכול, שני קצינים מהמודיעין הפולני, אשר עבדו גם בוורמאכט. בכל מקרה, לאחר תבוסת יפן במלחמה, הסתיימה הקריירה הדיפלומטית של סוגיהרה.

ברור, שללא תמיכה של אנשים בעלי השפעה, לא היה מצליח סוגיהרה בפעולתו.

יפן המיליטריסטית לא הייתה יחידה. החונטה הצבאית שבאה בבריתה של גרמניה הנאצית, התנגדה ללובי של משרד החוץ אשר נטה לקשור ברית עם האמריקנים. בסופו של דבר הם הפסידו, אך יתכן שדווקא מתוך קבוצת הפקידים הזו, היה מי שנתן רשות בלתי רשמית ליוזמתו של סוגיהרה. קיימת השערה, שסוגיהרה עבד תחת סוכן חשאי יפני, שהיה לא אחר אלא הנסיך היפני קונו, איש שהנאצים הדביקו לו את הכינוי היהודי החשאי.

האם לא חשש סוגיהרה מפעולת תגמול? חשש, מספרת על כך מקץ שנים רבות רעייתו יוקיקו. למצוא עצמו ללא עבודה במשרד החוץ, היה כאפס לעומת האפשרות להוצאה להורג בירייה. פחד גם צוורטנדייק: אשר היה צריך לחזור להולנד הכבושה על ידי הפשיסטים. אנשים אלו חששו, אך עשו כפי שציווה עליהם מצפונם.

תגלית הפיתיה

"הלביבה היהודית" הוכרה בחרבין כמצרך הטוב ביותר!

עם הפרס "הסחורה הטובה ביותר" שב מחרבין רוסלן קריבנקו מברובידז'אן. בחרבין, בירתה הצפון-מזרחית של הילוצ'יאן התקיימה בקיץ תערוכה בינלאומית. רוסלן הביא לתערוכה את ה"לביבה הישראלית", כפי שהיא קרויה בברובידז'אן.

כפי שסיפר בעצמו, להביא את הסינים להתפעלות ממזון זו משימה בלתי אפשרית, אך הם התפעלו מהעשייה. הם נתנו לה כינוי "ישלה-דה" כלומר, "לביבה יהודית", ומיד פתחו אתר באינטרנט באותו שם.

לפי דברי קריבנקו, הוא הגיע להסכם עם אחד התעשיינים בחרבין על פתיחה משותפת של מאפייה בעיר.

בבית הכנסת לזכר הקהילות היהודיות בסין (תל-אביב, רח' הגולן 31), התקיימו תפילות לכבוד החגים (ראש השנה, יום כפור וסוכות). חוץ מהמתפללים הקבועים, הגיעו גם תושבים מרמת החייל (שכון שנחאי לשעבר).

הסבר מדוע אין צורך באשרה על מנת להגיע לאי בחתימתו של צוורטנדייק, ובחלקו השמאלי של המסמך - אשרת מעבר יפנית בחתימת ידו של סוגיהרה. בפניה, חותמות של משרד החוץ של ליטא ונ.ק.ו.ד.ו.ס.ו. (באותו זמן כבר הייתה ליטא רפובליקה סובייטית בברית המועצות). מסמך זה, שנכתב על ידי שני דיפלומטים בעלי רצון טוב היווה אישור לחיים עבור כל המשפחה.

ברגע שסוגיהרה הבין שכל חתימה על מסמך תציל מספר אנשים ממוות, הוא הקדיש את כל זמנו להנפקת האשרות. חודש שלם טרח על עבודתו בלי ליישר את גבו.

הפרדוקס היה בכך, שהאשרות המצילות לא הרחוק קורסאו (מקום שאיש מהפליטים לא הגיע אליו), הונפקו על ידי הקונסול היפני בשעה שהשגרירות היפנית כבר לא הייתה קיימת. לאחר סיפוחה של ליטא לברית המועצות דרשו השלטונות הסובייטים מכל הדיפלומטים הזרים לסגור את שגרירותיהם. סוגיהרה, אשר שלט בשפה הרוסית, הצליח להידבר עם השלטון החדש על דחייה בת חודש של ההוראה על מנת לסגור דברים. למעשה, הדבר היחיד שעשה - היה הצלת פליטים.

כאשר צ'יונה ויוקיקו עזבו את הבית, לאחר סגירת השגרירות, הם התגוררו עוד כשלושה ימים בבית מלון והמשיכו בהנפקת אשרות. הטפסים המודפסים נגמרו - צ'יונה שרטט את הטפסים כמו ידיו. גם בזמן בו היה כבר בקרון רכבת לברלין (מקום העבודה החדש), כל שלוש דקות הוציא מידיו אשרה. כאשר הרכבת החלה לנסוע, הושיט הדיפלומט חותמת של השגרירות דרך החלון לפליטים שנשארו - והם המשיכו בתהליך בלעדיו, כשהם מזייפים את חתימתו.

במשך חודש אוגוסט וארבעה ימים בחודש ספטמבר 1940 הונפקו 2,193 אשרות, בהן יצאו ליפן למעלה מ-6000 איש. בגבול יפן זויפו כ-400 אשרות עם חתימות מזויפות. רבים מהפליטים הגיעו לשנחאי, חלק הצליח לטשטש דרכו ביפן, חלק הגיע לארה"ב או לאוסטרליה. לו נשארו בליטא היו צפויים למוות בטוח בקרמטוריום של הנאצים.

כפי שחישובו בימינו, מספר הילדים, הנכדים והננינים של הפליטים אשר ניצלו בזכות הדיפלומטים של יפן והולנד עבר את ה-50,000 נפש.

מצילו?

אם כן, מי היה סוגיהרה? איש אינו יודע עד היום. לפי אחת הגרסאות, היה מרגל יפני, אשר נשלח לליטא, על מנת לפקח על העברת נשק מגרמניה ל.ס.ו.ס.ו. ובחזרה. עבדו עבורו,

השיטפון בחרבין והקהילה היהודית בעיר

ד"ר נאוה בלום וד"ר אליזבת פי / מרוסית יהודית סנדל

החל מסוף המאה-19 עד אמצע המאה ה-20, העיר חרבין השוכנת בצפון מזרח סין ובעלת אוכלוסייה מגוונת, הייתה אחת הערים הגדולות של מזרח אסיה מבחינה פוליטית, כלכלית, תרבותית ומרכז לחיים יהודיים.

התיישבות היהודים בחרבין נעשתה במספר שלבים, בחלקה בגלל הפוגרומים, גירוש בתנאים מגבילים ברוסיה הצארית, וחלקם הודות לאפשרויות כלכליות, שנוצרו עם סלילת מסילת הברזל הטרנס-סיבירית, שקשרה את מוסקבה עם פקין. היהודים מרוסיה היו עובדי מסילת ברזל, סוחרים, ספקים, אנשי עסקים ומקצוענים. החיים בחרבין אפשרו ליהנות מזכויות אזרחיות. כל זה עזר לבנות קהילה פורחת. באחת הפעמים, נמנו 12 יהודים מתוך 40 חברי העירייה, למרות שהיהודים היוו 10% מכלל האוכלוסייה בעיר.

השיטפונות בסין, רעב ומגפות יצרו חשש לחיי אדם. המצב החמיר, כאשר בספטמבר 1931 נכנס הצבא היפני לחרבין תוך כיבוש מנצ'וריה. בקיץ שלאחר מכן, החמירו בעיות התושבים עקב השיטפונות.

מעתה נדון בנושא השיטפון בנהר סונגרי, אשר ארע בקיץ 1932 והיה לעינוי מתמשך לתושבי חרבין. היה זה חודש אוגוסט. במשך שלושה שבועות, 21 יום, הגשם לא פסק, והפך

אשלגן הידוע כחומר מחטא. את הגבישים הוסיפו למים, כאשר היה צורך לנקות לדוגמא ענבים. הרופאים לימדו את חברי הקהילה שיטות להגנה מכולירע וממחלות זיהומיות אחרות. רופאים יהודיים על סירות הגיעו עד לסנינים חולים בכולירע בכל המקומות בעיר. בספרו של ת. קאופמן "הדות חרבין אשר בלבי" יש צילום של "בית המרקחת של סונגרי", בית מרקחת יהודי בזמן השיטפון של 1932, בו ניתן לראות סירות שטות לאורך הרחובות, ובהן מועברים חולים ורופאים.

למרות הליכוד החברתי של הקהילה ומלחמתה נגד השיטפון והכולירע, בתקופת הכיבוש היפני מספר היהודים בחרבין הלך והתמעט. רובם ברחו לדרום, תחילה לשנחאי ומשם לארה"ב, אוסטרליה, קנדה וארצות אחרות. בסופו של דבר רוב היהודים מסין הגיעו לישראל. על המחברות:

נאוה בלום, בית ספר לבריאות הקהילה, אוניברסיטת חיפה, ישראל.

אליזבת פי, מוסדות בינלאומיים לשמירת הבריאות, בתסדה, מדינת מרילנד (ארה"ב). תודות: המחברות מביעות את תודתן לעדי האירועים: תם בלום ותדי קאופמן עבור המידע שסיפקו להן.

את העיר על 100.000 תושביה לאגם ענק. סנינים, שהתגוררו בחלק הנמוך של העיר, נאלצו לעזוב את בתיהם ונתרו ללא קורת גג. 3,000 סנינים הוכרזו כנעדרים, 250 איש נמצאו מתים. השיטפון פגע קשות באיסוף התבואה - ובעקבותיו מחסור במצרכי מזון. המים היו מזוהמים, ותושבים רבים של העיר לקו בכולירע.

בין חברי הקהילה היהודית לא נרשם אף מקרה של כולירע. בזמן השיטפון ולאחריו, עם התייצבות המצב, ארגנו מנהיגי הקהילה היהודית אספקת לחם ומים למשפחות שנפגעו. רופאים הגישו עזרה, עם סירות הגיעו לנזקקים. הצעירים היהודים שהיו חברי "ביתר" העבירו את היהודים מאזורים מוכי שיטפון לבית הכנסת ולבית העלמין, מקומות שהיו גבוהים יותר. מתנדבים טיפלו בזקנים ובחולים והביאו להם מזון מבית התמחוי. הדבר נמשך עד רדת המים. המים ירדו מקץ חמישה שבועות.

יו"ר הקהילה היהודית ד"ר אברם קאופמן, אשר עמד גם בראש בית החולים היהודי, ניהל את המאבק נגד הכולירע. בכל תקופת הקיץ כל חברי הקהילה היהודית הרתיחו את המים המזוהמים לפני השימוש בהם ואכלו מזון שנשטף ברותחין, את הירקות והפרות קילפו לפני האוכל. בכל בית הייתה פחית עם גבישי

שיב(ע)ת-הסינים

איתמר אייכנר, ידיעות אחרונות

לראשונה: שבעה צעירים מצאצאי הקהילה היהודית בקאיפנג עשו אמש עלייה אחד העולים, יעקב ואנג: "זה חלום שהתגשם"

בסין. מנהגים אחרים נשתמרו עד היום הם, בין היתר, אפיית מצות בפסח וצביעת משקוף הבית בצבע אדום במקום מזוזה, אמירת ברכת "בורא פרי הגפן" בליל שבת והדלקת נרות בחנוכה. אף שהתבוללו ונטמעו באופן מוחלט בחברה הסינית, המשיכו השלטונות לרשום אותם עד לפני 30 שנה כיהודים.

בשנים האחרונות החלו צאצאי הקהילה לחפש שורשים. "אחד ההסברים הוא האינטרנט שפתח בפניהם עולמות ואיפשר גישה למידע על יהדות ועל ישראל שקודם לא היו יכולים להשיג", אמר אתמול פרוינד.

בשנים האחרונות הגיעו לארץ בעזרת "שבי ישראל" שלושה מצעירי קאיפנג ועברו בארץ הליך גיור. כיום הם אזרחים ישראלים לכל דבר. הפעם מדובר בקבוצה מאורגנת. הם ייקלטו בקיבוץ שדה-אליהו שם ילמדו עברית באולפן במשך חמישה חודשים. לאחר מכן יעברו לקבוצת יבנה שבחבל לכיש לאולפן לגיור, ואם הכל יילך כשורה יעברו גיור על ידי הרבנות הראשית.

הפנים להעניק לשבעת הצעירים אשרת כניסה למשך שנה. במהלך השנה ילמדו השבעה עברית ויעברו גיור.

מייסד "שבי ישראל" מיכאל פרוינד, שמימן מכיסו את מבצע ההעלאה, אמר אמש: "זהו פרויקט ניסיוני שאם אצלח, נביא לארץ צאצאים נוספים של קהילת קאיפנג שקצת פחות ממחציתם היו רוצים לעלות לישראל". כיום מונה הקהילה כ-1,000 איש.

לא ברור מתי הגיעו לראשונה יהודים לסין ומתי קמה קהילת קאיפנג, עיר הממוקמת כ-800 קילומטרים מדרום-מערב לבייג'ינג. התיאוריות המקובלות היום בקרב מרבית החוקרים בקרב צאצאי היהודים בקאיפנג עצמם היא, שאבות אבותיהם היו סוחרים מפרס, שהגיעו במאות ה-12-10 לקאיפנג - אז בירת סין - בדרך המשי.

אף שיהודי קאיפנג - כבר התבוללו כמעט לחלוטין, המשיכו צאצאיהם לשמור על כמה מנהגים. לדוגמה, רבים מהם נמנעים עד היום מאכילת חזיר - בשר שהוא ממצרכי היסוד

ספק רב אם הייתם מבחינים בשוני כלשהו בין שבעת הצעירים שהגיעו אמש מסין לבין אלפי האזרחים הסינים שעובדים בישראל בבנייה. אבל שוני יש: השבעה, בני 19 עד 23, באו לא רק לבנות אלא גם להיבנות. מדובר בצאצאים של הקהילה היהודית העתיקה בעיר קאיפנג.

מיד לאחר שנחתו כרעו השבעה ונישקו את אדמת ארץ הקודש. "החלום שלי הוא להשלים את תהליך הגיור ולהפוך לרב מוסמך ואז לחזור לקהילה ולשמש בה כרב ראשון מאז נעלמה הקהילה היהודית לפני כ-150 שנים", סיפר יעקב ואנג, בן 23. "אני נרגש להגיע לארץ הקודש. זהו חלום שמתגשם". עם צאתם מנתב"ג, נסעו שבעת הצעירים הישר לכותל המערבי כדי להתפלל "שהחיינו". הנג שיר, בן 24: "אני לא מאמין שאחרי כל השנים האלה אני זוכה סוף סוף לבקר בכותל שעליו חלמתי כל השנים וציירתי אותו בציורים רבים".

את העלאתם לארץ יום הארגון "שבי ישראל" שמנהל מגיעים בנושא מול הממשלה כבר שנתיים ובאחרונה השיג אישור מיוחד ממשרד

הקדמה

ביפן לא הייתה קיימת מעולם קהילה יהודית, עד אשר בסוף המאה ה-19 נפתחו שערי המדינה לפני זרים. גם לאחר שהפכה יפן לחברה בקהילה הבינלאומית, רוב היפנים לא ידעו על יהודים ועל אנטישמיות. היפנים נתקלו לראשונה בבעיה היהודית בזמן מלחמת רוסיה-יפן. בצבא הרוסי היו כשלושים אלף חיילים יהודיים אשר לחמו נגד יפן. יוסף טרומפלדור, גיבור אגדי של העם היהודי, היה אחד החיילים שנפלו בשבי והיה שבו מלחמה ביפן. ניצחונה של יפן במלחמה, עורר ביהודים רגשות לאומיים. חיים וייצמן, שהיה לנשיא הראשון של ישראל, עבד בזמן המלחמה במעבדה באוניברסיטת מנצ'סטר. בזיכרונותיו הוא מתאר את רשמיו, כאשר ראה את היפנים, חבריו לעבודה שמחים לשמע ניצחון יפן בקרב הימי על צושימה.

הבנקאי האמריקני ג'ייקוב הנרי שיף, הושיט עזרה כספית גדולה לצי היפני עם הוצאת מניות לשוק לטובת יפן. לאחר המלחמה, כאשר הגיע שיף לביקור ביפן, העניקו לו שלטונות יפן את מגן השמש העולה על תרומתו לניצחון יפן. תקרית זו גרמה לכך, שהיפנים קיבלו תדמית סטריאוטיפית על היהודים כעל כוח כלכלי, אשר מנהל את ההון העולמי. אך המהפכה הרוסית קשרה ליהודים תדמית אחרת, הפעם כקושרי קשר. הספרות האנטישמית ובה "הפרוטוקולים של זקני ציון", עשו דרכם ליפן דרך החיילים שנשלחו לסיביר. ספרות אנטישמית אחרת הגיעה מגרמניה מ-1930. למרות העובדה שיפן הייתה בעלת בריתה של גרמניה הנאצית, יחסה לפליטים יהודים מאירופה היה שונה. יפן הרשתה ליהודים להישאר בתחום הכיבוש בשנחאי, באזור הבינלאומי. במנצ'וריה, השלטונות הצבאיים היפניים תמכו במאמצי היהודים בארגון הכנס היהודי הכללי של המזרח הרחוק. רוחב לב מסוג זה נמשך עד 1940, כאשר יפן חתמה על הסכם עם גרמניה ואיטליה.

לאחר מלחמת העולם השנייה, עוררה הבעיה היהודית תשומת לב רבה אצל היפנים, ואף הזדהות אישית עם קורבנות השואה. יומנה של אנה פרנק תורגם ליפנית והיה לרב מכר. ב-1995 נפתח בעיר הירושימה מוזיאון השואה. נעשה רבות על מנת לשנות את המושג השכיח על היהודים. יפנים ויהודים צריכים עוד לעשות צעדים רבים על מנת לקדם ביניהם את ההבנה עם לימוד ההיסטוריה היהודית, חייבים היפנים להבין, למה היהודים ממוקדים כל כך בעובדה שיפן חתמה לפני המלחמה הסכם עם גרמניה הנאצית. היהודים מאידך, צריכים להבין את האסון של הפצצה הגרעינית, וחיילים ללמוד

על מצבה של יפן. צעד זה יתרום לכבוד הדדי והבנה הדדית בין העמים היפני והיהודי.

רוסיה

עד סוף המאה ה-19, כאשר יפן פתחה את שעריה לפני הזרים, לא הייתה ביפן אף לא קהילה יהודית אחת. אמנם חלק מהזרים מאמינים, שהיפנים הם חלק מעשרת השבטים האבודים, כשהם מצביעים על התאמה בין יהדות לשינטו בכל הקשור למנהגים ושמות, רוב היפנים לא ראו מעולם יהודים ולא שמעו על אנטישמיות.

מלחמת רוסיה-יפן (1904-1905) היוותה מפנה ביחס היפנים ליהודים. המלחמה הייתה הראשית של היחסים בין היפנים ליהודים. כבר דובר על כך שבצבא הרוסי היו קרוב ל-30 אלף חיילים יהודים שלחמו נגד היפנים. חלקם נפלו בשבי היפנים ושהו זמן מה במחנות השבויים. הגיבור היהודי האגדי, יוסף טרומפלדור נפל בשבי ליד פורט-ארתור ותשעה חודשים היה שבו ביפן. היפנים התייחסו לשבויים היהודים בהבנה, החזיקו בהם בנפרד מהשבויים הרוסים, התירו להם לשמור על חוקי הדת ולפתוח בתי ספר למאמינים.

הניצחון היפני במלחמה הימית בצושימה נטע תקווה ביהודים ובציונים רבים, אשר קיוו לנפילת שושלת רומנוב אשר רדפה ביהודים. חיים וייצמן, אשר עם הזמן היה לנשיא הראשון של ישראל, נזכר בפגישתו ב-1905, עם אחד הסטודנטים היפניים במעבדה באוניברסיטת מנצ'סטר:

"הוא ראה בי רוסי וכמובן השתדל לא להזכיר ולו במילה את המלחמה וסיבותיה הפנימיות... למעשה, שנינו שמחנו בשל האירועים... אך מסיבות שונות... כאשר הגיעה ההודעה על כך שבקרבות בצושימה הצבא הרוסי נחל תבוסה מוחצת, היינו בפינות שונות של המעבדה, קוראים בחוסר סבלנות הוצאה מיוחדת של עיתוני ערב... משסיים לקרוא ניגש אלי ובדממה לחץ את ידי, כמשתתף בצערי. אני, מאידך חשתי חוסר נוחות, אך האנגלית שלי לא נתנה לי אפשרות להסביר לו את המצב לאשורו. בשתיקה קיבלתי את השתתפותו בצער והמשכתי בעבודתי" (Chaim Weizmann Trial and Error Vol. 1, Philadelphia, Jewish Publication Society of America, 1949, pp.102-103)

בקיץ 1904, המשורר היהודי נפתלי הרץ אימבר, מלחין ההמנון "התקווה", שהפך להמנון הלאומי של ישראל, הוציא לאור בניו-יורק קובץ שירים תחת הכותרת "כוכב השחר השלישי", אשר אותו הקדיש ל"יהוד מעלתו מיקדו מוצוהיטו, מושל יפן" (Ben-Ami Shilloni, The Jews and the)

Japanese, Tokyo, Charles E. Tuttle Company, 1991, p. 145. אימבר הכניס לאוסף, שירי הלל לניצחון יפן במלחמתה נגד רוסיה.

בנוסף, בזמן המלחמה, יהודי אמריקני, בנקאי בשם ג'ייקוב הנרי שיף, נשיא בנק "קון-לב" הגיש עזרה כספית לחיל הים היפני דרך הנפקת מניות בשוק העולמי לטובת יפן על סך 200 מיליון דולר, סכום שהיה מחצית מכל החובות של יפן מעבר לגבול.

למה החל בנקאי אמריקני לעסוק בהנפקת מניות לטובת יפן? הוא כמובן, שנא את רוסיה, שהתייחסה בעוינות ליהודים. שיף ראה במלחמת רוסיה-יפן כמלחמת גוליתית מצפון נגד דוד במזרח הרחוק. (Jacob H. Schiff, Japan after the war, North American Reviews, August 1906)

שיף זועזע ברגע שנודע לו על הפוגרום הנורא מכל בהיסטוריה של רוסיה, פוגרום שאירע בבסרביה בעיר קייב, ב-1903. 49 יהודים נרצחו בידי ההמון. פוגרום זה גרם להלם בכל הקהילות היהודיות בעולם. בסוף המאה ה-19 עקב שיף בדקדקנות אחר צמיחת הכלכלה במזרח הרחוק (Naomi W "Jacob H. Schiff: A study in American Jewish Leadership" Cohen, Hanover, New England, Bramdeis University Press, 1999, p.33)

לפי דעתו של שיף, במקרה של תבוסת רוסיה באזור, אמור להיווצר חלל במבנה השלטוני דבר שיתן לבנקאי היהודי אפשרות לעסקים גדולים.

למרות שרוב היפנים לא הבינו למה עזר שיף ליפן עם הנפקת המניות, אך עם תום המלחמה הודו לו והעניקו לו אות כבוד מטעם קיסרות השמש העולה. כך ציין השלטון היפני את עזרתו בניצחון יפן. במרץ 1906, בעקבות הזמנת הבנק היפני, הגיע ג'ייקוב הנרי שיף עם רעייתו לביקור ביפן והתקבל בחמימות. בקבלות הפנים ובארוחות צהריים, נכחו פנים ידועות השייכות לחוגי עסקים, צבא ופוליטיקה.

אמנם המהפכה הרוסית ב-1917 שינתה חלק מהדעות של היפנים לגבי היהודים. נפילת שושלת רומנוב, איימה, לפי דעתם, על המשפחה הקיסרית. התברה היפנית הייתה מאד מודאגת מסכנת ה"תיאוריה האדומה". לאחר המהפכה קצינים יפניים נשלחו לסיביר לשם התערבות במהלכים המהפכניים. שם פגשו רבים מהפליטים הלבנים. הללו שנאו את היהודים מאחר והאמינו שהאשמים בנפילת הקיסרות הרוסית הם יהודים. ספרים וחוברות אנטישמיים, המוקדשים לתיאוריית הקשר היהודי העולמי, הוסיפו שמן למדורה. הספרות האנטישמית, ובתוכה ה"פרוטוקולים של זקני

ציון" הגיעו ליפן דרך אנשי הצבא, אשר נמצאו בסיביר ובאו במגע עם הרוסים הלבנים. נראה מוזר, שהתיאוריה הידועה לשמצה על קשר יהודי, התערבבה עם ההיסטוריה של ג'ייקוב שיף, והולידה בקרב היפנים סטריאוטיפ משלהם על "הכוח היהודי הבינלאומי". האנטישמיות, הדגישו שהקשר היהודי מוביל להשתלטות כלל עולמית. מנקודת מבטם, המהפכה ברוסיה הייתה צעד לקראת המטרה. מצד שני, יפנים שחיבבו את היהודים, התפעלו מההשפעה של היהודים וניסחו את המיתוס על כוחם של היהודים כביכול, המהווה למעשה את הצד הפוך של ההסכם הסודי. כך או כך, המצאות על הכוח היהודי העצום, הסכנה היהודית והקשר היהודי התפשטו בקלות בין היפנים אשר לא יכלו להבין את המהפכה הרוסית. עם זאת, למרות שרוב הפרסומים האנטישמיים תורגמו לשפה היפנית, ברוב שכבות החברה לא הצליחו לעורר רצון לדון בנושא. עם זאת, החלו השלטונות היפניים לגלות זהירות יותר ביחס לגודלה כביכול של ההשפעה היהודית בעולם.

גרמניה

ב-1930 החלה לחדור ליפן ספרות אנטישמית אחרת, הפעם מגרמניה. היפנים, אשר נזהרו מפני סכנת ההשפעה היהודית, תמכו בעליית היטלר לשלטון. בפברואר 1936 הם ייסדו בטוקיו ארגון פוליטי-כלכלי

(The Kokusai Seikei Gakkai) אשר תפקידו היה ללמוד את "השאלה היהודית". הארגון פרסם עבודות רבות על ההשפעה היהודית, בצורה זו במשך תקופה ארוכה היה לארגון תפקיד מוביל בהתארגנות

ובגיוס דעה כללית ביפן ברוח אנטישמית.

החל מהתקריט במנצ'וריה בספטמבר 1931 עד ליסוד מנצ'ו-גו במרס 1932, מצבה של יפן בשטח הבינלאומי התדרדר, דבר שהוציא אותה מחבר העמים במרס 1932 (תקריט מנצ'וריה - כיבוש מנצ'וריה על ידי הארמיה הקוונטונית מספטמבר 1931 עד ינואר 1933, או במובן צר יותר, התנפלות על חיל המצב הסיני במוקדן (עיום שניאן) בלילה בין 18 ל-19 לספטמבר 1931 על ידי חלקים אחרים של הארמיה הקוונטונית).

בינתיים, הכלכלה במנצ'וריה לא נמלטה ממיתון גדול. בחוגי הצבא היפני ובחוגי העסקים נמצאו אנשים נלהבים אשר הגנו על הרעיון של יבוא הון אמריקני למנצ'וריה במטרה לפתח את הכלכלה המנצ'ורית.

לדוגמא, גנרל סייטירו איטקי, אחד המומחים בתכנון התקריט המנצ'ורית, תמך בכל כוחו ברעיון זה

(גנרל איטקי, מאוחר יותר היה לשר הצבא. אחרי המלחמה נידון על ידי בית הדין הבינלאומי למוות בטוקיו).

גנרל קנז'י איסיהרה, אחד הקצינים המובילים, אשר השתתף גם הוא בתכנון התקריט המנצ'ורית, תמך בדעה שיש לנצל את היהודים,

מאחר וזה יעזור בהקמת מדינה יהודית במזרח הרחוק על מנת להשפיע על הדעה האמריקנית. בקרב הקהילה העסקית של יפן נשמעו קולות תמיכה לרעיון זה. נשיא החברה ("Nihon Sangyo Co. (Nissan The") יאוסוקו איוקבה, התמנה לנשיא החדש של החברה לתעשייה כבדה "Manchurian Heavy Industries Development Corporation" שהוקמה כדי לעורר את הכלכלה במנצ'וריה. איוקבה חלק עם הגנרל איטקי את הרעיון למשוך למנצ'וריה הון אמריקני. יתרה מכך, הארמיה הקוונטונית הבינה, שהכוונות המזוינים של רוסיה, נמצאים בקרבה רבה לגבול המנצ'ורי, ומהווים סכנה לממשלת מנצ'ו-גו. השלטונות היפנים במנצ'וריה נזקקו לשיפור היחסים עם ארה"ב, ושאלו להחלשת המתח ביחסים אתם.

חוגים שונים במנצ'וריה רצו לנצל את היהודים למטרות יפניות אישיות. וכך, בדצמבר 1937 בחרבין, התקיים כנס ראשון מסוגו של יהודי המזרח הרחוק. מארגן הכנס היה ד"ר אברהם קאופמן, יו"ר הקהילה היהודית אשר רצה לאחד את כל הקהילות היהודיות במזרח הרחוק תחת ניהולו. הארמיה הקוונטונית ומנצ'ו-גו לא רק תמכו ביוזמתו של קאופמן, אך גם שלחו לכנס נציגים משלהם. גנרל קינטירו היגוצ'י, שעמד בראש מחלקה מיוחדת בחרבין נכח בפתיחת הכנס ונשא נאום. בקשר לכך, הביעה השגרירות הגרמנית בטוקיו אי שביעות רצון לשלטונות היפניים, אך גנרל חידקי טויו, ראש הגייס של הארמיה הקוונטונית, הותיר את מחאתם ללא מענה.

יפן פיתחה יחסי ידידות עם גרמניה, וכתוצאה מכך חתמו שתי הארצות בנובמבר 1936 על הסכם האנטי-קומנטרן, אך יחד עם זאת המשיכה יפן לפזול לעבר ארה"ב מאחר והייתה זקוקה להשקעות פיננסיות. בצורה זו, ניצלה יפן את הכנס של המזרח הרחוק על מנת למשוך יהודים אמריקניים לנצל את השפעתם להשגת מטרות יפניות.

אחרי הפוגרום של "ליל הבדולח" בנובמבר 1938, פליטים יהודיים רבים מגרמניה ואוסטריה מצאו עצמם במזרח הרחוק. הם מצאו מקלט באזור הבינלאומי של שנחאי, מאחר ולא היה צורך בהשגת אשרה, או מסמך אחר. מצד שני, משנתקלו בגל של פליטים, החליפו השלטונות היפנים את הקו הפוליטי החל מדצמבר 1938. Yudayajin Taisaku Youkou (יחסה הפוליטי של יפן ליהודים). חשיבות רבה נוספה ליחסי יפן עם גרמניה ועם איטליה, אך גם לחשיבות היחסים עם ארה"ב מתוך מטרה למשוך את ההון האמריקני.

השלטון היפני מצא עצמו מול בעיה. הם נאלצו לבחור בין גרמניה לארה"ב, אך רק עד אשר נפלה ההחלטה לחבור להסכם האנטי-קומנטרן, וכינויו ביפנית היה אוסיו ברלין-רים. יפנים חשבו, שיהודים, במיוחד בעלי מוצא אמריקני, יהיו בעלי תפקיד מפתח בהטבת היחסים בין יפן-לארה"ב שהלכו והתדרדרו. יתרה מכך, השלטון היפני דאג מצא עצמו מול

בעיה נוספת. גרמניה רצתה לחזק עם יפן את ההסכם האנטי-קומנטרן, אשר הפונה נגד ארצות אויב שהיו אנגליה, צרפת ומאוחר יותר רוסיה. אך השלטון היפני נחלק לשני חלקים בקבלת ההסכם. באותו זמן, הצבא תמך בגרמניה ועל כן ראו באנגליה ובצרפת אויב, לעומתם - הצי הימי ומשרד יחסי חוץ היו נגד החלטה זו.

המנהיגים היפנים הלכו שולל אחרי ניצחונות גרמניה בתחילת המלחמה. בסופו של דבר, בספטמבר 1940 חתמה יפן על הסכם האנטי-קומנטרן עם גרמניה ואיטליה. לאחר תחילת המלחמה באוקיינוס השקט השלטון ביפן דחה את הקו הפוליטי, אשר עליו הוחלט בדצמבר 1938. בינתיים, כוחות הכיבוש היפני בשנחאי נאלצו להתמודד עם גל הפליטים היהודיים. סך הכל הגיעו למעלה מ-20 אלף איש. ב-18 בפברואר 1943 הגיעו שלטונות יפן להחלטה בה תחמו את אזור הונקיו לאזור עבור פליטים יהודיים וציוו על כל הפליטים שהגיעו לשנחאי אחרי ה-1 בינואר 1937 להתישב באזור זה בלבד עד ה-18 במאי.

כבר דנו בכך, שההחלטה על תחום מושב הייתה תוצאה של לחץ גרמניה על יפנים. לדוגמא, The Shanghai Jewish Ghetto 1940-1947 Dorot "Claus W. Hirsch, (The Journal of the Jewish Genealogical Society) Vol. 15 No.3 Spring 1994, Emmanuel Pratt, Exodus from China Hadassah Magazine, February 1970, Francoise Kreissler, Avenues of Escape: The Far East, in Ivar Oxaal et.al.eds, Jews Antisemitism and Culture in Vieann, London and New York, Routledge and Kegan Paul, 1987

נאמר גם, שגרמניה דרשה מיפן להשמיד יהודים. גם אם הייתה ממשלת יפן מחליטה לעשות כפי הנדרש ממנה, כלומר את מה שעשו הגרמנים באירופה, היה זה לא עקב דרישת גרמניה. היחסים בין יפן לגרמניה היו רחוקים מלבביים. במאי 1938, במילים אחרות שש שנים לאחר כנון היחסים בין שתי המדינות, הכירה ממשלת גרמניה בממשלת מנצ'ו-גו. הפעילות הנמרצת של קצינים גרמנים, דיפלומטים ואנשי עסקים שנמצאו אז בסין, הביאו את היפנים להתערבות. הפוליטיקה היפנית ביחסם ליהודים, לדוגמא התמיכה בקיום הכנס של יהודי המזרח הרחוק בחרבין, לא מצאה חן בעיני גרמניה. החתימה הבלתי צפויה על הסכם בין גרמניה לרוסיה ב-1939 ובהמשך התקפת גרמניה על ברית המועצות ביוני 1941 הפתיעה את היפנים. פעילותו של המרגל זורגה זעזעה את המודיעין היפני והגרמני כאחת. כתוצאה, צמח האי אמון

של היפנים לגרמניה, ופקידים בכירים של הגרמנים במזרח הרחוק נמצאו תחת זכוכית מגדלת של היפנים. בנוסף, הפוליטיקה הגרמנית הגזענית הביכה את היפנים. כל תופעה של שובניזם בגרמניה, חוקים ושיטות המכוונות לבעלי מוצא אנטי-ארי. מזמן לזמן, שגריר יפן בברלין הגיש תלונות למשרד החוץ

הגרמני בכל השייך לרדיפה אחר אלו שמוצאם אינו ארי ובניהם יפנים וסינים.

(Nagai, Japanese Ambassador to Germany to Hirota, Foreign Minister, No. 347, October 23, 1933 and Nagai to Hirota, No. 452, December 22, 1933, pp. 399 - 400 - 400, pp. 405-406, Foreign Ministry, ed. Nihon Gaiko Bunsho (Diplomatic Records of Japan) 1997 ; John P. Fox, `Japanese Reactions to Nazi Germany`'s Racial Legislation` The Weiner Library Bulletin, Vol. 23, Nos. 2 and 3, New Series Nos. 15 and 16, 1969, pp. 46-50).

לאור מספרם הגואה של הפליטים היהודים נוצר אצל היפנים צורך למצוא להם מקום מגורים, ולשם כך היה צריך למצוא שטח מתאים. בטרם הכריזו על תחום מושב, עצרו במחנה מעצר את כל התושבים בשנחאי ארצות מדינות אויב (ארה"ב, בריטניה והולנד). באותו זמן בו נאסר על ה"אויבים" לצאת מתחום המחנה, היהודים שהתגוררו בתחום המושב יכלו לצאת מהמתחם בעזרת רשיונות מיוחדים, אשר ניתנו להם על ידי שלטונות יפן. תחום המושב לא דמה למחנות העבודה הנאציים. רבים מהסינים ומהרוסים התגוררו במקום. היהודים מעולם לא עסקו בעבודה קשה ולא נתקלו בהגבלות. גם אם היפנים נענו ללחץ הגרמני, כשהם מנסים לאלץ אותם להתנהג כלפי היהודים, כפי שנהג היטלר, היפנים לא נענו ומעולם לא ביצעו מעשים דומים.

אמריקה

יש לזכור, שבזמן המלחמה באוקיינוס השקט היו בארה"ב 10 מחנות, בהן נעצרו 120 אלף תושבים יפנים שהתגוררו באותו זמן בארה"ב.

חלקם שוחררו בתנאי שישרתו בצבא אמריקני. הם נשלחו לאירופה להלחם בגרמנים. אחת מיחידות צבאיות אלו שחררו את המחנה דכאו באפריל 1945. בנובמבר 1991 ובמאי 1992 בסן-פרנציסקו ובירושלים התקיימו מפגשים, בשתי הערים נפגשו אסירים לשעבר ממחנה הכפייה דכאו עם משחרריהם היפנים ממוצא אמריקני (The Jerusalem Post, December 6, 1991; The Jerusalem Post International, May 9, 1992).

עם סיום המלחמה, רבים מהיהודים האמריקנים יחד עם המנהל הצבאי האמריקני הושיטו עזרה ליפן בשיקומה. אלוף משנה צ'רלס ד. קייס (Charles L. Kades) אשר עבד במפקדה של גנרל מקארתור בטוקיו, עשה רבות למימוש רפורמות פוליטיות ביפן שלאחר המלחמה. תיאודור כהן, שעמד בראש מחלקת העבודה, עזר לעבד מחדש את חוקי העבודה. יתרה מכך, בייתה סירוטה, בתו של הפסנתרן הידוע ליאו סירוטה, תרמה רבות בחקיקה מחדש אשר העניקו שוויון חברתי, פוליטי וכלכלי לנשים. החוקים קיבלו תוקף בחוק ה-24 של חוקת יפן (Shillony, The Jews and the Japanese, pp.194-200).

בחוקה מס' 24 נאמר: 1. נישואין יקבלו תוקף רק בהסכמת שני הצדדים בעלי זכויות שוות של בעל ואישה. 2. מה ששייך לבחירת הבעל, בעלות משותפת, ירושה, בחירת מקום מגורים, גירושין ובעיות נוספות הנוגעות בזוג ובמשפחה, החוקים צריכים לנבוע מנקודת ראות אנושית ושוויון זכויות.

בתקופה שלאחר המלחמה, הפכה יפן לבעלת ברית ידידותית לארה"ב. ההתפתחות של יפן נבעה מהדוגמה האמריקנית בכל השייך לשינויים תעשייתיים ופוליטיים. אך הגירעון

ההולך וגדל של המסחר בשנות ה-80, הדאיג מאד את השלטון האמריקני ואת הקונגרס של ארה"ב.

המוצרים הזולים יחסית של היפנים ואשר הפכו לפופולריים בקרב האמריקנים, דחקו את המוצרים האמריקניים מתוך השוק המקומי. חברי הקונגרס האמריקני בקפיטול החלו להאשים את יפן.

היפנים, אשר לא יכלו להבין כיצד פגעו באמריקנים ניסו למצוא פתרון מהיר. במיוחד למקרה זה נולדה התיאוריה הקלאסית על הקשר היהודי. ביפן הופיעה ספרות אנטישמית, המתמקדת בכך, שהוול-סטריט נמצא כביכול תחת פקוח של ההון היהודי, והעיתונות האמריקנית בידי היהודים. עצוב מאד, שפרסומים אנטישמיים אלו היו היחידים שהו מקור למידע על העם היהודי ועל היהדות. מובן, שלאורך כל ההיסטוריה של יחסים הדדיים בין יהודים ויפנים, אלו האחרונים קבלו מידע שגוי על יהדות. יחד עם זאת, על מנת להפריך את הסטריאוטיפ היהודי אצל היפנים ננקטו פעולות רבות. אחת מהן, להקים בהירושימה מוזיאון לשואה, הראשון ביפן. ב-1995 בעיר פוקיימה (נציבות של הירושימה) נפתח מרכז ללימוד השואה (The Holocaust Educational Center) בו ספרו לילדים על השואה. המרכז נוסד לזכר 1.500.000 ילדים יהודיים אשר נספו בתקופת השואה. (The Holocaust Education Center, Japan.) www.urban.ne.jp/indexENGLISH.html צעד זה נועד לחיזוק הכבוד ההדדי והיחסים ההדדיים בין שני העמים.

על המחבר: נאוקי מרוימה הוא פרופסור מאוניברסיטת מיידזי גקואן, יפן.

האיש שלנו בווינה

היה אך טבעי לחוש חמלה". פגשת מישהו מהניצולים שאביך עזר להם? "אבי מעולם לא הצליח להתאחד מחדש עם הניצולים שסייע להם, אבל במהלך 12 השנים שאני חוקרת את הנושא יצא לי לפגוש רבים מהם. זה מרגש במיוחד שעל אף שאבי כבר איננו, הוא חי לנצח ברגשותיהם ובלבם. השיעור שכולנו צריכים ללמוד ממעשיו הוא שלכל אדם יש היכולת והחובה לבחור את התנהגותו בתקופת של אסון. מעשיו של אבי מוכיחים שניתן להתעלות בתקופות כאלה מעל לסכנה הכבדה ולהפעיל ברוח האנושיות. ברגעים האלה אנחנו, כמין האנושי, מתעלים מעל ההבדלים של דת, גזע, מין, תרבות ורקע חברתי. אלה שפעלו כמו אבי השאירו לנו מורשת שלא רק מלמדת אותנו שיעור בהומאניות, אלא ממלאת אותנו בתקווה לעתיד אנושי טוב יותר."

יונתן אסתרקין
(ידיעות אחרונות)

או אשרת כניסה למדינה אחרת, אולם אומות העולם סירבו להקל את מדיניות ההגירה שלהן. פעולתו של הו הייתה יוצאת דופן בהשוואה לעמיתיו הדיפלומטים. הוא הנפיק אשרות כניסה לשנחאי לכל דורש. הו יצא לגמלאות ב-1973 ונפטר בן 96. רק אחרי פטירתו החלו לזרזם ליד ושם עדויות מיהודים שניצלו בזכותו, והוועדה לציון חסידי אומות העולם החליטה להכיר בו כחסידי אומות העולם, בגין אומץ הלב האנושי שהפגין. בשיחה עם בתו של הו, מאנלי הו, עולה הדבר המרגש ביותר מבחינתה והוא לא רק עצם ההנצחה של אביה, אלא גם הנצחתו דרך מוזיקה. "לא שמעתי את המוזיקה שחיברו לכבוד אבי", היא אומרת, "אבל עצם הרעיון ממלא אותי ואת משפחתי בגאווה, ואנחנו מצפים בכיליון עיניים לשמוע אותה". מה לדעתך, גרם לאביך לסכן את עצמו באותה תקופה אפילו?

"אענה לך במילותיו שלו. הוא כתב - לנוכח הגורל הטרגי של היהודים בזמן המלחמה, זה

לאחר סיפוח אוסטריה לגרמניה, כשמדינות אירופה נסגרו בפני היהודים, ניפק השגריר הסיני בווינה דאז פנג-שאן הו אשרות כניסה לשנחאי לכל דורש עכשיו אנחנו מודים לו על כך בקונצרט חגיגי פרויקט מיוחד של תזמורת סימפונט רעננה, בשיתוף עם יד ושם ולהנצחתם של חסידי אומות העולם יוצא השבוע לדרך. את קונצרט פתיחת העונה, שיתקיים במשכן העירוני למוזיקה ואמנויות רעננה, תפתח יצירתו של מיכאל וולפה "שמים שקטים", בהשראת השיר "יש אשר שקטים הם השמים" של אברהם חלפי. לאחר שהתוודע וולפה לסיפור חייו של פנג-שאן הו, הקונסול הכללי של סין בווינה בשנים 1938-1940, שבזכות פועלו ניצלו חיי יהודיים רבים, נולד אצלו הרעיון לתאר בצלילים את השקט שאחרי הסערה. אחרי סיפוחה של אוסטריה לגרמניה הנאצית הופעל על היהודים לחץ כבד לעזוב את המדינה, ולשם כך דרשו הנאצים כרטיס אונייה

צלם-הצמרת-משנחאי

מאת נורית חליף

בעירום ובחוסר כל הגיע סיומה סנסזי לכרך הסיני, ותוך שנים אחדות הפך בה לאדם המפורסם ביותר במקצוע: "היהודי שהינו גדול צלמי סין". המהפכה הורידה אותו מנכסיו. הוא עלה לארץ אבותיו, ולאחר תקופת משבר שב לחי" יצירה אינטנסיביים. "הוא בן 70 ונוהג כבן 25..."

הם היו מתדפקים על דלתו, כולם. מבקשים כי ינציחם בשחור-לבן ובצבע. היו באים אליו הדורים בתלבושותיהם. עטורים תכשיטים ואותות-כבוד, גאים ורשמיים. באו סינים אמידים, מנדרנים ואנשי שררה. באו שגרירים זרים, בעלי אחוזות, בעלי טחנות קמח. באו מטרוניתות כבודות, עלמות שברירות, אמהות וילדיהן, רעיות נאמנות וגם... פילגשים. והוא, סניור סנסזי, הנציח את כולם באמצעות עדשות מצלמותיו. באותן שנים של טרם-הקומוניזם בסין, שירתו התצלומים מבית-היוצר של סנסזי המוני אלבומים, תערוכות ועיתונים. תוך שנים מעטות התעשר, כבש לו עמדה נכבדה ויצא לו מוניטין בכל רחבי סין - ואף מעבר לגבולותיה. בפרסומי חברת "קודאק", השמורים עימו עדיין, הוא מכונה "היהודי שהינו גדול צלמי סין".

כיום הוא בן שבעים וכל ימיו היפים ושנותיו העליזות כבר בגדר זיכרונות, בהם מעללים מדי פעם. כל מה שנותר מאותה תקופת זוהר בשנחאי - ערימות-ערימות של תצלומים מרהיבים.

"הייתי בחור נחמד ועליל. זו הסיבה שתמיד הייתי מוקף אנשים. הביטי בתמונה. הרי הייתי יפה, לא? וגם מוכשר. כל-חי" חישתי את האושר הפנימי שלי. כסף - אם היה או חסר - לא עניין אותי. סיפוק פנימי חישתי. ואהבה. הרבה אהבות היו לי. אהבות נפלאות! הייתי מעין פלייבו בשנחאי. בחור יהודי, שברח מבית הוריו. בלא כלום, בלי פרוטה, ריק מכל, הגעתי לסין".

אכזבה

הוא נולד ברוסיה. בהיותו נער עקרה משפחתו אל חרבין, בירת מנצ'וריה דאז. אביו סחר בבגדים ובבדים עם כפריי הסביבה ופרנס את אשתו וששת ילדיו בכבוד, אם לא למעלה מזה. בחרבין למד סיומה (סולומון) הנער בבית-ספר טכנולוגי. בן 15 היה כשגילה עניין בקומוניזם. ככל נער התלהב ונשא בקרבו חלומות גדולים, לעשות למען מעמד העמלים. הוריו לא גילו התלהבות רבה לשמע רעיונותיו - והוא החליט ליטול גורלו בידיו. ברח מן הבית לעיר אחרת ובסופו של דבר הגיע לעיר-הנמל וולדיבוסטוק, כבר כאיש מפלגה ובשליחותה.

"הייתי אז קומוניסט נלהב. האידיאלים עמדו בראש סולם הדברים החשובים... עד שלילה אחד, היה זה ב-1921, הופיעו חיילים ברחוב - וירו

באזרחים חפים מפשע. הרגו אותם והשאירו את הגוויות ברחוב. נדהמתי. לא אלה היו האידיאלים שלי. למחרת ברחתי לנמל. בן 17 הייתי אז, חסר כל. עליתי על אוניה אנגלית, שהפליגה לשנחאי. לו הפליגה להונולו - הייתי מפליג להונולו...". בשנחאי קנה הקומוניסט המאוכזב מצלמה קטנה וזולה, כדי לצלם בה נופים. הוא נוכח לדעת, כי הוא נהנה ממלאכה זו. יום אחד הציץ צלם אמריקני בשם מיסטר וינדברורג בעבודותיו והציץ לו מייד לעבוד בסטודיו שלו. היה זה בשנת 1923.

יופי

"שנחאי... סנסזי מלחש כמעט, "איזו עיר בלתי-רגילה! עיר של תהפוכות ואי-שקט. של המון אדם. של גנבים רמאים זונות ועבדים. עיר בה הכל סוחרים בכל. המון צבעים וריחות. לכלוך ופאר. הכל היה מעניין ומדהים. לא נבהלתי מכל המהומה הזאת. סילקתי הצידה את האידיאלים והתיאוריות. עשיתי רק מה שבאמת חפצתי לעשות".

מאז החל עוסק בצילום, הלך מחיל אל חיל. תוך שנים אחדות היה בעל סטודיו גדול בן 11 חדרים בלב שנחאי. היה זה הסטודיו-לצילום הגדול ביותר ברחבי סין, בו הועסקו 31 עובדים.

"אנשי הגיעו לכל מקום, לכל מאורע. צילמנו אוניות ומלחים, חיילים, תעשייה, בני אצילים, הצגות תיאטרון ושחקנים. קאבארטים וארמונות. הייתה לי מחלקה לצילומי עיתונות, מחלקה לצילום מסחרי ומחלקה לצילומי סטודיו. הכל היה מנוהל ומאורגן כראוי, אך עוד נותר לי הרבה זמן לשעשועים. ביליתי. פיזרתי כספים. לא הסכתי כלום. אותה עת עמדו לרשותי שלוש מכונות עם נהגים, שתי דירות - והרבה ידידות".

סנסזי מספר על לילות שנחאי הסוערים, על מסיבות והילולות, בהן התערבו סינים, אמריקנים, הודים וערבים אלה עם אלה. הייתה זו עיר בה כל אחד מצא את מקומו.

"קצין אמריקני היה שותף עימי בדירה. שותף יפאני-ניהל את עסקי-החוץ של הסטודיו. פעם או פעמיים גם נאסרת; הקשרים שלי הפריעו לאנשים מסויימים. התברכתי אז באיובים ובידידים רבים. התמודדתי עם הכל. רדפתי חופש ויופי...".

סקרנות

מעל גבי התצלומים שבוצעו בסטודיו שלו נשקפים דיוקנותיהם של שגריר איטליה בשנחאי בימי מוסוליני, של נציג האפיפיור במקום, של מהראגה הודי ושל אמו של שר-החוץ הסיני דאז, טי-ביסון. תמונות ילדים מלוכסני עיניים, נשים רכות וחינניות, בבגדים ובלעדיהם. "כל היפה שבעולם משך אותי. למדתי גם נגינה

על פסנתר. למדתי ארכיטקטורה, תכשיטנות. כאן, בארץ, התחלתי לכתוב שירה". הוא היה בעל אמביציות, נלהב, סקרן, בעל מהלכים בחברה הגבוהה של שנחאי. לא עבר זמן רב והוא פתח סטודיו נוסף, בקצה אחר של העיר. הוא פיזר כסף רב. לא חשב על יום המחר.

ייאוש

לאחר המלחמה העולמית השנייה רשאי היה כל נתין רוסי לשוב לברית-המועצות. גם שמו של סנסזי הופיע ברשימה, אך הוא התייצב לפני הקונסול הרוסי והודיע, כי הוא מוותר על זכות זו. האווירה בעיר השתנתה. החדירה הקומוניסטית הפכה עובדה. למרות עברו ה"אדום", ביקש סנסזי להישאר בלתי-תלוי, כמו כל אמן אמיתי. ב-1955 "הלאימו" הקומוניסטים הסינים את הסטודיו שלו. הוא נשאר חסר כל. משך שנתיים לימד צילום בבית-ספר אנגלי בשנחאי. ב-1957 סייעה לו הסוכנות היהודית לעלות אל ארץ אבותיו. נטל את מצלמותיו ומעט ציוד מעבדה שנותר ברשותו - והגיע לישראל.

בתל-אביב, בעוד הוא מסתובב כה וכה בחיפוש עבודה, נגנבו כל מצלמותיו, כל הציוד, כל רכושו עלי אדמות. הוא נשאר ריק מכל, בלא מכר ומודע בארץ, בלא תקווה. ניסה לשלוח ידו בעבודות גראפיות. דר בחדר עלוב וניסה להטביע את ייאושו בכוס. מי יודע מה היה עולה בסופו אלמלא זימן לו המקרה להכיר את רוזאליה. "היא עזרה לי. היא הרימה אותי. הפסקתי לשתות והתחלתי לעבוד ברצינות. גיליתי, שהחיים עדיין יפים".

תנועה

עתה הם מתגוררים בדירה נחמדה בנווה-שרת, שליד תל-אביב, יחד עם משה, בנה של רוזאליה מנישואיה הקודמים. "אני כותב שירים. השירים צצים באוטובוס או ברחוב. תמיד יש איתי פיסת-נייר ועט. אני כותב על העולם והאנשים בו, על מצבים פוליטיים המרגיזים אותי. אני שומע מוזיקה, מצלם, מפסל ומצייר, גוזר ניירות ומעצב צורות, צובע, יוצר דקוראציות...".

בבית מלאכתו הרחב, בקריית-המלאכה בתל-אביב, ניצבים מכשירי הצילום והמעבדה. הוא עוסק בעיקר בצילום טכני, מעצב אותיות ומוצרי תעשייה, מצייר ומצלם קטלוגים, מעצב תכשיטים ושעונים בעלי צורות דמיוניות, מנסה כוחו בציורי טכסטיל, חותך וגוזר בעץ. הוא יוצר יום ולילה, בכל חומר המזדמן לפניו.

"סיומה אינו חי כאדם בן 70", אומרת רוזאליה, "הוא נוהג כבן 25. הכסף אינו מעניין אותו. מתרגש ומתרגם. פתאום רוצה לצלם. פתאום כותב שיר. פתאום רוצה לרקוד - ואז הוא רוקד. אפילו כלים הוא שוטף מתוך שמחה. ואותי הוא אוהב -

המשך בעמוד 22

מי זו "י-סה-ליה"? מה זה "מאי דאנג לאו"? ואיך בועז ארד הפך לכל מה שלא ידעתם על שמות סיניים?

"באמת? אין לך שם סיני? איך זה יכול להיות?" הפקידה של לשכת העיתונות הממשלתית הסינית נעצה בי מבט מזועזע. יומיים בלבד עברו מאז שהגעתי לבייג'ינג, וכבר מצאתי את עצמי מתמודד עם דילמה קיומית אמיתית: איך קוראים לי. מי אני. מה אני.

שם סיני הוא לא עניין של מה בכך. כל הברה והברה נושאת עימה משמעות עמוקה. שם טוב הוא כרטיס הביקור שלך במדינה הזאת. פותח דלתות. מעורר התפעלות. סוחט חיוכים. הורים סיניים משקיעים ימים ארוכים בחיפוש אחר שם מושלם עבור הילד שלהם. נזכרים בספרים, בשירה מסורתית, בכתבים עתיקים. חשבתי שיהיה לי קצת יותר זמן לחשוב על זה. טעייתי "תחזור מחר בבוקר עם שם", הבהירה הפקידה, "אחרת לא נוכל להנפיק לך כרטיס עיתונאי".

כל זר שמתכנן לעשות עסקים בסין או להתגורר בה יזדקק בשלב כזה או אחר להצטייד בשם סיני. לרוב, כמו במקרה שלי, מדובר בצורך בירוקרטי נטו. אבל לפני הכל מדובר בכורח המציאות. הסינים פשוט לא מסוגלים לבטא שמות זרים.

"בועז", ככה סתם, לא עובר פה. השפה הסינית בנויה ממספר מוגבל מאוד של הברות וממגוון דל במיוחד של עיצורים אינסופיים. "עז", למשל, היא הברה שלא קיימת בסינית. לא רק שהסינים מתקשים להגות אותה, הם גם אינם יכולים לכתוב אותה. הכתב הסיני, שאיננו אלפאביתי ומורכב מסימנים שכל אחד מהם מייצג מילה או הברה, לא מאפשר לבצע תתיק מדויק של מילים ושמות בשפות זרות. כך הופכת ישראל ל-"י-סה-ליה" ותל-אביב ל-"טה-לה-ווי-פו". אין דבר כזה "לכתוב את השם שלכם בסינית", ולא משנה מה מספרים לכם בסטודיו לקעקועים. צריך להמציא שם חדש. ומכיוון שלכל סימן כמעט בכתב הסיני יש משמעות, מומלץ מאוד שלא להסתפק רק באיתור סימנים שהצליל שלהם דומה לצלילי ההברות שבשמכם המקורי. אם קוראים לכם יוסי, למשל, תוכלו בקלות להפוך אותו ל-"יאו סה". רק ששתי ההברות האלה ביחד נשמעות בדיוק כמו "אני רוצה למות".

עבור זרים שמגיעים לסין מאירופה או מארצות

מתוך המילונים האלקטרוניים שלהם. התוצאה במקרים לא מעטים משעשעת למדי. לצד סינים שמצוידים בשמות אנגליים סולידיים כמו ג'ון, ביל, סאלי ורייצ'ל, אפשר למצוא לא מעט סינים שמסתובבים עם שמות כמו אפל, מנגו, דולפין וריינבו. במשרד של חבר עובד מתכנת סיני צעיר שקורא לעצמו גנדלף - על שם המכשף מסדרת ספרי "שר הטבעות".

לוקח לא מעט זמן להתרגל למערכת השמות הכפולה הזו. במיוחד כשיושבים עם מקומיים לשיחה - בסינית עילגת כמובן - ומנסים לדבר על נושאים שמשותפים לכולם. כדורגל, לדוגמה. רונאלדיניו? מי שמע עליו כאן. את לאנג-נה-דיון-נו, לעומת זאת, כולם מכירים. דיוויד בקהאם? אתם מתכוונים בוודאי לביי-קה-מו. ג'יימס בונד הוא ג'אן-מו-סה-באנג-דה, ואף אחד כאן לא שמע על סרטים מפורסמים בכיכובו של בראד פיט, מהסיבה הפשוטה שבסין מכירים אותו כבו-לה-דה פי-טה. ונחשו מי היא הזמרת המפורסמת ששמה כאן הוא מאי דאנג-נה.

אבל לא רק בני אדם מאמצים פה שמות חדשים. גם מותגים מוכרים. נסו לבקש מסיני כיוונים לסניף הקרוב של מקדונלד'ס ותיקלו בפרצוף תמה. רשת הפאסט-פוד האמריקאית הזו נקראת כאן מאי דאנג לאו. במקום קנטאקי פרייד צ'יקן יש לומר קן דה ג'י, ובמקום סטארבאקס - שינג בה קה. טויוטה היא פנג טיין, ופולקסוואגן היא דה ג'ונג צ'י-צ'ה. רשת חנויות האופנה זארה הפכה כאן לג'ה-לה, נוקיה לנואו ג'י-יה ומוטורולה למואו טוואו לוואו-לה.

עברה כבר שנה מאז שהגענו לכאן, ועדיין, בכל פעם שמישהו מתקשר לטלפון שלי ומבקש לדבר עם בו-יב, לוקח לי כמה שניות להתאפס ולהיבן שמתכוונים אליי. שמי הסיני מופיע בכל המסמכים הרשמיים ועל כרטיס הביקור שלי, אבל לא יוצא לי לשמוע אותו הרבה. כשאני מסתובב בשכונה הקטנה שלנו ממילא אף אחד לא קורא לי בשמי. כאן אני פשוט "אבא של ימי". יש אנשים שממם הולך לפניהם, ויש כאלה שלפניהם הולכים הילדים הבלונדינים האקזוטיים שלהם. "מי זה?" נוהגות הדודות הסיניות לשאול את הקטנה תוך שהן מצביעות עליי. "פאפא", היא עונה להן עם חיוך מתוק. "פאפא בו-יה".

Boaz-ar@yedioth.co.il

הברית, מציאת שם סיני היא משימה קלה יחסית שאפשר לצלוח לגמרי לבד גם מבלי להתמצא במיוחד ברזי השפה: בכל חנויות הספרים בסין אפשר לקנות חוברת רשמית בהוצאת הממשלה הסינית שכוללת בתוכה אלפי גרסאות סיניות לשמות מערביים פופולאריים. עבור אנשים עם שמות מוזרים ונדירים כמו שלנו, הישראלים, זוהי משימה כמעט בלתי אפשרית. אין ברירה אלא לבקש עזרה מחברים סינים. אבל מה עושה אדם שזה עתה נחת בעיר ולא מכיר אף אחד? "אל תדאג", הרגיע אותי חבר ישראלי שמתגורר בבייג'ינג, "אני מכיר בדיוק את הבן אדם המתאים".

המומחה מספר אחת בבייג'ינג למתן שמות סיניים לזרים מבולבלים היה ענייני מאוד בטלפון. הוא התעניין כיצד מאיימים את שמי באנגלית, מה המשמעת שלו בעברית, מה אני עושה לפרנסתי, מתי בדיוק נולדתי והאם הייתה זו שנת הסוס או שנת הדרקון. אחר כך שאל אם אני מעוניין בשם עם שתי הברות או שם עם שלוש. חצי שעה לאחר מכן נחת בתיבת הדואר האלקטרוני שלי שמי הסיני החדש: "בו-יה". גם דומה בצליל לשמי המקורי וגם מורכב משני סימנים יפים ומורכבים שמשמעותם המשולבת היא "עשיר בידע", "משכיל" ו"אלגנטי". ואני בכלל לא ידעתי שאני כזה.

זה שם ברמה גבוהה מאוד, הבטיח סוחר הסימנים הסיני שלי. אתה עוד תקבל עליו מחמאות. והוא צדק. "וואו", הפטירה הפקידה בלשכת העיתונות כשהתייצבתי אצלה למחרת בבוקר. "השם שלך נשמע ממש טוב".

איך קוראים לך, אגב, שאלתי. "אני שרה", חייתה הפקידה הסינית. "נעים מאוד". הברדק הלשוני, כמו שאתם רואים, עובד בשני הכיוונים. לא פחות משקשה לסינים להגות את השמות שלנו - קשה לנו להגות את שלהם. כמעט כל סיני שבא במגע עם זרים מאמץ לעצמו בשלב זה או אחר שם קליל וקליל באנגלית. רק שהם, בניגוד אלינו, לא צריכים להתאמץ יותר מכדי למצוא אחד. כולם שומעים מוזיקה מערבית ורואים סרטים אמריקאיים - ושואבים משם השראה. יש שבחרים לעצמם שם מתוך ספרים שהם קוראים במהלך לימודי האנגלית באוניברסיטה. יש שמאמצים שמות של דמויות מתוך משחקי מחשב. אחרים פשוט בוחרים מילים שהם אוהבים

צלם הצמרת משנחאי = המשך מעמד ז'ו

מחול. "הנה, הפסלונים הקטנים האלה הם עשויים מלחם ופלסטלינה. אני יוצר אותם מתנועעים. דמויות רכות, מתחבקות. אני מעמיד אותם מול זרקורים חזקים; הפלסטלינה נמסה מן החום - ואז אני מצלם את התנועה. פלסטלינה נמסה מתנועעת. כמו באהבה, כמו בחיבוק, כמו בנשיקה..."

"מאז", הוא אומר וחובק את כתפיה, "עברו עלי תקופות קשות. כמעט נשברתי. רק בזכות האישה השקטה והיפה הזאת מצאתי כוח חדש".
"כאילו הייתי תינוקת..."
"אני אוהב אותה - וגם גשם וסערה ותנועה. כל חפץ שאני יוצר יש בו תנועה".
לתכשיטיו הוא מעניק שמות: רוח, סערה, אש,

צלם. פתאום כותב שיר. פתאום רוצה לרקוד... "נהגתי להסתובב ברחובות בעיניים פקוחות. הייתי מביט ומביט, מתלהב. בראשי התרוצצו בערבוביה רעיונות, מחשבות, עד היום". הדוק על פניו מסגיר את המיית ליבו. גם רעייתו רוזאליה, אותה הוא מכנה שושה, מבחינה בכך. מתקרבת, נוגעת בכתפו - והוא נרגע.

המסע לסין

הפרידה מאמא הייתה פרידה רגילה. בדיוק כפי שנהגנו להיפרד ממנה בימי החופשה, כאשר נסענו לסבא וסבתא. איש מאיתנו לא יכול היה לשער מה עומד להתרחש. אחי הקטן ודאי לא הבין דבר ולא התרגש כלל. ראיתי את אמא מנגבת את דמעותיה....

עלינו על הרכבת במוסקבה. מסע ארוך - של אלפי קילומטרים - החל. בתחילה, נהנינו מאוד מן הטיול. מן המראות החדשים החולפים לעינינו. החוויות. שקשוק גלגלי הרכבת על המסילה. הכול היה חדש ומסקרן. לאט לאט החלה הנסיעה להיות קשה ממש ומעיקה. הרכבת הייתה רגילה. לא היו בה סידורי שינה. אני זוכרת במיוחד את הלילות הקשים. את אבי מנסה לארגן לנו על ספסלי העץ מקום שינה. שם משהו למראשותינו כדי להקל עלינו. זה לא עזר....

הזמן נמשך ונמשך, נראה היה כי הנסיעה הזאת לעולם לא תיגמר. עבר שבוע, אולי שבועיים, ואנו נוסעים ונוסעים, חולפים על פני ערבות רוסיה הנרחבות, על פני כפרים ושדות המשתרעים עד אין סוף. לפתע, הייתה הרכבת עוצרת (כנראה כדי להצטייד בחומרי דלק לקטר - גזעי עץ או פחם) והעצירה הייתה נמשכת שעות רבות, לפעמים אפילו חצי יום.

אפילו כילדה, זכורה לי הנסיעה הקשה והמייגעת הזאת. מדוע ארכה זמן רב כל-כך?

זכורה לי במיוחד תמונה: לאחר נסיעה של כשבוע ימים, הגענו לפנות בוקר לכפר קטן. הצצנו דרך חלונות הרכבת וראינו כפריים-אנשי המקום ממתנים לנו על הרציף ובידיהם מוצרי מזון: לחם, דבש, חלב וכדומה. והנוסעים היגיעים יורדים כדי לקנות דבר מה לאכול. גם אבי היה קונה לנו בדרך משהו לאכול (עדיין ניסה, בכל דרך, לשמור על כשרות האוכל - מה שהיה קשה מאוד בתנאים בהם היינו). הנסיעה נראתה לי ארוכה, אינסופית, חשבת בליבי שלעולם לא תיגמר....

מאוחר יותר, הרהרתי לעצמי (ואולי גם כדי להתנחם מעט), כמה צדקה אמא כאשר פקפקה האם תוכל לעבור את הדרך הקשה הזאת עם שני ילדיה הקטנים. כבר אז הרביתי לחשוב: מדוע אמא לא באה איתנו?

אין סוף עצירות היו בדרך. מידי יום, התחלנו לספור לפעמים רק עצירה אחת, ולפעמים ארבע. מן החלונות, היינו צופים בעיניים כלות במרחבי הפרחים הנפלאים שבשדות לאורך המסילה. רצינו מאוד לרדת ולקטוף מעט פרחים, אך כיוון שאבא היה נכה ברגלו, וחשש שמא לא יספיק להחזיר אותנו בזמן, לא הרשה לנו לרדת מן הרכבת.

אנשים מבוגרים שהיו ברכבת, גילו רגישות רבה

לסבלנו, ניסו לעזור בכל דרך להקל עלינו. זכור לי כי אחי - שהיה בן שש וחצי בלבד - לא בכה אפילו פעם אחת לאורך המסע כולו....

בתום המסע הגענו לעיר חרבין שבסין. אני זוכרת היטב את רגע בואנו. זה היה בשעת בוקר. אבא שכר סבל שייקח את המזוודות, ואמר לנו כך:

"ילדים אני צריך ללכת לסדר את הניירות. זה ייקח זמן, בכל מקום יש תור. אסור לכם בשום אופן לזוז מהמזוודות, שמרו עליהן היטב עד שאחזור. אם מישהו יפנה אליכם, או ידבר אתכם, אל תענו! אל תדברו איתו!! אל תלכו אחריו ואל תזוזו מהמקום!!!"

התיישבנו שנינו על המזוודות. היינו שני ילדים קטנים בעיר זרה. אנשים חלפו על פנינו. עוברים ושבים הסתכלו בנו. ודאי (לפי החפצים) הבינו כי באנו מרוסיה. היו גם כאלה שחלפו על פנינו ולא שמו לב אלינו כלל.

לפתע ניגש אלינו איש סיני - זה היה הסיני הראשון שפגשנו - בעיניי, אז, נראה כשיא הכיעור, מפחיד ממש. עור פניו היה צהוב (דבר שניראה לי אז מוזר מאוד) עיניו מלוכסנות וצרות מאוד.

(מאוחר יותר כבר ידעתי ני הסינים הבאים מהצפון, ממנצ'וריה, הם גדולים וחסונים במבנה גופם ופניהם מכוערות מאוד ואילו הסינים, הבאים מהדרום, הם עדינים, קטנים ויפים יותר).

הסיני הגדול והמכוער הזה, ניגש אלי והתחיל לדבר איתנו ברוסית צילגת. שנינו נבהלנו מאוד. לא הבנו מה הוא אומר וגם זכרנו את אזהרתו של אבא. כנראה שהיה איש טוב ורגיש וכאשר ראה כי גרם לנו פחד ובהלת יתר, הלך לו.

הזמן חלף לאט ואנחנו המשכנו לחכות לשובו של אבא. עברו במקום בעל ואשתו אנשים צעירים, הם שוחחו ביניהם, והנה, אני מבינה את שפתם!! הם מדברים ברוסית!! הפחד והבהלה עזבוני אט אט, התחלתי להרגיש משוחררת יותר. הבעל פנה אלי ברוסית ושאל:

"ילדה מהיכן אתם באים?"

לרגע אחד, שכחתי את כל אזהרותיו של אבא, כל כך שמחתי שפונים אלי בשפתי וענית:

"אנחנו מרוסיה".

והאיש המשיך ושאל:

"מאיפה בדיוק ברוסיה?"

"ממוסקבה" ענית.

"איך שם?" שאל.

"טוב מאוד" אמרתי. כך חשבת אז, כך הרגשתי כילדה קטנה שאינה מבינה את המתרחש סביבה.

"לחם יש?" המשיך ושאל.

"כן, יש לחם" ענית.

"איזה לחם?"

"איזה לחם שאתה רוצה", אני אומרת לו.

והאישה, עומדת לצידו ואינה משתפת בשיחה. ואז הוא מסתובב אליה ואומר לה: "את רואה, אמרתי לך שהכול בסדר שם, בואי וניסעי!" ואני מבחינה על פי תנועות גופה כי אינה רוצה כלל לנסוע לשם, והוא ממשיך ומנסה לשכנעה. לבסוף נטל אותה בזרועה ופנה ללכת. והיא נראית לי כה מפוחדת ומבוהלת.

ואני חושבת בליבי:

"מה היא מפוחדת כל כך?"

הייתי אז ילדה מוגנת ובטוחה. כל פת לחם שהגיעה לפי - מישהו נלחם כדי להשיגה. לא יכולתי, כמובן, להבין את משמעותם של הדברים ודאי לא להבין עד כמה הייתה התקופה קשה לכולם.

האיש והאישה פנו והלכו. מידי פעם, מאוחר יותר, הרהרתי בליבי: האם הצליח לשכנעה? ואם כן, אוי ואבוי לשיניהם!! שמא בדבריי חרצתי את גורלם....

אבי חזר. שמחה וששון! שוב עולים על הרכבת ושוב נוסעים. אלא שהפעם התנאים משופרים והאוכל אחר. בפעם הזאת נהנינו מאוד מהנסיעה. נסענו לנו - כך להנאתנו - ברכבת. הספסלים נוחים לשיבה. מידי פעם מגישים לנו אוכל. עולם אחר, תנאים אחרים, כך עד שהגענו לנמל בעיר דאיראן. שם חיכתה לנו דודתי.

(דאיראן הוא מקום שנשלט על ידי היפנים עוד מימי מלחמת העולם הראשונה. שם התנהל הקרב המכריע בין יפן לבין רוסיה הידוע בשם: פורט-ארטור).

כדי להגיע אל יעדנו הסופי - העיר סינטאגו - היה עלינו להפליג במסלול שרק באמצעות אוניה אפשר היה להגיע ממנו אל העיר.

אני זוכרת את רציפי הנמל הומים אדם. כולם מוכרים וקונים. ראיתי שם דברים שלא ראיתי מימי לפני כן - בננות למשל. הפעם הראשונה בחיי שראיתי בננות!! לא רק שראיתי, אלא, אפילו קנו לנו בננות הן נראו לי מוזרות, וטעמן היה איום ונורא בעיניי. לא הייתי מסוגלת לאוכלן וזרקתי אותן למים.

חיכינו בנמל עם דודתי עד שתגיע האוניה - שמה היה "דאיראן מארו". אוניה קטנה השייכת לחברה יפנית. עובדיה היו יפנים כולם, והייתה מלאה עד אפס מקום. עמוסה בסינים רבים. הכול היה חדש עבורנו, זו הייתה ההפלגה הראשונה שלנו. הפעם הראשונה בה דרכנו על כלי שיט. הפעם הראשונה בה ראינו איש יפני.

כאשר היינו בלב הים, התחוללה סערה והאוניה הטלטלה מצד לצד. כל מי שהיה על סיפונה חלה במחלת ים והקיא. כך גם דודתי, שבנוסף לכך הייתה גם במתח רב, שמא ניפול למים הגועשים. עם זאת לא רצתה שנשנה בחלקה התחתון של האוניה, מפני שהצחנה שם הייתה בלתי נסבלת.

למחרת בבוקר, היה שקט. כולנו נרגענו. הוגש לנו אוכל סיני. זו הייתה הפעם הראשונה בחיי שראיתי אוכל סיני. זו הייתה הפעם הראשונה בחיי שראיתי אורז. טעמו לא מצא חן בעיניי. גם אחי וגם אני לא אכלנו ממנו. מה עוד שהאוכל הוגש לנו עם שני מקלות עטופים בנייר. זה הפליא אותי מאוד. כיצד אפשר לאכול עם שני מקלות? התבוננתי באנשים האחרים האוכלים במימנות רבה ורק אחי ואני הבטנו בהם ולא אכלנו דבר. המלצר היפני שמ לב ששנינו לא אוכלים - לא בבוקר ולא בערב - חס עלינו והביא לנו חלב משומר בפחית. החלב היה סמיך ומתוק מאוד. שפכנו אותו על האורז וכך אכלנו אותו (כשהבין את מצוקתנו הביא לנו היפני גם שתי כפות). לראשונה מזה 24 שעות שהכנסנו משהו לפינו. בזכותו של אותו יפני שהיה אחראי על המטבח....

בדרכנו הארוכה בסין, עוד נפגוש אנשים טובים רבים שיגלו רגישות כלפינו.

ההפלגה הסתיימה. סוף סוף הגענו לסינטאגו.

החיים בסין

סינטאגו הייתה עיר קיט הממוקמת לחופי מפרץ. דודתי החליטה להתישב במקום ולנסות להקים בו פנסיון, מאחר וקונסוליות זרות רבות, בחרו להשתכן בה.

באותה התקופה, היה מקובל בקרב האוכלוסייה הזרה שהתגוררה בסין, שנשים בוגרות, בעלות משפחה, שנותרו ללא בעלים, מחפשות בערי הנמל, בהן רבה תנועת אנשי העסקים, בית גדול להשכרה והופכות אותו לפנסיון. הן היו מספקות לאנשי העסקים חדר ללינה וכלכלה.

לאחר שמצאו את הבית המתאים, היו מרהטות אותו ברהיטים אלמנטאריים, דואגות לניקיון, ומגישות ארוחות מסודרות לאורחים. כך זכו בקורת גג להן ולילדיהן ובהכנסה יפה. גם דודתי וחברתה תכננו לעשות זאת.

המקום היה ציורי מאוד, הררי ויפה. היה עליהן לחפש בית במקום שנוח להגיע אליו, כיוון שהתחבורה התנהלה באמצעות ריקשות בלבד. סיכוייהן להצלחה היו טובים, מאחר ורק בית מלון מסודר אחד - שהיה יקר מאוד - היה במקום.

תופעה זאת - של נשים שמנהלות פנסיונים - התפשטה מהר מאוד, גם לשנחאי, שם היו האוניברסיטאות הגדולות ולשם שלחו האנשים את ילדיהם להמשך לימודיהם. נערים ונערות אלה, היו זקוקים לפנסיון טוב ואמין. מאוחר יותר, הגיעו הפנסיונים הקטנים - המנהלים על ידי נשים - לסין כולה. זאת הייתה תעסוקה מכובדת ומקובלת על נשים בוגרות שרצו להתקיים בכבוד ולפרנס את משפחותיהן.

דודתי לא רצתה להפסיד את העונה, ויצאה מיד לתור אחר בית המתאים לפנסיון. תוך כמה ימים, מצאה בית יפה, ממוקם בראש גבעה. לנו הילדים לא הייתה כל בעיה לטפס אליו, אך דודתי שסבלה מראומטיזם, התקשתה בכך מאוד, ואילו אבי לא יכול היה כלל להגיע אליו, בשל נכותו הקשה.

היא סידרה את הבית כראוי, ופתחה בו פנסיון בן חמישה חדרים. העסיקה שלושה עובדים

מקומיים (ביניהם היה טבח סיני שהיה אחראי על בישול האוכל. לא היו אז בעיר קיוסקים או בתי קפה. הסינים לא ידעו כלל לבשל אוכל אירופאי. היה חשוב לספק לאורחים את מה שהיו רגילים לו בארצותיהם).

דודתי הייתה תמיד הדומיננטית והשולטת בכל מה שקורה בפנסיון. ניסתה ככל יכולתה לגרום לאורחים לחוש בבית - דבר לא פשוט בסביבה כה שונה וזרה.

מה זכור לי מתקופת היותנו בסינטאגו?

לאחר שהסתגלנו למקום, החליטה דודתי כי עליה לרפא את הראומטיזם שלה באמצעות קרני השמש. היא הכינה עבורנו סנדוויצ'ים ושתייה וירדנו כולנו לשפת הים. הפגישה הראשונה עם הים הייתה חוויה גדולה ומלהיבה עבורי. חוויה כה חזקה, שעד היום אני זוכרת אותה בפרטי פרטים. פתאום יצאנו מן ההסגר שהיינו נתונים בו במשך שנים (כפי שצייתני, ילדים ברוסיה לא הורשו לצאת מבתיהם). חדות הציאה אל המרחבים, אל הטבע, הייתה זרה לנו. לא הכרנו את כל נפלאותיו של הטבע. לא נשמנו אוויר צח. אוויר של חופש...

והנה הים, השמיים הכחולים הפרושים מעלינו, אנשים יושבים בשמש ונהנים, מרחבי המים האינסופיים... לאן הם מובילים?

המדוזות הקטנות, הצדפים, הרוח הנושבת בפנינו וריחו המלוח של הים. זה היה נפלא! מחייה נפשיות!! החוף הקטן, בו שהינו, היה שייך לארמיה יפנית שערכה במקום את אימוניה. אני זוכרת כמה נדהמנו לראות - בפעם הראשונה - חיילים יפניים במסדר. הם היו צעירים מאוד. כבני 15-16 ערומים כמעט לחלוטין. לבושים רק בתחתונים צעירים - כך היו עורכים את תרגילי הסדר שלהם. זה היה מדהים ובלתי נשכח עבורנו...

שם על החוף היו לנו שעות יפות. היינו משתוללים, אוכלים מהסנדוויצ'ים שהכינה לנו דודתי. וסופגים את קרני השמש לקרבנו. הכול היה קסום ומסתורי בעינינו, מה יש מתחת לקרקעית הים? מה יש בקצה האופק? איך חיות המדוזות במים?

אלא שלאחר כמה ימים של אושר, הגיעו אורחים לפנסיון. דודתי כבר לא התפנתה לרדת אתנו אל חוף הים. היינו מאוכזבים מאוד. המשכנו לדרוש ממנה שתלך איתנו לים והיא הבינה עד כמה זה חשוב לנו.

לא ויתרנו. לבסוף נאותה, אך אמרה לנו כך:

"אינני רוצה למנוע מכם את התענוג הזה. ארשה לכם ללכת לבדכם בשני תנאים: האחד, שתבטיחו לי שלא תכנסו למים יותר מאשר עד למותניכם. והשני, שלא תתרחקו מהאנשים המבוגרים הנמצאים על החוף!!" היינו מוכנים לקבל כל תנאי ובלבד שתרשה לנו ללכת שוב לים...

דודתי הקפידה על שמירת השבת. ובהתאם לכך, התארגנה מראש שלא תצטרך לעשות כל מלאכה בשבת. כמובן, שגם לים לא הסכימה ללכת ביום זה. יום אחד - זה היה בשבת - אמרה לנו דודתי שאנו הולכים לראות פארק מיוחד.

התלבשנו יפה. נקיים ומצוחצחים יצאנו לדרך. הלכנו עד שהגענו למקום אליו הוביל השביל, הרמנו את עינינו ונדדמנו: הר גבוה ניצב מולנו. שני עמודי שיש עצומים התנשאו מעלינו. צבעם היה ורדרד והם ניצצו בשמש.

בראשם הייתה כתובת שלא הבנו את פשרה. בין שני העמודים השתרעו מדרגות רחבות ויפות העשויות גם הן שיש. רצנו מיד במעלה המדרגות - אני זוכרת עד כמה התקשתה דודתי בטיפוס המדרגות - כשהגענו לבסוף לקצה, נעתקה נשימתנו מן המראה הנפלא שנגלה לעינינו, התמונה הייתה מדהימה ביופיה!!

ההר ניצב מולנו סדור כולו טרסות טרסות וביניהן מורדות תלולים. העצים, שהיו כולם עצי מחט, אורנים למיניהם, היו פזורים בין הטרסות. המראה היה בלתי נשכח!! יציבנו של הגן נראה טבעי.

מי הצליח לתכנן מעשה אומנות שכזה?

הייתה תחושה כי הטבע בעצמו פיסל את התמונה הנפלאה הזאת. שקט מוחלט שרר במקום. רק ציוץ הציפורים נשמע... היינו שיכורים מן היופי הנהדר הזה!! לא מאמינים למראה עינינו!!

מרב פליאה והתרגשות, החל אחי לקפוץ ולצווח בשמחה.

לפתע, שמענו קול מאיים ומפחיד. נבהלנו. איש יפני מבוגר, כועס וזועם, ניצב מולנו. היה לבוש במכנסים ומעליהם זקט עבודה. בידו החזיק בגורף עלים גדול. זה היה הגנן. בזעם גדול החל צועק עלינו. היינו מופתעים. מול כל היופי שנגלה לעינינו וההתפעמות שהוא גרם לנו, עומד מולנו לפתע מישהו כה מפחיד ומאיים. לאט לאט התחלנו להבין מה קרה - אסור היה לנו להקים רעש במקום!

מאוחר יותר, למדנו, עד כמה חשובה שמירת השקט בתרבות היפנית. איפוק ושקט הם שני עקרונות חשובים ביותר שאין להפר אותם. והנה אנחנו הפרנו את שניהם גם יחד (אז, עוד לא הבנו כמה חמור המעשה ובל ייעשה).

בתוך הפארק הנפלא הזה, ניצבו בתי מקדש קטנים. המקום הנפלא הזה גרם לנו להתפעמות עזה, לא רצינו לעזוב אותו - ולחזור הביתה. התחיל להחשיך מוקדם. צמרות עצי האורן הגבוהות הטילו את צילן המתארך.

קסם בל יתואר היה שפוף על הכול...

תמונה זו - שנחקה בי עמוקות - נותרה כזיכרון חי. כמה יפה יכול הטבע להיות כשהוא משולב בכישרון האנושי...

שהינו בעיר כ-3-4 חודשים. זו הייתה עונת האביב. אחריה הגיע הקיץ, הנחשב לשיא עונת התיירות.

עם תום הקיץ, התרוקנה העיר. האורחים נעלמו. תמה העונה. היה ברור לדודתי, כי לא נוכל להישאר שם גם בחורף, ועליה למצוא את פרנסתה במקום אחר.

היא שמעה על העיר מוקדאן, שהפכה למוקד מסחרי חשוב ואנשי עסקים רבים נוהרים אליה, שיש בה פוטנציאל עסקי טוב, והחליטה לעבור לשם. בסיועם בינה לבין אבי הוחלט - היא תיקח אותי ואילו אחי יישאר עם אבי. שוב פרידה.

שנחאי היהודית ב-1936

בברכה לרב מאיר אשכנזי ז"ל במלאת 10 שנים (1926-1936) כרב הראשי של יהודי שנחאי

אנהנו יהודיך ומעריצך הרבים המסורים לך רבנו היקר!
 בברכים אותך והת כל בני ביתך הנעלים והיקרים מקרב
 לב ונפש ביום הזה במלאת לך עשר שני עבודתך הפורה
 של שדי מערכת עם ישראל במהנינו בקהלתנו.
 ומאחלים אנהנו לך אשר ועשר, שלום ומרץ, ברכה והצלחה
 רבה, להמשיך עבודתך לנהלנו בשבטך ובמשענתך בנאות צדק
 ובמרעה טובה, ועל מי מנוחת ינהלנו, ותזכה במהרה להביאנו
 יחד עם גנאלנו משיח צדקנו, לארצנו, ארץ ישראל, שהיא לעם
 ישראל, על פיתורת ישראל, אורייתא, וקודשא בריך הוא, וישראל, בלהקד

העומדים על הברכה

חניף חסדך הרעבים ללחם
 ולתורה בשאינתו
 תעזרת עלי הארמון הרחוק
 יישיב סניאוסו סליטיי ברינא
 טו ב 1936

Society to Support
 The needy Jews abroad
 Shanghai.

יצד ההסתדרות הציונית בשנחאי
 The Zionist Association "Kadymah" Shanghai
 "קדימה"

"KEREN KAYEMETH"

The Erez Jsrael (Palestine) Foundation Fund.

„Keren Hayesod“, Ltd.

בית הכנסת "אהל משה"

התורה והחיים נהנהגו על ידי התורה
 האמונה מלפנינו שלמים א
 תורה וחסד

התורה והחיים נהנהגו על ידי התורה
 האמונה מלפנינו שלמים א
 תורה וחסד

THE GEMILATH CHESED ASSOCIATION, "TUMCHA"
 LOAN WITHOUT INTEREST.
 SHANGHAI.

שלא כבספרות קלאסית מערבית, אשר בה היה הנושא הדתי הגורם הדומיננטי, הרי הספרות הקלאסית הסינית היתה חדורה עמוקות בנושאים היסטוריים וסוגיות חברתיות. היה לה מגוון עשיר של סגנונות ומגמות אשר התפתחו והביאו עמם רעיונות חדשים בקונטקסט של תקופות היסטוריות שונות. כך, השירה והפרוזה הקלאסיות הגיעו לשיא התפתחותן בתקופת שושלות טאן וסון (618 - 1276 לספ"ה), אמנות התיאטרון ראתה את שעת הזוהר שלה בתקופת שושלת יואן (1271 - 1368), ואילו הנובלה שגשגה ופרחה בתקופת שושלות מין וג'ן (1368 -- 1911). בעוד הספרות הסינית המודרנית נשארה נאמנה למסורתה הקלאסית, היא גם הפנימה את הרעיונות והטכניקה של כתיבה מתרבויות המערב.

כתיבת היסטוריה

עוד במאה העשירית לפנה"ס הונהגה בסין משרת היסטוריון רשמי אשר תפקידו היה לנהל רישום מאורעות היסטוריים שהתרחשו במדינה. "תולדות האביב והסתיו" מפרי עטו של קונפוציוס היה ספר ראשון של תולדות סין מן הסוג הזה. מאז והלאה דבקו ההיסטוריונים הסיניים להשתמש בחומר היסטורי אותנטי. התגליות הארכיאולוגיות המודרניות הוכיחו את רמת הדיקו הגבוהה של הרישומים הקדומים הללו. סי-מה-צ'יאן (90-145 לפנה"ס), ההיסטוריון המהולל מתקופת שושלת חאן המערבית, היה הראשון לכלול בספריו את הביוגרפיות של הדמויות ההיסטוריות.

הספרות ההיסטורית הסינית המודרנית יחד עם היותה נאמנה למסורת העבר, שואבת גם מתוך המחשבה המערבית כדי לחקור בנסיין ההיסטורי

של סין בת זמננו מזוויות ראייה שונות ומגוונות.

השירה

כדי להפנים את המהות והרוח של הספרות הסינית הקלאסית, יש בראש וראשונה לפנות אל השירה הקלאסית שלה בגין היותה המייצגת האופיינית ביותר של ליריות המסורת הספרותית הסינית. מתחילת התפתחותה היתה השירה כלי בידי המשוררים הסיניים כדי לבטא את שאיפותיהם הנעלות.

האנתלוגיה הקדומה ביותר של השירה הסינית, שי ג'ינג (ספר השירים), לוקטה ונערכה בתקופת "האביב והסתיו". היא מורכבת משני חלקים - שירים עממיים ושירי חג וטקסים של האצולה. בדורות מאוחרים יותר התפתח ה"שי ג'ינג" למגמות רומנטית וריאליסטית. שני המגמות הללו יצרו קבוצה של משוררים דגולים אשר המפורסמים בהם היו המשוררים הרומנטיים לי-בו, או לי תאי-בו (702 - 762 לספ"ה) ו-דו-פו (712 - 770). בתקופת שושלת סונג שינו הזעזועים החברתיים החריפים אשר פקדו אז את המדינה את מגמות הרומנטיות של שירה סינית לכיוון ריאליסטי-בדרני אשר הגיעה לשיאה בתקופת שושלת יואן.

השירה הסינית בת זמננו שואבת את נושאה וסיגננה בעיקר מחיי יום-יום של העם הפשוט, אם כי ממשיכה לדבוק בליריות המסורתית של השירה העתיקה.

כתיבת מסות סאן-יון (Essay writing)

קונפוציוס האמין כי הסגנון של מסה הוא סגנון כתיבה המתאים ביותר לבטא את מהותן של אתיקה ואידאולוגיה. הסופרים אשר נהגו

לכתוב בסיגנון זה עסקו בעיקר בפיתוח טכניקה של הכתיבה וגרמו לכך שהסגנון סאן-יון הפך לפורמליסטי וחסר גמישות והמאמרים שחברו בסגנון זה איבדו את חיוניותם. למרות שסגנון המסה הסינית בת זמננו אינו משתמש בשפה וצורתה העתיקות, עדין נשארו בו אפיונים המאפשרים ליהנות מן האסתטיקה המהודרת של אותה תקופה.

הרומן

בעוד השירה הסינית והמסה סאן-יון פותחו על ידי חוגי הליטורטי, ז.א. אנשי מדע וספרות, היה זה בקרב העם הפשוט אשר הרומן הסיני נולד וגדל. הסיפורים המוקדמים של תקופת טאנג (618 - 907 הספ"ה), הידועים כ-צ'ואן-צ'י (רומנים), שאבו את נושאייהם מתוך האגדות העתיקות והיו בעלי דימיון וחנניות עדינה. תקופת השושלת מינג (1368 - 1644 הספ"ה) רומנים אלה היו כבר נכתבים על ידי חוגי הליטורטי. בין הרומנים המוכרים ביותר אשר גם תורגמו לשפות מערביות רבות והמייצגים תקופה זו הינם "הקוף או המשא מערבה" המבוסס על משאו האגדתי של הנזיר הבודהיסטי המפורסם סיואן-זאנג להודו כדי להביא משם לסין את כתבי הקודש הבודהיסטיים, ו"חלומי של החדר האדום", הסאגה הדרמטית המתארת את הגרלות הטראגיים של ארבע משפחות.

בשנות ה-1920 הסופרים הסיניים החלו משתמשים בשפה של יום-יום מודרנית. מגמה זו היתה לתחילתו של הדו-שיח בין הנובלה הסינית המודרנית והספרות העולמית. היום אפשר למצוא על מדפי חנויות הספרים בפקין את הנובלות הקלאסיות הסיניות זו ליד זו עם הרומנים פרי עטם של הסופרים בני זמננו.

השפה הסינית - כתובה ומדוברת

קשר ביניהם הייתה המילה הכתובה. לאורך כל תולדותיה של סין שימשה הסימנית הסינית מעין דבק אשר מנעה את ההתפוררות של המדינה הענקית חזרה לחלקים נפרדים.

אך לא היה בכך די. בעוד שצ'ין שי חואן-די הצליח לאחד את הסימניות, נשארה השפה המדוברת שנויה במחלוקת לגבי איזה ניב חייב להיחשב כרשמי מבחינה משפטית מחייבת. היה זה רק בימינו (1955) כאשר ממשלת סין העממית הכריזה על הניב המנדריני של בייג'ינג בתור ניב סטנדרטי ומשרד החינוך הסיני החל משריש אותו בשאר המחוזות של המדינה. לזכותה של השפה הסינית יש להוסיף עוד סגולה אחת אופיינית לה: בתקופה קשה ומסובכת של מודרניזציה והסתגלות לשימוש

הראשון של שושלת צ'ין והמאחד של עשרות נסיכויות סיניות מסוכסכות למדינת סין מאוחדת אחת, הוא הנהיג רפורמה במערכת הכתב הסיני אשר קבעה כי גודל הריבועים של סימניות באותו מסמך יהיה אחיד, בלי להתחשב במספר הקווים של הסימנית. רפורמה זו אפשרה ליצור שורות אחידות לפי רצונו של הכותב ולפתח סגנון כתיבה משלו. כפי שנראה בפרק על הקליגרפיה הסינית, הייתה זו רפורמה תרבותית חשובה מאין כמוה אשר קבעה את עתידה של השפה הסינית לאלפי שנים קדימה.

הייתה לרפורמה זו גם השלכה פוליטית-חברתית חשובה לא פחות: בגלל גודלה הענקית, כללה סין מחוזות רבים אשר בהם דיברו התושבים בכליל ניבים שונים כשהאמצעי היחיד לקיים

לפחות מהיבט תרבותי אחד דומים שני העמים - הסיני והיהודי - איש לרעהו: שניהם אוהבים אהבת נפש ומכבדים את המילה הכתובה בשפתו. דוגמה קטנה לדמיון זה: לפי מסורת יהודית עתיקה, קוברים ספר תורה שנפגם בידי האויב כדוגמת קבורת אדם אשר מת על קידוש השם. בסין, על פי המסורת הסינית, שורפים כל פיסת נייר אשר עליה כתובה סימנית סינית אחת, כאשר על פי אמונתם, עולות האותיות השרופות השמימה. עוד ימצאו ארכיאולוגים בדורות הבאים שרידי תנורים שהיו מיועדים למטרה זו. (פ.ו)

הסימנית הסינית הינה אחת השיטות העתיקות ביותר של כתיבה בשלושת אלפי השנים האחרונות בתולדות האנושות. כאשר עלה לשלטון צ'ין שי חואנג-די, (שלט 246 - 209 לפנה"ה), הקיסר

ההתפתחות של יחסי ישראל-סין

ראיון ת.קאופמן למרכז ישראל-אסיה לרגל 60 שנה להקמת הרפובליקה העממית של סין מרוסית / יהודית סנדל

לרגל 60 שנה להקמת הרפובליקה העממית של סין, פנה המרכז ישראל-אסיה למספר אישים, אשר פעילותם קשורה להסדרת היחסים בין ישראל לסין בשטחים הדיפלומטיים, עסקיים, חינוכיים ותרבותיים, בבקשה להתחלק עמם בדעותיהם על העבר והעתיד של היחסים.

בין הנשאלים היה תדי קאופמן, יו"ר אגוד יוצאי סין בישראל. אבותיו עזבו את רוסיה בשנת 1912 והוא נולד בחרבין ב-1924. שם התגורר עד 1949, ועזב לישראל עם הקמת המדינה.

שאלה: מה זכור לך במיוחד משנות הילדות? תשובה: גרנו לצד הסינים שנים רבות. יהודים מרוסיה חיו בסין 65 שנה. הסינים לא נתנו לנו מעולם להרגיש, שאיננו רצויים בארצם, גם בשנים הקשות של הכבוש היפני בין 1931-1945. האוכלוסייה הסינית שיתפה פעולה עם כל הזרים שהתגוררו במדינה, רוסים, גרוזינים, יהודים ואוקראינים. חברות עסקית מפותחת שררה בין היהודים לסינים. אפשר להביא לדוגמה את היצוא של הפרוות, אחד מתחומי היצוא הגדולים לארה"ב, גרמניה ועוד.

שאלה: ב-1948 כאשר ישראל הפכה למדינה עצמאית. מה התרחש?

תשובה: סין הייתה תחת כבוש יפני עד אוגוסט 1945. לאחר תבוסת יפן בסין החלה מלחמת אזרחים בין תומכי צ'יאן קאי שק לתומכיו של מאו דזה-דונג אשר נמשכה עד 1949. כאשר צ'יאן קאי שק ואנשיו נסוגו לאי טיוואן (פורמוזה לשעבר), הסינים הכריזו על הקמת הרפובליקה העממית של סין. הגבולות הפנימיים

שיתוף פעולה בין שתי המדינות. אם ברצונך ללמוד את השפה הסינית בישראל, תיווכח, שכל הפקולטות המלמדות סינית, מלאות עד אפס מקום. סטודנטים ישראלים רבים לומדים סינית. זה מראה, שהם רואים עתיד בפתוח היחסים בין שתי המדינות.

עבודת המשרד של אגוד יוצאי סין

משרד אגוד יוצאי סין פתוח לקהל מיום ראשון עד יום חמישי בשעות 9.00 בבוקר עד 15.00 בצוהריים.

ישיבת ההנהלה של אגוד יוצאי סין

ב-30 לנובמבר התקיימה ישיבה רגילה של הנהלת אגוד יוצאי סין בהשתתפות ת. קאופמן, י. קליין, ר. ויינרמן, ט. פיסטונוביץ', א. פודולסקי, א. ונדל, י. ביי, י. סנדל, י. גורי, ג. כץ, ר. רשינסקי וחברי וועדת הביקורת מ. ליכומנוב וג. ברובינסקי. נעדרו מסיבות שונות ב. ברשדסקי וא. פרדקי, מחמת מחלה נעדר ד. גוטמן.

ת. קאופמן דיווח על עבודת האגוד בתקופה שבין 1.1.2009 עד 30.11.2009. הדו"ח אושר.

י. קליין ממלא מקום יו"ר וגזבר האגוד הציג דו"ח כספי לאותה תקופה. הדו"ח אושר.

ההנהלה אישרה חלוקה 130 מלגות לסטודנטים-ילדים, נכדים ונינים של יוצאי סין לשנת הלימודים 2010-2009. כמו כן אושרה תכנית וכן הוצאות הקשורות לפגישה המסורתית של יוצאי סין, אשר תתקיים ב-7 לינואר 2010 בתל-אביב.

ההנהלה אישרה הגדלת מענק חודשי לנזקקי עזרה סוציאלית ל-60 יוצאי סין (בודדים ובעלי משפחות)

השפה הסינית - פתובה ומדוברת = המשרד מעמוד 27

הכתיב הסיני הוא יחיד ואחיד בכל חלקיה, הרי לא כך בתחום השפה הסינית המדוברת: כמעט בכל מחוז סיני מדברים הסינים דיאלקט וניב שונים.

בסין קיימות שבע קבוצות דיאלקטיות ראשיות שונות - והן הקבוצה הדיאלקטית הצפונית ושש קבוצות דרומיות: Wu, Xiang, Gan (Hunanes), Fujianese-Hakka, Cantonese. כל אחת מהן מייצגת את התרבות המקומית שלה. הדיאלקט הצפוני (המבוסס על הניב הפקניזי) הוא הנפוץ ביותר, ומדובר בכ-70% של העם.

בשנת 1955 הנהיגה ממשלת סין את ה"סינית המנדרינית" הידועה בסין כ-putonghua וז"א "סינית המשותפת לכלום", ואילו בשנת 1958 הנהיגה את Hanyu Pinyin, מערכת אלפאבית פונטית לרומניזציה אחידה של סינית המבוססת על הניב הפקניזי. לאחר עשרות בשנים של שינויים והטעמות, הפכה סינית מנדרינית לאמצעי קשר פונטי בסיס ברחבי סין כולה.

והחיצוניים של סין היו פתוחים וקרוב ל-20 אלף יהודים אירופאיים יכלו לנסוע לכל מקום כאוות נפשם. רק לישראל הגיעו מסין קרוב ל-8500 יהודים, השאר פנו לארצות אחרות. ב-1952 נותרו בסין לא יותר מ-600-500 יהודים.

שאלה: אם היחסים בין הסינים ליהודים היו כה טובים, למה עזבו כל היהודים?

תשובה: איש מהיהודים שהתגורר בסין לא קבל אזרחות סינית. היהודים היו פליטים, אשר מצאו כאן מקלט. כתוצאה, חלקם חזרו למקום מגוריהם הקודם ממנו נסו קודם לכן, אחרים נסעו לארצות אחרות. לדוגמה, רוב היהודים ממוצא רוסי היו בעלי דעות ציוניות ועל כן נסעו לישראל. כאשר ב-1948 הוקמה מדינה יהודית, היה להם לאן לנסוע.

שאלה: ידוע, שישראל הכירה ברפובליקה העממית של סין בינואר 1950, אך היחסים הדיפלומטיים בין שתי המדינות כוננו במלואם ב-1992. כיצד השפיע הדבר על התפתחות קשרי מסחר בין ישראל לסין?

תשובה: קשרי המסחר החלו להיבנות מספר שנים לפני כנון היחסים. נכון להיום, המסחר מתפתח בכיוונים שונים, בייחוד בשטח החקלאי. במישור הכללי, יצוא סחורה לסין מישראל מסתכם ב-1,5 מיליארד דולר, ויבוא מסין לישראל - בקרוב ל-4 מיליארד דולר, כך שאנו שותפים חשובים למסחר בסין, למרות שישראל מדינה קטנה.

שאלה: מה לדעתך תחזית לפיתוח היחסים בין סין לישראל לעשר השנים הקרובות?

תשובה: אני בטוח, שהיחסים בין שתי המדינות ימשיכו להתפתח, מאחר וסין הופכת למעצמה עולמית, וישראל מעונינת בקשרים טכנולוגיים, מסחריים ותרבותיים עם סין. בכל התחומים נשמר

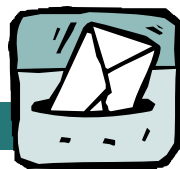
וטענו כי הסימנית הסינית נקלטת לא באמצעות זיכרון מכני, אלא על ידי קליטת הקשר בין חלקי הסימנית, דבר שיהפוך לבלתי אפשרי במקרה ותקוצר הסימנית, ומן ההכרח תביא להנמכת הערך הרוחני של השפה. בסופו של דבר ניצח ההיבט הפורמאלי את ההיבט הרוחני ואלפי סימניות קלאסיות קוצצו ללא היכר. אולם בכך המחלוקת לא תמה, ועתה, עשרות שנים לאחר המעשה מתחדשים הוויכוחים, הפעם אם לא נעשה טעות בשיקול, והקיצור של הסימניות נעצר כמעט לחלוטין.

המילון הסיני הקלאסי שנכתב על ידי הקיסר קאנג-סי משושלת ג'ינג (זהב) האחרונה (1644 - 1912) והנקרא על שמו "קאנג-סי-דזה-דיאן" מונה יותר מ-42,000 סימניות.

הדיאלקטים השונים

סין הינה ארץ נרחבת בעלת אוכלוסייה ענקית. בעוד

במיכון ומכשור מודרניים, לא נזדקקה השפה הסינית לאמץ מינוחים מערביים. רוב רובם של שמות, מונחים ופעולות בהנדסה, רפואה, אלקטרוניקה ואף במחשוב נשארו סיניים מקוריים. כמובן, שאין זה אומר, שכמו בכל שפה חיה ומתפתחת, לא חלו גם בשפה הסינית, המדוברת והכתובה, התפתחויות ושינויים אשר הדרסטית שבהם חלה בכתיבת הסימניות: עוד בשנות ה-1920 המאוחרות קמה בסין תנועה למען רפורמה בכתיב הסיני. הרפורמה דגלה בקיצור במספר הקווים ברוב הסימניות הסיניות המסורתיות וגרמה בחוגים אקדמיים ומדעיים למחלוקת רצינית ביותר. מטרת המחיבים הנהגת הרפורמה זו הייתה הבערת האנאלפביתיות בקרב העם, כי על פי תפיסתם היקשה מספר רב של קווים בסימנית על קליטתה והיווה מכשול להחדרת השפה הכתובה בקרב העם הפשוט. מאידך, שללו מתנגדי הרפורמה את הנהגתה

מר תדי קאופמן היקר,

הרשה לנו להודות לך ולכל הפעילים באיגוד, על פועלכם שנים רבות בשימור המורשת של יהדות סין לדורותיה ובמיוחד לך, העומד בראש הארגון, במסירות ובנאמנות, שאין לה אח ורעי במחוזותינו. תודה מיוחדת, בשם משפחתנו, על ארגון הערב הזה, לזכרו של סבנו הרב קיסילוב ז"ל. רצ"ב תרומה לארגון יוצאי סין. בברכה ובתודה ושנה טובה לכולם

סימה ואיבי כסלו
חיפה

אל: איגוד יוצאי סין

מאת: אסתר אברהם

שלום רב,

מה שמחתי לקבל את עיתון הבולטין היוצא לאור דרככם. בעיתון האחרון בשפה האנגלית הופיעה הכתבה על דודי - הר' יצחק אברהם - אחי שחזר לביקור היסטורי בשנחאי. נפעמתי לקרוא איך סבב בפחתי הבתים שם, נשם והריח בליל מראות וקולות. סיפר בהתרגשות על קבלת הפנים שזכו לה משהגיעו פליטי ישיבת מיר אליהם. אני רואה חשיבות רבה לתיעוד מורשת יוצאי סין ומברכת אתכם על פועלכם הרב ותרומתכם למטרה נשגבה זו. ועל כך תבורכו!

אסתר אברהם
ירושלים

לדעת יותר על העם היהודי

אני מתכננת לסתיו/חורף 2010-2009 קורס בקהילת "מבקשי דרך" בירושלים (בשדרות שי עגנון 22), על סיפוריהם, מנהגיהם ומסורתיהם של יהודים שהגיעו ארצה מארצות שונות. אני חושבת שזה מאוד חשוב ויפה אם נוכל להכיר דרך קורס כזה את עמנו גם ממבט זה. אני מאוד אשמח לשמוע על ההיסטוריה העשירה במיוחד של יהודים יוצאי סין ולכן אני פונה אליכם בתקווה לקבל את עזרתכם. אני ארגנתי בקהילה שלי כבר שני קורסים פתוחים לציבור הרחב. כותרת הקורס הראשון היתה, "מפגש עם דתות ירושלים". זה היה מאוד מעניין להכיר כמה מהדתות שיש להם מושב בבירת ישראל, אבל עוד יותר חשוב להכיר את עמנו, לכן כותרת הקורס השני היתה, "מפגש עם עולם היידיש הלא מוכר". גם הקורס הזה זכה להתעניינות רבה בציבור. ועכשיו הגיע הזמן לדעת עוד יותר על העם היהודי ולכן אני מנסה לבנות קורס שבו אפשר להכיר את העולם שאנו יודעים שהוא קיים, אבל לעומק עוד לא שמענו עליו. אני משערת שזה יכול להיות קורס מעניין ונפלא ואולי נסיים אותו עם ערב תרבותי חברתי שאליו אני מקווה גם יגיעו החברים שלכם. הקהילה שלנו קשורה ליהדות המתקדמת אבל שומרת על צביונה כ"מבקשי דרך". מאוד חשוב לנו ללמוד ולהיפגש עם עולמות שלא מוכרים לנו כל כך. אני בטוחה שקורס כזה יכול לתרום הרבה ולכן הנכם מוזמנים להשתתף בו. לצערי, אנו מחפשים מרצים בהתנדבות בלבד, אבל כמובן אם יהיה צורך נשלם הוצאות נסיעה ברצון. זה מאפשר לנו גם לתת אפשרות לכל אחד להגיע לקורס ולבקש דמי השתתפות סמליים בלבד. אני מאוד מקווה לקבל תשובה חיובית מכם ואשמח להכירכם. אני מאחלת לכם יום יפה ומוצלח ומודה לכם על תשובתכם בהקדם. בכבוד רב ובברכה,

פליס רוזנברג
ירושלים

מר קאופמן היקר!

הרשה לי להודות לך ולכל צוות בית הכנסת על שטרחתם ועמלתם לקיים את האזכרה המוצלחת לזכר סבי הרב קיסילוב, ביום א' 6.09.09, בבית הכנסת ע"ש יהדות יוצאי סין ברמת החייל. הננו מבקשים להרים תרומה נוספת הפעם לבית הכנסת ולכבוד השנה החדשה, הבאה עלינו לטובה. כל טוב ושנה טובה,

איבי וסימה כסלב
חיפה

תפקידם של היהודים בעידן הנוכחי- בפתוחה הכלכלי של חרבין

צ'ז'אן טנצ'יאן - המרכז לחקר היהודים באקדמית הילוצ'יאן בפקולטה למדעי החברה

מרוסית - יהודית סנדל

חרבין נחשבה פעם לאחד ממרכזי הכלכלה העיקריים של היהודים במזרח אסיה. בחרבין הקימו היהודים חברות מסחריות והיו פעילים בתחומי כלכלה, עץ, תעשיית פחם ומסחר. כמו כן, קשרו קשרים הדוקים בשטח הסחר הבינלאומי בלונדון ובניו-יורק, והיו הראשונים ליצוא פולי סויה סינים לאירופה. ייצרו מוצרים בעלי תג ידוע ולעסקנותם תפקיד מכריע בפיתוח הכלכלי של חרבין.

כתוצאה, רכשה חרבין שם בינלאומי ונחשבה ל"שיקגו של המזרח". נכון להיום, מה שנותר מהקהילה היהודית דאז, הם מסמכים היסטוריים ומצבות ארכיטקטוניות בבית הקברות היהודי הגדול ביותר במזרח אסיה. המאמצים לשימור ולהנצחת מצבות של תרבות כמו חקר העסקים של היהודים מחרבין משמשים להדוק הקשרים הכלכליים בין סין לישראל, בין סינים ליהודים בכל העולם.

1. הגירת היהודים והפיתוח הכלכלי של חרבין בעידן הנוכחי

בסוף המאה ה-19, צפון מזרח סין הייתה תחת שלטון יפן וסין. בתנאים מסוימים יכולה הייתה חרבין להיות אחת הערים המפותחות ביותר בסין. תוך פחות מעשרים שנה הפך כפר הדייגים למרכז מסחרי של מזרח אסיה ושוק נרחב לארצות מערביות. תפקיד חשוב בכלכלה ופיתוח של העיר נזקק ליהודים. הם הקימו עסקים רבים אשר פיתחו לא רק את כלכלתה של חרבין, אלא גם של כל צפון-מזרח סין. חרבין הפכה למרכז כלכלי של יהודי מזרח אסיה והשפעתה התפשטה על כל העולם.

ב-3 ביוני 1896 שר המסחר הרוסי בשם ויטה, ולי הונצ'אן מטעם השלטון הקיסרי המנצ'ורי חתמו על הסכם סודי, לפיו השלטונות הרוסיים קבלו שורה של זכויות יתר בצפון-מזרח סין. על מנת להשתמש בזכויות אלו, קיבלו שלטונות רוסיה שורה של החלטות לביסוס "תנאים נוחים" שהיו בסיס לשיטת ההגירה של יהודים רוסיים לחרבין. תחילת סלילת מסילת הברזל הסינית המזרחית גרמה לכך, שהמשק הקיים לא יכול היה יותר לספק את הצרכים ההולכים וגדלים למוצרים. בתנאים אלו, החלה להתפתח תעשייה ושוק הון של חרבין. למרות מספרם המועט של היהודים בחרבין הם הפכו לחומר מזרז בפיתוח הכלכלי והחברתי של העיר. ב-1903 לאחר תחילת סלילת מסילת הברזל הסינית המזרחית ובמיוחד לאחר

הקמת הקהילה, מספר היהודים בעיר גדל והגיע ל-500 איש. הפעילות העסקית של היהודים הלכה וגדלה. אחד היזמים היהודים קיבל מנציג שושלת צ'ין ז'יקון על עצי יער, שכללו חמישה גושי הרים מיוערים. באותה עת הגיעה לחרבין קבוצה של יוצאנים. ביניהם היו סוסקין וקבלקין. עם תום המלחמה בין רוסיה ליפן שטף גל חדש של יהודים את חרבין. הישוב היהודי הלך וגדל, והחלה התפתחות אדירה של תעשייה ומסחר. היהודים פתחו עשרות טחנות קמח. באותו זמן החל לפעול מפעל הספנות של סוסקין. בדצמבר 1905 נחתם בטוקיו הסכם בין שלטונות שושלת צ'ין לקיסרות היפנית שכלל שלוש פרובינציות ממזרח סין. בהתאם להסכם, 16 ערים, ובהן חרבין יפתחו בפני עסקים זרים עם עשרים מדינות, כולל רוסיה. בסופו של דבר, נפתחו בחרבין שגרירויות של בריטניה ויפן.

במאי 1907 הוקמה ועדת מסחר בחרבין. היא כללה 12 חברים, ארבעה מתוכם יהודים. עובדה זו מצביעה על החשיבות של היהודים בעיר. באותה שנה, לראשונה החלו היהודים לייצא לאירופה פולי סויה. בית חרושת ראשון ליצור סוכר מסלק נפתח בעיר. בהתאם לסטטיסטיקה, בשנת 1908 בצפון סין התגוררו 6,000 יהודים והונם הסתכם ב-30 מיליון רובל. רוב הסוחרים התגוררו בחרבין. לפני מלחמת העולם הראשונה נמנו בחרבין 116 עסקים יהודיים, ומספר התושבים היהודיים עמד על 5,500 איש.

עם תחילת מלחמת העולם הראשונה ב-1914 התרחבה הפעילות העסקית של יהודי חרבין. הודות להרחבת המסחר וצמיחת הכלכלה הפכה חרבין למוקד מסחרי של ארצות קפיטליסטיות גדולות כמו יפן, אנגליה וארה"ב אשר היו בקשרי מסחר עם רוסיה. לחברות ועסקים מחרבין אשר היו בבעלות יהודית היה תפקיד חשוב בכלכלת העיר. קבלקין השקיע את הונו בייצור שמן סויה. היהודי הגרמני וייגרט פתח חברה גרמנית ליצוא ויבוא. איש עסקים יהודי אמריקני, פתח בחרבין סניף לחברת נפט. לאחר המהפכה הרוסית, רבים מיהודי רוסיה ברחו לחרבין כשהם לוקחים עימם את הונם. ההון היהודי בחרבין הלך וגדל.

עם סיום מלחמת העולם הראשונה, ב-1919, שוק המזון באירופה התדלדל, הורגש מחסור חמור במצרכים חקלאיים. כתוצאה טבעית מהמחסור החל יצוא של מצרכי מזון מצפון-מזרח סין לארצות שונות בעולם. אנשי עסקים

ידועים כמו כן וסוסקין, שהיו בעלי טחנות קמח, תעשיית סוכר, וכן קסטקין שהיה בבעלותו בית חרושת לשמן סויה, הקימו יחד עם שלטונות פרובינציית צ'ילין, את הבנק היהודי במזרח הרחוק, בנק יהודי עממי וכן מכרות פחם ממולינסק. התפתחות היצוא גררה אחריה התפתחות גם בשטח היבוא, שאיפשר לכוון קשרים כלכליים ומסחריים בין השוק המקומי של חרבין לכלכלה העולמית.

ליהודים היה תפקיד מרכזי בפיתוח הכלכלי של חרבין. הם השקיעו את הונם בתעשיות חדשות, הקימו בנקים וחברות בטחון, השתתפו בפעילות הבורסה, היו פעילים בתעשיית העצים והפחם, ובספנות. בין התעשיינים היהודים היו בנקאים מובילים וחשבים, יבואנים ויוצאנים, סוחרים עצים וסוחרים פרוות. הקף המסחר של היהודים עמד על 31.6%, ובתעשייה - 46.5% מתוך כלל ההון של מנצ'וריה.

בהתאם לסטטיסטיקה, ב-1926 מספר החברות היהודיות במסחר ובתעשייה הגיע ל-489, תוך הגדול פי ארבעה מסך החברות ב-1913. תוך עשרים שנה יצוא האורז גדל פי אלף. מספר ענפי התעשייה הגיע ל-28, ושל מסחר ל-25. באותה התקופה מספר היהודים בחרבין עמד על 25,000 איש. במילים אחרות, הקהילה היהודית הגדולה ביותר בסין. באותו זמן התעשייה והמסחר בחרבין היו תחת השגחה של יהודים, דבר שהיה גורם מזרז לצמיחה של החיים היהודיים בעיר.

ב-1929 לאחר ויכוח טריטוריאלי בין סין לרוסיה בקשר לפקוח על מסילת הברזל הסינית המזרחית, עקב מיתון כלכלי עולמי, התקרית המנצ'ורית מה-18 בספטמבר 1929 וכן החלטות ההשפעה הרוסית בצפון מזרח סין החל מעמד היהודים בחרבין להתערער. ביוני 1935 ממשלת מנצ'וגו חתמה על הסכם כלכלי עם גרמניה והחלה לפתח קשרים כלכליים עם קנדה ואוסטרליה. פעולות אלו היו ניסיון להוביל את הכלכלה של חרבין להבראה. עם תום המלחמה באוקיינוס השקט ב-1941 ניזוקה קשות הכלכלה בסין והחלה לסבול הפסדים.

2. השפעת היהודים על פיתוח הכלכלה בחרבין

עם בחינת העבר של העסקנות הכלכלית של יהודי חרבין, ניתן לומר, שבתחילת המאה ה-20 מצאו היהודים בחרבין מקלט מוצלח. באפשרותם היה להשתתף בתחרות ולמצות את כשרונם השכלתני. מצד אחד, אפשר להתווכח האם ההגירה היהודית לחרבין הייתה

תוצאה של הקמת בנק סיני-רוסי-נשק לחדירת רוסיה לסין עם בניית מסילת הברזל הסינית המזרחית. מצד שני, אם לזכור את הפרעות שחוו היהודים ברוסיה, ההגירה איפשרה להם לחיות בתנאים שונים לחלוטין, וההיסטוריה תעיד על כך, שהיהודים נכנסו לקהילה של חרבין כאזרחים שווי זכויות והיו בעלי תפקידים מובילים בפיתוח הכלכלי והחברתי של העיר. אם נבחן את הפיכת חרבין מכפר דיגים קטן לעיר קוסמופוליטית, יש להוקיר את עבודתם של היהודים והאוצר הרב שתרמו לפיתוחה של העיר ואין לשכוח זאת.

ראשית, היהודים הובילו את המסחר בחרבין. הם ביססו את העיר כמרכז סחר יהודי במזרח אסיה. שנית, היהודים משכו אליהם יזמים מעבר לגבול דרך פעילותם הכלכלית תוך הצגת ההון לבניית מסילת הברזל, הקמת בתי חרושת, בנייה עירונית והקמת חברות ליבוא ויצוא. בדרך זו זכתה חרבין לשם דבר בזירה הבינלאומית. שלישיית, עקב ההשתתפות

בבניית מסילת הברזל הסינית המזרחית, נהנו היהודים מחרבין מהון זה, מטכנולוגיה מערבית וכן מניהול אשראי בצורה מדעית. כל זה נתן אפשרות לעיר לרכוש טכנולוגיות חדשות מאירופה ואמריקה.

היום נותרו בחרבין שרידים יהודיים רבים ומסמכים היסטוריים. חשיבות רבה ניתנת כיום לשימור ולימוד מקורות היסטוריים ותרבותיים. המחבר הציע להגן ולשמר את השרידים היהודיים בחרבין, ולהשתמש בהם תוך עבודה על העיקרון "מוזיאון אחד, שמונה בניינים, בית קברות אחד" הצעה שהתקבלה על ידי השלטון המקומי. בית הכנסת החדש הפך למוזיאון ההיסטוריה והתרבות של יהודי חרבין. מקומות חשובים אחרים, כמו בית הכנסת הישן, התיכון היהודי ועוד, הפכו למצבת זיכרון של הקהילה היהודית. מאמצינו לכוון זה נשענים על פיתוח התיירות בפרובינציית הילוצ'יאן. ישראל היא בעלת שם בפיתוח בשטח החקלאות בקנה מידה עולמי, והילוצ'יאן היא פרובינציה

ענקית. על כן קיימות אפשרויות רבות לעבודה משותפת בין הפרובינציה לבין ישראל בשטח החקלאות והטכנולוגיה. התכנית שהעלה מחבר שורות אלו להקמת חברה בשותפות חרבין-ישראל "דמו-פרק" על ניצול כלכלי של טכנולוגיה חקלאית תחת פקוח של פרובינציית הילוצ'יאן וישראל. התכנית מאושרת על ידי השלטון של חבל הילוצ'יאן ואמרכלות של חרבין החלה לעבוד למימושה. כך נוסדו החברות "Harbin China-Israel Water Saving" ו"Harbin China-Israel Dairy Park", אשר עוסקות בשיטות כלכליות לניצול מקורות המים וחברה למוצרי חלב "Harbin China-Israel Dairy Park". כלכלת מקורות מים חסכה 60% לשנה. באותו זמן גדלו מוצרי החלב מ-4 טון לשנה ל-6 טון. קצב הגידול של חלב לפרה גדל פי 20 מהתוצאה הקודמת. יתרה מכך, יהיו לכך השלכות עתידיות בקשר למשק החקלאי של פרובינציית הילוצ'יאן אשר נשענה עד עתה על שיטות מסורתיות ועתה עוברת תהליך של מודרניזציה.

ממדף הספרים

יהודים באסיה. נקודות מבט להשוואה. סדרת "מחקרים יהודיים וישראלים" כרך 1. המרכז לחקר היהדות, שנחאי, 2007. בסניית ובאנגלית. בעריכת פרופסור פאן גואן / אנטוני לוך, אוניברסיטת ונדרבלט / מרוסית יהודית סנדל

ספר זה, מסכם את המסקנות שהוסקו בסימפוזיון בינלאומי אשר התקיים בשנחאי, אך למעשה, זו תוצאה לעבודתו המאומצת של פרופסור פאן גואן, שנמשכה למעלה מעשרים שנה. פרופסור פאן גואן, העורך הראשי של הספר, תמך בכל כוחו החל מ-1988 להקמת מרכז לחקר היהודים בשנחאי והעלה את רמת העבודה המחקרית על ידי חילופי דעות בינלאומיות בשאלה היהודית. כאשר נערך הסימפוזיון הבינלאומי בשנחאי במרכז לחקר היהודים הוא הציג עצמו כמי שבא מהצד הרשמי של המפה. ניתן לראות שהספר הוא תוצר של בקיאות רבה, כשרון ארגוני רב וקשרים מדעיים של פרופסור פאן גואן עם חוקרים מכל העולם. אוסף זה של עבודות מחקר הוא הראשון מתוך הסדרה "מחקרים יהודיים וישראלים". יש בו אוסף של מאמרים שפורסמו בנושאים בין תחומיים, וזוהי התחלה מבטיחה.

יש לציין שלושה דברים חשובים המייחדים את הקובץ. ראשית, כפי שכבר נאמר, הוצאה לאור של הספר התאפשרה הודות ליוזמה מצד הסינים, אשר שאפו לאחד מספר רב של חוקרים סיניים מכל רחבי העולם בחקר חיי היהודים באסיה ועל כן השיגו לראשונה רמה מחקרית כה גבוהה. סין לקחה על

עצמה סוג של מנהיגות בפתרון הבעיה, וללא עבודת צוות כה גדולה העבודה לא הייתה מגיעה לייעדה. גישה כזו למחקר מצביעה שסין הולכת בדרך ייחודית.

שנית, זהו ספר, שהוא צורך השעה, ממלא את החסר במחקרים שנאגרו על יהדות במערב ובארצות אחרות. גישה כזו לפתרון הבעיה, כמו מחקר משותף על יהודי אסיה הוא נדיר, כאשר כבר בתחילת הדרך אפשר לבחון אותו כמאמץ משותף לאיזון ידע מדעי בשטח המחקר על יהודי העולם, מאחר ועד עתה המדענים הפנו את תשומת ליבם לחקר יהודי המערב בלבד. אפשר לומר בביטחון, שלפנינו עבודה מדעית, שתרמה אוצר בלום לספרות מקצועית. לדוגמה, מצוין שיהודי אסיה הם אמנם בעלי קווי אופי משותפים ליהודי התפוצות בארצות שונות, אך בעלי קווים ייחודיים שאינם מצויים ביהודים מארצות אחרות בעולם.

שלישית, בזמן שהעולם שוב חווה העצמת אנטישמיות, ובמיוחד לאחר מלחמת העולם השנייה, איסוף העבודות בסימפוזיון הבינלאומי, מחזק את המאבק בתופעה, כאשר הוא צובע את ניסיון החיים היהודי בצבעים חיוביים. בחלק מהעבודות הנמצאות בקובץ, משווים מחבריהם מסורת וניסיון חיים היסטורי של העם היהודי והעם הסיני, ומוצאים ביניהם קווי דמיון. יש לציין, שהתכנית מואצלת בשאיפה דגולה, ומובנה מסתכם בכך, כפי שכותב בהקדמה לספרו פאן גואן, מאחר ומחצית מהמומחים האמריקנים בנושא סין - הם מדענים-יהודים,

יהיה זה בהחלט מוצדק, לו יכלה סין בתורה, להביא להכרה עולמית באפשרות להבין את מעמד היהודים באסיה. את תוכנו העשיר של הספר קשה להעריך. המאמרים בעלי האופי השונה, מעניינים בהחלט. הם מושכים את הקורא לחלקים אקזוטיים ורחוקים של אסיה, ולפני הקורא מצטייר קליידוסקופ של קהילות יהודיות באסיה, אשר עד להוצאת הספר לאור נותרו לא ידועים לרוב הקוראים. כעת יוכל הקורא לראות פנורמה רחבה של קהילות אלו, וכולם מוצגים בכרך אחד.

יש לקוות, שספר זה שהינו בעל ערך רב, יתורגם לעברית ושישראל יתקבל הספר בעניין רב. אין ספק, שהספר צריך לחרוג מהמסגרת של דוברי האנגלית, כדי שיגיע לקהל רחב של קוראים.

"יו-טאי" נוכחות וקבלת יהודים ויהדות בסין / פיטר לנג, פרנקפורט על המיין, 2008

הספר הוא תוצאה של פרויקט מדעי כללי (2002-2003) וכנס, אשר אורגן על ידי האוניברסיטה של העיר מיין (גרמניה) ומוקדש לקהילה היהודית בקאי-פנג. מחברים: פיטר קונפר (גרמניה), מייסי מאייר (בריטניה), דונדל לסלי (אוסטרליה), נועם אורבך (ישראל), סולומון אולד (צרפת, ישראל), צ'ז'אן צ'יונחון, פאן גואן, צ'ז'אן ליגן ואחרים (סין).

הודות להשתתפות מדענים מארצות שונות יש בספר צדדים תרבותיים ומדעיים שונים לחקר הבעיה מצד מדענים מהמערב ומצד חוקרים סיניים.

גיא שחר

בעל תואר ראשון בהנדסת חשמל ומדעי המחשב מאוניברסיטת תל אביב ותואר שני בגיאוגרפיה ולימודי סביבה מאוניברסיטת חיפה. מתפרנס מעבודה בתחום ההייטק, ובתפקידו הנוכחי אף משלב את שתי הדיסציפלינות שלמד.

מסעותיו בארץ ישראל מתבצעים אך ורק בימים הסוערים, הגשומים, המושלגים, המוצפים והפורחים ביותר. אלה שערך בחמש השנים האחרונות מתועדים בלמעלה מ-60 מצגות שמשוטטות ברשת ומגיעות לקהל של עשרות אלפי מעריצים בארץ ובעולם, המוקירים את הכתיבה השנונה

והתצלומים יוצאי הדופן. המפגש עם הטבע לא הותיר אותו אדיש, וכדי להעלות את המודעות לנושאים סביבתיים ייסד את המגזין "סביבון" המופץ בפורמט ייחודי של מצגת סביבתית המסתובבת באינטרנט. עד היום יצאו לאור 13 מצגות סביבון, ואליהן הצטרפו למעלה מ-10 מצגות ספציפיות על מאבקים סביבתיים בישראל, ביניהן פרויקט מיוחד על הבינוני בירושלים. על פעילויותיו אלה זכה בפרס "פראט" לתקשורת לשנת 2004. על המסעות בחו"ל בדף הבא...

סין במספרים

91.9 אחוז מהאוכלוסייה. השאר: אויגור (מוסלמים תורכים באזור שינג'יאנג), חוי (מוסלמים באזור צ'ינגחאי), טיבטים (בטיבט ובמחוזות יונאן, סיצ'ואן וצ'ינגחאי), יי, זואנג, מיאו, מאנצ'ו, מונגול, באי. קצב ילודה - 13.45 - ל-1000 תושבים (מקום 160 בעולם. תכנית הגבלת הילודה עובדת. ישראל במקום 120 בעולם עם 17.71). שיעור תמותה - 77-1000 (מקום 135 בעולם. ישראל במקום 161 עם 6.17). שיעור תמותת תינוקות - 22.12 ל-1000 - מקום 103 (ישראל במקום 175 עם 6.75).

שם מקומי - "מדינת המרכז" ("זונג גו"). שטח - 9,596,960 קמ"ר. (הרביעית בגודלה בעולם. בערך בגודלה של ארה"ב. גדולה מישראל פי 435). גבולות יבשתיים - 22,117 ק"מ. גובלת ב-אפגניסטן, בהוטן, בורמה, הודו, קזחסטן, צפון קוריאה, קירגיזסטן, מונגוליה, לאוס, וייטנאם, נפאל, פקיסטן, רוסיה, טג'יקיסטן, הונג קונג, מקאו. קו חוף - 14,500 ק"מ. נקודה הכי גבוהה - הר אברסט - 8,850 מטר.

בירה - בייג'ינג.

אוכלוסייה - 1,322,000,000 תושבים (יולי 2007).

קבוצות אתניות - סינים "חאנים" מהווים

יומן סין

כסיפור מסע גיאוגרפי, מתקדם הספר בכל המימדים. לאורך ולרוחב, ובמיוחד לגובה (מעל 5,000 מטרים מעל פני הים...), ואולם נדמה שהמימד החשוב ביותר בסיפור זה הוא דווקא מימד הזמן. שאלת הזמן עולה ב"יומן סין" בכמה היבטים. הזמן הקוצב את ימיה המסורתיים של סין, והזמן הקוצב את ימי הטיוול עצמו וחלון ההזדמנויות לחוות את המעצמה. המרוץ אחרי הזמן הופך, כמו כמעט כל אירוע בטיוול, למטאפורה לחיים בכלל. את הספר מלווים ציטוטים של הוגים, שליטים ויוצרים, המשלימים את התמונה, ונותנים מעין גושפנקא רשמית לפרשנויות, במידה מסוימת בבחינת "מה שהיה הוא שיהיה".

בארצם. רובד נוסף בסיפור הוא האופן בו משתקפת ישראל דרך המראות והאירועים בסין. המחבר תוהה לא אחת בסיפור על המציאות הישראלית, שבמובנים רבים מזכירה את הלכי הרוח העכשוויים בסין, כאילו חוט וירטואלי מקשר בין העם היושב בציון לעם הסיני במזרח. גם רובד המסע עצמו אינו נפקד. נוהל שגרתי לכאורה בקרב ישראלים צעירים, ואולם מעטים הם אלה שהמסע הופך אצלם לדרך חיים, או שמתעקשים להגדיר מחדש בכל פעם את המושג טיוול. מפגשים עם מטיילים אחרים בסין מעלים תהיות אודות אורחות חיים בעולם בכלל ובישראל התזתית בפרט.

"יומן סין", אינו ספר שגרתי. מלבד הפן הוויזואלי של הספר, מתקדם הסיפור בכמה מימדים במקביל. במימד המידי, התיאורי, מככבת סין. סין, כפי שמשתקפת דרך עיניו הסקרניות והבוחנות של המחבר, ודרך עיניים של מקומיים ושל מבקרים אחרים השוהים בסין לשם עבודה או טיוול. תיאורי הנופים, הנסיעות, המפגשים, ההתרחשויות והאנקדוטות השונות יחד עם התצלומים בספר ובאתר האינטרנט המלווה, מציירים בהדרגה את תמונת המעצמה. המימד התיאורי מתפתח אט אט במהלך הספר לתיאור ביקורתי, לנוכח המפגשים, הלא תמיד נעימים, עם הסינים עצמם, ומה שהם מעוללים לחי, לצומח ולדומם

בעזרת השם

מי זו "יי-סה-ליב"? מה זה "מאי דאנג לאו"? ואיך בועז ארד הפך להיות "בו-יה". כל מה שלא ידעתם על שמות סיניים

גטו סיני

לשנגחאי יש היסטוריה יהודית עשירה, ואפשר ללמוד עליה בסירים מרתקים של העיתונאי, הבמאי ותושב העיר דביר בר-גל מבין המטיילים הישראלים הרבים שמגיעים לשנגחאי והולכים לאיבוד בין סמטאותיה הקסומות, גורדי שחקיה האימתניים וקניזונה האינסופיים, מעטים הם אלה שמקדישים יותר מכמה רגעים להיסטוריה היהודית העשירה שלה. גם יחידי סגולה אלה מסתפקים בדרך כלל בביקור קצר בבית הכנסת "אוהל משה", אחד המבנים היהודיים היחידים ששרדו את תלאות השנים ואת מהפכת התרבות האלימה שסחפה את סין לפני חצי מאה, ומשמש היום מוזיאון צנוע לתולדותיה של מה שהייתה פעם הקהילה היהודית הגדולה ביותר במזרח הרחוק. קשה להאשים אותם: בעיר גדולה ומבלבלת כל-כך קל לפספס את מה שעשרות שנות שלטון קומוניסטי ותנופת בנייה ופיתוח חסרת-תקדים הצליחו להעלים ולהסתר. למשל,

את הגטו היהודי ההולך ונעלם של שנגחאי, ששימש בימי מלחמת העולם השנייה מקלט זמני ליותר מ-20 אלף יהודים שהצליחו להימלט מאימת הנאצים. על שרידיו של הגטו, בתוך רובע הונגקו העלוב והמתפורר - השכונה הענייה ביותר בעיר העשירה ביותר בסין - עולים בימים אלה דחפורים. עוד מקום הוא בית הכנסת הנוסף שעומד עדיין על תלו, "אוהל רחל", הנעול בתוך מתחם סגור של משרד החינוך של שנגחאי ואינו פתוח לציבור. רבים מבנייניה הישנים והמרשימים של העיר, כמו "מלון השלום" המפורסם שניצב במרכז הבונד, הטיילת הפוטוגנית, נבנו על-ידי סוחרים ואנשי עסקים יהודים עשירים מעיראק, שהגיעו לעיר הנמל הפורחת והקוסמופוליטית כבר באמצע המאה ב-19, והפכו תוך כמה עשורים לכוח משמעותי בנוף המסחר והנדל"ן שלה. אל כל המקומות האלה אפשר להגיע, ובקלות, באמצעות דביר בר-גל, עיתונאי ובמאי סרטים

דוקומנטריים, ישראלי שהגיע לשנגחאי לפני שמונה שנים, גילה בה אוצר בלום של היסטוריה יהודית מרתקת - ומאז חי ונושם אותה על בסיס יומיומי. זה כבר כמה שנים שבר-גל מדריך בשנגחאי סירים אינטימיים ומיוחדים בעקבות עברה היהודי של העיר, סירים שמושכים אליהם לא רק ישראלים ויהודים מכל רחבי העולם, אלא גם תיירים זרים רבים ואפילו מקומיים סקרנים. בר-גל עשיר בידע ומלא בהומור, וסוחף את מבקריו אל תוך עולם מופלא וחמוץ-מתוק שבו מתערבבים יחד סוחרי אופיום, אילי נדל"ן, קולוניאליסטים בריטים, ניצולי שואה וסינים קשי-יום. הסיור לא זול - 400 יואן לאדם (כ-200 שקל) - אבל שווה כל אגורה. סטודנטים מקבלים הנחה משמעותית.

לפרטים נוספים:

www.shanghai-jews.com
בועז ארד, שנגחאי

מיהודי ההרים (קווקז) - למלחין סיני

מתוך רישומיו של ארנסט זלצברג ומאמרו של ארטם נבסולוב / מרוסית יהודית סנדל

לא ולא, בשם מאמר זה לא חלו טעויות: כאן תמצאו תאור על אחד המייסדים והמובילים של המוסיקה הסינית העכשווית, יהודי מההרים בשם אהרון אבשלומוב. באופן כללי, היהודים ניחנו בכשרון מדהים לא רק לאמץ לעצמם תרבויות זרות הרחוקות מהרגליהם והווייתם, אלא גם להיות חומר מתסיס, התואם לסביבתם. דוגמא בולטת לכך - חייו ויצירותיו של אחד מיוצרי המוסיקה הסינית העכשווית הוא המלחין אהרון אשורביץ' אבשלומוב. אהרון נולד בעיר ניקולייבסק, על האמור באוקטובר 1895, אך שורשי המשפחה הם מקווקז. סבו היה מהיהודים ההרריים של קווקז, אשר באמצע שנות ה-70 של המאה ה-19 (תאריך מדויק לא נשמר ברישומי המשפחה) יחד עם רעייתו ובנו בן השנה, אשר (אביו של אהרון) גורש מקווקז לניקולייבסק. סיבת הגירוש עבירה מצויה: ריב שפרץ במהלך חתונה, הסב הרג אורח - פרסי.

מבצע הגירוש ארך שנתיים - בהתחלה הועברו המגורשים ברכבות, אחר כך - על סוסים, ולבסוף - ברגל. בהגיעם לבסוף ליעדם, פתח הסב בניקולייבסק בפעילות עניפה: בהתחלה פתח במקום גלותו - בית חרושת לעיבוד דגים, מאוחר יותר - פתח בית חרושת שני, בפטרופבלובסק, בקמצ'טקה. שני בתי החרושת עברו בירושה לבנו אשר, אשר דאג לפיתוחם ולהרחבתם.

כאשר נולד אהרון, למשפחה המבוססת כבר היו שלוש בנות. אהרון למד בבית ספר תיכון מקומי, יחד עם מקצועות החובה נלמדה גם השפה האנגלית. בבית הספר הייתה תזמורת כלי נשיפה, ואהרון לא רק השתתף בה אלא גם ניסה את כוחו בניצוח.

בבית משפחת אבשלומוב היו ספרים רבים ותווים. כאשר הייתה מגיעה לעיר להקת אופרה איטלקית אורחת, הגיעה המשפחה להופעות בקביעות.

אך מגיל צעיר הותירה המוסיקה הסינית העממית רושם עז בנפשו. ניקולייבסק הייתה חלק מהאימפריה הרוסית באמצע המאה ה-19, ובתחילת המאה העשרים הייתה האוכלוסייה מעורבת - רוסית-סינית. חלק מהעובדים בבית החרושת של האב היו סינים. אהרון ביקר בביתם תכופות. ברחוב הסיני שמע אגדות סיניות עתיקות, סיפורים, מוסיקה עממית, אופרה סינית מסורתית אשר הותירו את רישומם על טעמו ושיאיותו של המלחין לעתיד.

עם סיום לימודיו, נשלח על פי הוראת הוריו לשווייץ ללימודי רפואה. אך מאחר ולא חש כל משיכה למקצוע זה, נרשם לבית ספר

למוסיקה, שם שהה פחות משנה ובכך הסתיים חינוכו המוסיקלי.

במהרה שב לניקולייבסק שם החלה המהפיכה הרוסית ב-1917.

אהרון החליט לעזוב את רוסיה דרך מנצ'וריה וצפון סין בדרך לארה"ב לטן פרנציסקו. כאן נישא לאסתר מגיד, אשר הוריה היו יוצאי רוסיה.

החיים באמריקה היו קשים למדי עבור המהגרים. המזרח החל למשוך את אהרון, וב-1918 יחד עם רעייתו נסע לסין. כאן, בעיר צינדאו, ב-1919 נולד לבני הזוג בנם יעקב (ג'ייקוב), אשר הפך עם הזמן למלחין ולמנצח אמריקני ידוע.

חוץ משלוש שנים (1926-1929) בהן היה בארה"ב, התגורר אבשלומוב בסין עד 1947.

בהתחלה התגוררה המשפחה בצינדאו, אחר כך עברה לטינצ'ין, ומשם לפקין. כאן עבד אהרון כמוכר בחנות ספרים וכספרן בספריה צרפתית. הוא החל לעסוק ברצינות בהלחנה, למד בקפדנות את המוסיקה הסינית הקלאסית העתיקה, ומוסיקה עממית. מטרת יצירתו הייתה לחבר את המוסיקה הסינית למוסיקה יהודית מערבית תוך שמירה על הרמוניה וקונטרפונקט.

ב-1925 סיים המלחין את האופרה הראשונה "קואן יאן" ("אלת הרחמים"), אשר בוצעה בפקין. באותה שנה חיבר אהרון מוסיקה לבלט "נפשו של צין".

מ-1929 עד 1947 התגורר אבשלומוב בשנחאי, כאן עבד כספרן ראשי בספריה עירונית, ובשלוש השנים האחרונות - מנצח של התזמורת הסימפונית של שנחאי. העבודה בספריה לא הייתה מעיקה במיוחד וכך נותר לו זמן רב להלחנה. באותן שנים הלחין ארבע יצירות לבלט, סימפוניה, יצירות המותאמות לכלי נגינה סיניים ויצירות קוליות. אחת היצירות הידועות של המלחין היא הפואמה הסימפונית ("שדרות פקין") (או "חוטונה פקין") (1934). היא הוצגה אין ספור פעמים בסין, והצגת הבכורה שלה התקיימה ב-6 בנובמבר 1935 בפילדלפיה, כאשר המנצח היה לאפולד סטוקובסקי.

נראה, שהיצירה המוערכת ביותר של אבשלומוב בסין הייתה האופרה "החומה האדירה". נושאה בנוי על האגדה הסינית העתיקה הקשורה לבניית החומה הסינית (מהמאה השלישית לפני הספירה). על מנת לצייר קווי אופי מתקופה רחוקה זו, עשה אבשלומוב עבודת תחקיר גדולה. וכך, כדי להציג את הביגוד, התסרוקות והאביזרים של הזמנים ההם, חקר המלחין את צורות הקבורה,

היצורים והתגליפים מתקופת שושלת צין. האופרה "החומה האדירה" הסתיימה בשנת 1943 והוצגה ב-1945 - תחילה בשנחאי ואחר כך בננקין, באותן ערים הוצגה 30 פעם. הצגת האופרה זכתה לסקירה רחבה בעיתונות הסינית. פרופסור א. פלבר משנחאי כתב על היצירה "...המלחין, שהקדיש את חייו לחידוש המוסיקה הסינית, יצר דרמה מוסיקלית, בה המוסיקה מובילה את התנועות...האופרה מלאה רגש, ייחוד... ומהווה ציון דרך לפתוח מוסיקה סינית עכשווית ותרבותה..." הביקורת של העיתונות בננקין ציינה: "אבשלומוב פתח דרך חדשה לתיאטרון סיני."

הוא מחבר מוסיקה מרגשת, המבוססת על נושאים סיניים ומנצלת הרמוניה מערבית תזמורתית, "החומה האדירה" היא הצלחה כבירה.

עם סיום מלחמת העולם השנייה קיבל המלחין מהשלטונות הסובייטים הזמנה לשוב לרוסיה, ומאוחר יותר להקים בפקין קונסרבטוריון. אבשלומוב סירב לשתי ההצעות וב-1947 נסע לארה"ב, בה התגורר בנו ג'ייקוב החל מ-1937. בהתחלה התיישב בלוס-אנג'לס, אחר כך עבר לניו-יורק. בארה"ב כתב שלוש סימפוניות, קונצרט לחליל עם תזמורת ועוד יצירות רבות, אך לא זכה להכרה. אם בסין ראו אור כל יצירותיו של אבשלומוב (רבים מהם באירועים שונים) באמריקה בתקופה שלאחר המלחמה רק מעטים מהם הושמעו.

במשך מספר שנים ניסה אבשלומוב לארגן הופעות אורח של בלט משנחאי, אשר כללו את יצירותיו. משנוכח בחוסר התועלת של ניסיונותיו, ניסה להקים בניו-יורק חברה, אשר תציג את הבלט ה"סיני" שלו, אך גם ניסיון זה כשל. אבשלומוב הלך לעולמו בניו-יורק ב-1964, ללא הצלחה כלכלית וללא הכרה ביכולתו.

אך המלחין לא נשכח בסין. ב-1985 צוין יום הולדתו התשעים של אהרון אבשלומוב, ולחגיגה הוזמן בנו ג'ייקוב. לרגל המאורע הוציא לאור משרד התרבות של סין חוברת מיוחדת תוך תיאור הביוגרפיה של אהרון וג'ייקוב, וכן תוכנית הקונצרט שנערך בפקין. הקונצרטים נערכו לא רק בבירה, אלא גם בשנחאי ובאוחן. בשנחאי הוקם ארכיון של המלחין, בו נשמרים עותקים של יצירותיו.

ב-1997 ג'ייקוב אבשלומוב ובנו דוד (יליד 1946), מלחין ומנצח דור שלישי, הוציאו לאור שלושה תקליטורים המבוצעים ברוסיה על ידי התזמורת הסימפונית של מוסקבה יחד עם סוליסטים אמריקניים ורוסיים ובהן יצירותיו של אהרון. אוהבי מוסיקה, יוכלו כעת להכיר את יצירותיו של מלחין מקורי זה.

חיילים בותנים

למשפחת איגוד יוצאי סין, שנה טובה ומבורכת.

אני מוקירה תודה על השי שקיבלתי לרגל ראש השנה תש"ע.

אני מרגישה גאוה רבה להיות נכדה ונינה ליוצאי סין ומתרגשת כל פעם מחדש מקבלת ברכתכם.

המשיכו לשמור על גיבוש הקהילה שלנו - של יוצאי סין בישראל.

בברכת שנה טובה, שנת בריאות וגמר חתימה טובה.

אור גילעד
כפר תבור

אני מודה לכם מאוד על מתנת החג אשר שלחתם לי לכבוד השנה החדשה.

אני מאחלת לכם ולמשפחותיכם שנה טובה ומתוקה, אושר, הצלחה, בריאות ועשייה פורייה.

בידידות,
מיטל גל,

נכדתה של גליה כץ וולברנסקי.

שלום רב

זוהי השנה השנייה שבה אני מקבל שי לחג מאיגוד יוצאי סין. ושוב

כבשנה שעברה אני נהנה לראות שזוכרים אותנו החיילים. זה מרגיש

לי כמו מן גלגל, אנחנו דואגים לכם, ואתם דואגים לנו.

אז תודה רבה וחג שמח, ותמיד כבוד להיות סיני.

הנני נכדה של מוסיא בוכר ונינה של חוטרנצקי רחל אשר עלתה מסין מאזור טינזין.

אני בת 18 וחצי ומועמדת לגיוס לצה"ל בתאריך ה-13.09.09 בתור תצפיתנית שדה למשך שנתיים.

אשמח לקחת חלק פעיל בפעילויות אשר מוצעות מטעמכם ולהיות בקשר מתמיד עם ארגונכם.

כ"כ ברצוני להודות לכם מקרב לב על המתנה הכספית שנתנה לי בדואר.

אאחל לכם שנה טובה ופוריה! בתודה,

סולטן נופר
רכסים

רק רציתי לומר תודה, כהרגלי, על השי לחג.

כרגע אני בקורס קציני שריון ומסיים אותו בעוד כחודש.

הכל בשביל המדינה, שתהיה בית לכל יהודי התפוצות ושלא ירדפו אותנו בגלות.

נבו קמבליס,
בן למשפחת טריגובוב.

צחי שיקמן.

קיבלתי בתודה את השי ע"ס 200 ש"ח לחג העצמאות.

בברכת חג שמח לכולם ותודה מקרב לב.

לירן צור
הנכד של בני צור

שמיי ונתן גורפונג, חייל, נכד לעמנואל אינגרמן, יליד חרבין.

ברצוני להודות לכם על הברכה והשי שקיבלתי מהאיגוד לכבוד יום העצמאות. שמחתי מאוד לקבלת

השי, לא רק בזכות הסכום הנכבד, אלא בעיקר בזכות המחשבה והכוונה שמאחוריו. כיף לשרת בצה"ל בידיעה

שמאחורינו, החיילים, עומדים אזרחים שמעריכים את פועלינו.

התרגשתי לראות שאיגוד יוצאי סין דואג לחבריו ולצאצאיהם. באמצעות

המכתב והשי אתם מחברים אותנו, הנכדים, לקהילה, שאת סיפורה אני

נהנה תמיד לשמוע מפי סבא. חג שמח ותודה רבה!

יונתן גורפונג
נכדו של עמנואל אינגרמן.

קיבלתי מכם היום את ההמחאה ע"ס 200 ש"ח בתודה גדולה.

תשומת הלב שלכם - מחממת את הלב!

תודה רבה, בריאות מלאה ואריכות ימים

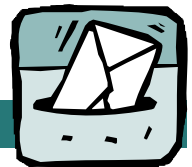
מאחל:

ינון גוטפריד

הנכד של שמואל ז"ל וידידה גוטפריד

(משרת בשריון, בחטיבה 7).

ת.ד. - 29786

איבי פרדקין כותב

ב-21 בפברואר 1949 עמדתי על הרציף עם דפני שהיה הקונסול הכללי הראשון של מדינת ישראל בסן-פרנסיסקו כאשר עגנה האוניה בנמל.

התרגשותי הייתה רבה מאחר שהכרתי את רוב הנוסעים שהגיעו משנחאי בדרך לארץ. התרשמתי שמקס ברגמן, האח של טוני ברגמן, נבחר לייצג את הנוסעים כלפי השלטונות.

נאמר לי על ידי נציג השלטונות כי הנוסעים יועברו לרכבת "שמורה" (לא ניתן לרדת באף תחנה) בדרך לניו-יורק ומשם באוניה לארץ.

כסטודנט בברקלי, הכרתי את מר דפני שהיה חבר של דודי מאפיקים. הוא השתייך עם חנה סנש לקבוצת הצנחנים שצנחו בארצות שונות במזרח אירופה במלחמת העולם השנייה.

אברהם פרדקין

אל איגוד יוצאי סין!
השלום והברכה!

ראשית אביע את תודתי לפועלכם המבורך

המשיכו בדרככם להאיר אור ממזרח... יחד עם שלהבות חג החנוכה!!

אלינו היושבים בציון, דור ההמשך ליוצאי סין!

כה לחי!

אסתר אברהם

רחל בר-יוסף

ת. קאופמן

ב-16 בנובמבר, בישוב עומר שליד באר-שבע, בגיל 92, הלכה לעולמה ידידתנו מחרבין רחל בר-יוסף (ויגדורצ'ק). רחל הייתה אלמנתו של ידידנו מחרבין אליהו בר-יוסף (רויזברג). היא ובעלה נמנו עם החלוצים שהגיעו לפלשתינה מחרבין ב-1935. בארץ, סיימה רחל בית ספר לאחיות הסמוך לאוניברסיטה העברית בירושלים. כמו כל החלוצים גם בני הזוג חוו שנים קשות במלחמה להקמת מדינת ישראל. רחל הייתה ידידתו הנאמנה של בעלה בתקופה בה שירת כאלוף משנה בצה"ל בארצות אפריקה. היא עזרה לו גם בעבודתו כראש הסניף החיפאי של איגוד יוצאי סין. שנים רבות התגוררו בני הזוג בדיר מוגן אשר

בישוב עומר ליד באר שבע. רחל הייתה אישה נעימת הליכות וכל מכריה הקירוה. במשך שנים רבות הייתה רתוקה למיטתה, אפופה באהבת בעלה אליהו ומאוחר יותר על ידי בתה לוקה ובעלה, אשר דאגו לה וביקרו אותה מידי יום. הלוויתה התקיימה ב-17 בנובמבר בבית הקברות "מיטב" ליד באר-שבע. רחל נטמנה ליד בעלה אליהו. הם שוב יחדיו. רחל הייתה פטרויסית למדינת ישראל, נציגה של דור החלוצים, אשר הקדישה את כל חייה למען מדינת ישראל, וידעה להעניק למדינה את כל כולה. היא הייתה אחת הנציגות הראשונות של החלוצים מחרבין. יהי זכרה ברוך!

של המנוח. את איגוד יוצאי סין ייצגו ר. ות. קאופמן. לאחר התפילה ואמירת קדיש על ידי בניו, נשאו דברים לזכרו אלמנתו שרה אומנסקי ות. קאופמן. יהי זכרו ברוך!

רינה קרסנו

בלוס-אנג'לס הלכה לעולמה ידידתנו משנחאי רינה קרסנו (רבינוביץ'), בתו של דוד רבינוביץ', שהיה אחד ממייסדי איגוד יוצאי סין, עורך "בולטין" וסגן יו"ר איגוד יוצאי סין. במשך שנים ארוכות הייתה רינה חברה פעילה במכון סיני-יהודי בסן-פרנציסקו (Sino Judaic Institute) חברת הנהלה ואחת העורכות של העיתון "Points East". היא השתתפה בשורה של סמינרים על ההיסטוריה של יהודי שנחאי שנערכו בעיר. כתבה ספרים על שנחאי, על יהודיה ועל קשרי היהודים עם סין ועם הסינים. רינה הרצתה רבות על העבר של שנחאי ועל היהודים בעיר. כל השנים הייתה רינה קשורה לאיגוד יוצאי סין ולאגודת הידידות ישראל-סין. הלוויתה התקיימה בסן-פרנציסקו ב-1 בנובמבר בבית העלמין "Los Gatos Memorial Park". המנוחה הותירה אחריה בעל, בנות ומשפחותיהם ואחות בישראל, אלה גרמן (רבינוביץ'). יהי זכרה ברוך!

לזוג נולדו שני ילדים - בובי ודיאנה. עם תום המלחמה נסעה המשפחה לקנדה והשתכנה במונטריאול. לאחר מותו של סמואל, הקדישה אלמנתו אמה את חייה למשפחה ולילדים. היא הביאה עימה שמחה רבה לכל מכריה. תמיד נזכרו ונברך על הזמן בו הייתה עמנו. איגוד יוצאי סין משתתף בצער משפחתה של אמה. יהי זכרה ברוך!

ברטה אשאלוב

בחודש יולי, בגבעתיים, הלכה מעמנו ידידתנו מחרבין ברטה אשאלוב. ברטה נולדה בחרבין ב-1920. לישראל הגיעה ב-1999 מחברובסק. המנוחה הותירה אחריה בת, בן, נכדים ונינים. הם מתגוררים במוסקבה, בחברובסק ובישראל. בשנות חייה בישראל דאג לה איגוד יוצאי סין. יהי זכרה ברוך!

דני גודריץ' (גורביץ')

ב-30 באוגוסט, באוסטרליה, הלך לעולמו ידידנו מטינצ'ין דני גודריץ' (גורביץ'). המנוח הותיר אחריו אישה נורה (מגיד), ילדים ואח ואדיה גורביץ' מארה"ב. איגוד יוצאי סין אבל על מותו של דני ושולח את תנחומיו למשפחת המנוח.

אזכרה לגרי אומנסקי

ב-21 באוגוסט בבית העלמין בהרצליה התקיימה אזכרה לידידנו גרי אומנסקי במלאת ארבע שנים למותו. ליד קברו התאספו בני משפחה וידידיו

90 שנים מיום הולדתו של מישה קוגן

ב-1 בינואר 2010 ימלאו 90 שנים מיום הולדתו של ידידנו, מישה קוגן ז"ל. למישה מקום נכבד בגלריית האישים של יהודי סין, אשר הגורל פיזר ברחבי העולם. מגיל צעיר קשר את גורלו עם יפן. עם סיום לימודיו בבית הספר למסחר בחרבין, נסע מישה לטוקיו, שם סיים את לימודיו באוניברסיטת וסדה הידועה. כך החל רומן רב שנים עם יפן. בהמשך, הפך מישה לאחד התעשיינים המובילים של ארץ השמש העולה. אלמנתו של מישה, אסיה קוגן, החלה, עם מותו, בהנצחת זכרו על ידי תרומה נדיבה לבית חולים "אסף הרופא" בצריפין, וכן בקרנות לעזרה סוציאלית ולמלגות ליוצאי סין באיגוד יוצאי סין. כל איש אשר הכיר את מישה מחרבין, דרך בית הספר ובבית"ר, בטינצ'ין, בישראל ובטוקיו, ינצור את זכרו עמוק בלבו. הם יזכרו אותו כאדם, כיהודי חם, מעסיק רגיש וידיד לרבים מאתנו. יהי זכרו ברוך! ת. קאופמן

אמה זינגר

בעיר מונטריאול אשר בקנדה, הלכה לעולמה ידידתנו מחרבין ומשנחאי אמה זינגר (גולוביצקה). אמה נולדה וגדלה בחרבין. כנערה צעירה נסעה לשנחאי, שם נישאה לסמואל זינגר.

על סבא שלנו - שמואל מיליה טנדט ז"ל

סבא,

יותר מ-40 שנה היית לי סבא. ויותר לא. אין. ריק גדול!
אי אפשר לסכם כל כך הרבה שנים בכמה משפטים אבל אני מוכרחה להודות על-כך שהיית, ונשאת עד עכשיו, הסבא האחרון שלנו,
אחרי שליקה אשתך, סבתא לוטי וסבא אפרים, עליהם השלום נפטרו כה מזמן.

סבא,

עברת דרך כל-כך ארוכה ומייגעת מסין הרחוקה, בה היית נער ועד העלייה לישראל, הקמת מושב עמיקם, חלוציות, עבודה פיזית קשה,
ממנה התפרנסת בהיותך בעל משפחה משלך. עם סבתא ליקה, עליה השלום הקמת בית לתפארת, בקומה שלישית בלי מעלית ברמת-
גן, אליו יכולנו להגיע והתקבלנו בשמחה.

היית איש של עבודה, ולא בחלת בנהיגה על משאיתך עשרות שנים. גם כשיצאת לפנסיה לא יכולת בלעדיה, והמשכת לעבוד עבודה
משרדית בבית עסק בתל-אביב.

לאחר מכן התנדבת לצבא, עדיין הצלחת להביא תועלת לציבור.

בסוכות האחרון קיימנו מפגש משפחתי גדול - 'ילדך', 6 נכדך ו-11 נינך שיהיו בריאים, היית אתנו בחגיגה נהדרת אחרונה, ביום שני
בערב באתי לבקר אותך ואתה וג'נט צפיתם כילדים במשחק כדורגל, שכה חיבת.

בערוב ימיך היית קרוב אלינו - פה בבנימינה, בה הרגשת את חסרון העיר הגדולה. העתקת את כל חפציכם בשלמות מרמת-גן לבנימינה,
וכאילו כלום לא השתנה.

ליבך היה חלש, עוד מאז הניתוח שעברת לפני כעשרים שנה ובשבת לא עמד בכך יותר ופסק מלכת, בהיותך מאושפז ב"הלל יפה".

סבא,

שתנו בשלום על משכבך כבר מתגעגעים, לימור וכל הנכדים.

לזכר סמי פולק

תדי קאופמן

ב-14 בנובמבר, הלך מאתנו ידידנו שמואל
(סמי) פולק.

סם נולד לפני 81 שנה בשנחאי, למשפחת
פולק הידועה, מצד אמו היה ממשפחת וולך.
סמי סיים בית ספר אנגלי, ובמשך שנים
רבות היה חבר פעיל של תנועת "בית-ר"
בשנחאי. בדצמבר 1948 הגיע לישראל עם
קבוצת בית-רים ראשונה מטינצזין ומשנחאי
והתגייס לצבא ההגנה לישראל.

סמי סיים את שירותו הצבאי והחל לעבוד
בתעופה האזרחית עד צאתו לגמלאות.
הוא היה אחראי על פיקוח הטיסות בשדה
התעופה בן-גוריון. מספר פעמים השתתף
בכנסים בינלאומיים הקשורים לבעיות
תעופה אזרחית בארצות שונות בעולם.

במרס 1955 נישא סמי לסופי ולזוג נולדו
שני בנים, רועי ודרור. בחוג המשפחתי זכה
סמי לאהבה ולדאגה רבה מצד אישתו, בניו,
כלותיו וארבעת נכדיו. במשך שנים ארוכות
היה סמי קשור לאיגוד יוצאי סין.

סמי היקר, יהודי, ציוני, אוהב המדינה, בעל
נאמן, אב וסב דואג ואוהב. סמי היה דוגמא
לזוגיות, תמיד התגאה במשפחתו והעניק
לכל אחד מהם מטען של אהבה, דאגה

ותשומת לב. סמי היה נעים הליכות, איש
פתוח, ידיד לרבים, שראו בו אדם נעים, פתוח
וחם. הוא קרא רבות, התעניין בכל, שיחות
עמו היו מלאי עניין.

בשנה האחרונה חלה סמי, אך לא ניתן היה
לחזות את הסוף הנמהר. הוא הלך לעולמו
כאיש צדיק - תוך שינה בשבת, מוות שקט
של אדם יקר האוהב את משפחתו, חבריו ואת
המדינה, יהודי וציוני, אוהב מדינה אמיתי.
חבל, שהלך מעמנו. יהי זכרו ברוך!

הלכה לעולמה המשוררת בת-שבע שריף

בירושלים, הלכה לעולמה המשוררת בת-
שבע שריף. הלווייתה התקיימה ב-15 ביולי
2009.

שנים רבות הייתה בת-שבע קשורה לסין.
שיריה יצאו לאור בתרגום לסינית במספר
הוצאות לאור. כמו כן, היא שמרה על קשר
עם איגוד יוצאי סין ועם אגודת הידידות
ישראל-סין. ספריה בשפה הסינית חולקו
במשך השנים האחרונות לסטודנטים סיניים
בזמן חלוקת המלגות מטעם אגודת הידידות
ישראל-סין בטכס המסורתי בחג החנוכה.
בת-שבע ייצגה את ישראל במספר כנסים
בין לאומיים בסין ובארצות אחרות.

במפגש הבא של יוצאי סין שייערך ב-7
בינואר 2010 יגיש בעלה של בת-שבע,
מרדכי סגל, קובץ שירים אחרון של רעייתו
בשפה הסינית.

הלכה מעמנו משוררת מחוננת, שעשתה
רבות לקירוב היחסים בין ישראל לסין. בת-
שבע הייתה ידידת איגוד יוצאי סין ואגודת
הידידות ישראל-סין. אנו אבלים על מותה של
משוררת מחוננת וידידה הנאמנה.
יהי זכרה ברוך!

יוליה פלוטניקוב

מאת: אלה ברגר, חברה ללימודים, סידני,
אוסטרליה

ב-10 ביוני 2009, בישראל, הלכה לעולמה
לאחר מחלה קצרה ופתאומית, יוליה
ניקוליבינה פלוטניקוב, אחת מחברותינו
לספסל הלימודים. בעלה, מיכאיל ויטלי
פלוטניקוב, הלך לעולמו 13 שנה לפניו.
את הידיעה על מותה של יוליה קיבלתי
מביתה מרינה, בישראל.

מכל חברינו לספסל הלימודים אני מביעה
את השתתפותינו בצער המשפחה. לביתה
ולאחותה הצעירה סוניה, המתגוררת בעיר
אודינצובה ברוסיה.

יהי זכרך ברוך, חברתינו היקרה, יוליה.

בצער רב אנו כואבים את פטירתו של אבינו, סבנו והסבא רבה היקר שלנו, אברהם,

אברהם עוזרלוביץ' ז"ל, אשר נפטר ב-21.05.2009 בגיל 88.

הלך מאיתנו איש יקר, איש משפחה, חבר ורע טוב, מוכר ואוהב על כולם. אדם שנגע
בלבבות רבים ויחסר לכולנו.

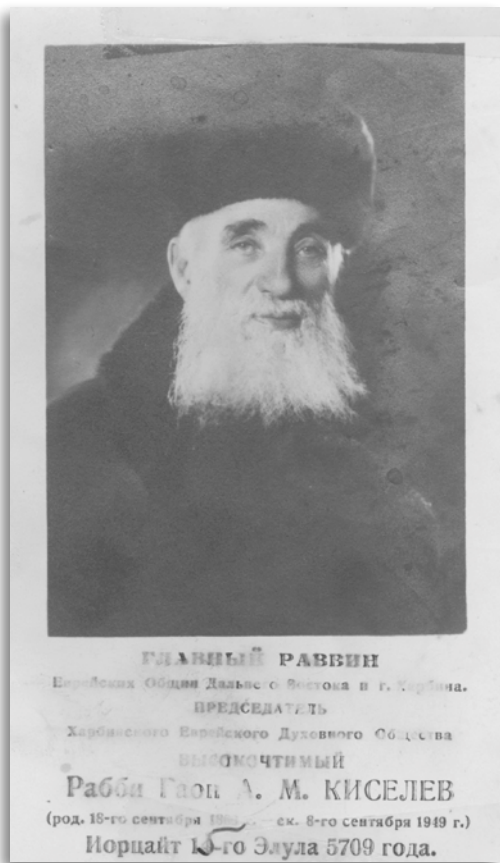
יהי זכרו ברוך!

מרים ומרדכי פרטלים, ציפורה ומיכאל(מיכה) שניידרמן ובני ביתם.

60 שנה למותו של הרב א. כיסליו

1949-2009

הרב א. כיסליו, הרב הראשי של חרבין, סין והמזרח ברחוק 8/9/1949-18/9/1863

לוח זיכרון לזכר הרב א. כיסליו בבית הכנסת לזכר קהיות יהודי סין, רח' הגולן 31, תל-אביב

שמואל (מיליה) טנדט

ת. קאופמן

היה אפוף בדאגתם ואהבתם של בתו ובנו ומשפחותיהם. ששה נכדים ואחד עשר נינים - שבט למיליה ולליקה. מיליה היה אדם שלו, פתוח, ישר עם גישה נינוחה לאנשים - כל מכריו כבדו את האישי. הוא היה יהודי טוב, ציוני, איש עמל ואמת. מיליה הלך לעולמו כצדיק, בשבת, 7 לנובמבר בשנתו - נשיקת מוות מהאלוהים. הלוויה התקיימה ב-8 לנובמבר בבית העלמין בבנימינה. במותו היה מיליה בן 92, ועל אף גילו המתקדם, קשה להשלים עם מותו. זכרו של מיליה יישאר בכל הלבבות של יוצאי סין וישראל.

יהי זכרו ברוך!

את מיליה פקדו שני אסונות. לפני 25 שנה הלכה לעולמה רעייתו ליקה, ושנתיים אחר כך נספה הנכד רועי טנדט בזמן שירותו בצבא הגנה לישראל. לפני מספר שנים עזב מיליה את רמת-גן ועבר להתגורר בבנימינה סמוך לביתם של בתו, בנו ונכדיו. אלו הם בקצרה קורות חייו של מיליה. ועתה נדבר על נעוריו. מגיל צעיר דבק מיליה בתנועת הנוער "בית"ר", והיה לחבר התנועה בחרבין ובצינדאו. הוא היה נאמן לתנועה כל חייו. מיליה היה חלוץ, הוא עבר שנים קשות בהקמת המושב עמיקם, כל חייו בסין ובישראל היה איש עבודה ללא לאות. גם כאשר פרש לגמלאות המשיך לעבוד. עבודה הייתה כל חייו. בשנים האחרונות בבנימינה,

הלך מעמנו עוד ידיד נאמן, שמואל, או כפי שקראנו לו מיליה טנדט, ממשפחה מכובדת וידועה מתוך הקהילה היהודית בחרבין. מיליה נולד בחרבין ב-1917. עד 1950, כאשר היגר לישראל יחד עם כל משפחת טנדט התגורר מיליה בחרבין ובצינדאו. בצינדאו הוא עבד בשגרירות דנמרק שם הכיר ונישא ללאה (ליקה) גולדשמידט, בתו של יו"ר הקהילה היהודית המקומית. ליקה ומיליה עברו להתגורר בחרבין, שם נולדה הבת מרים והבן אריה. ב-1950 הגיעה המשפחה לישראל, ומיליה היה אחד ה"חלוצים" הבית"רים מחרבין אשר הקימו בתנאים קשים את מושב עמיקם. בהמשך עברה המשפחה להתגורר ברמת-גן ושם התגוררה שנים ארוכות.

הרב א.מ. כיסליו (1863-1949)

אזכרה ב-6 בספטמבר 2009

באזכרה שהתקיימה ב-6 בספטמבר 2009, הנכדים של הרב משמאל לימין: שמואל ואיבי כסלו בעת אמירת קדיש

בבית הכנסת

בבית הכנסת

בבית הכנסת, הראשונה מימין, גב' גילה נויס, נכדתו של הרב

דברי ת. קאופמן באזכרה

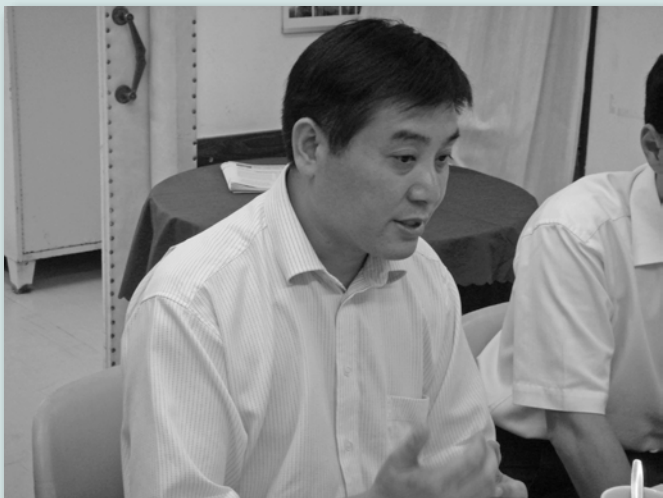

קידוש מסורתי

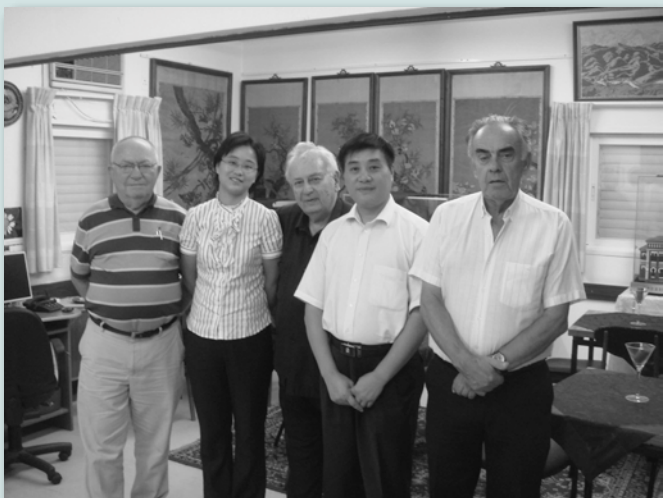

משלחת משנחאי בבית פונבה

ב-4 בספטמבר 2009 ביקרה בבית פונבה משלחת משנחאי (הונקיו)

מר Chen Jiam מנה המשרד לענייני חוץ בעיריית חונקיו שבשנחאי, הוא משמש גם כמנהל המוזיאון של הפליטים היהודיים חונקיו

בתמונה משמאל לימין: מר ר. וינרמן, גב' ריטה טיאן, מר ת. קאופמן, מר Chen Jiam, מר י קלין

ישיבה עם האורחים

בקרו באתר של איגוד יוצאי סין

- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

www.jewsofchina.org

האתר כולל מידע רב בתחומים הבאים:

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילי נאומים מקונגרסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.